

PAUL PEDERSEN

LEVEKÅRSMESSIGE KONSEKVENSER AV FRAFALL I VIDEREGÅENDE SKOLER I NORDLAND 1994-2008

Norut Tromsø
Rapport nr 14/2010

**Levekårsmessige konsekvenser av frafall i videregående skoler i
Nordland 1994-2008**

av

Paul Pedersen

NORUT 2010

PROSJEKTNAVN:

Levekårsmessige konsekvenser av drop-out i videregående skoler i Nordland

Prosjektnr.:

4599

OPPDRAGSGIVER(E):

Nordland fylkeskommune

Oppdragsgivers ref.:

Dokumentnr.:

14/2010

Dokumenttype:

Rapport

Status:

Åpen

ISBN:

978-82-7492-234-1

ISSN:

1890-5226

Ant. Sider:

60

Prosjektleder:

Paul Pedersen

Dato:

13.09.2010

FORFATTER (E): Paul Pedersen

TITTEL: Levekårsmessige konsekvenser av frafall i videregående skoler i Nordland 1994-2008

Resymé / Summary:

I rapporten analyserer vi omfanget og de levekårsmessige konsekvenser av ulik grad av suksess i den videregående skolen (VGS) i Nordland. Analysen omfatter to kull, 1994-kullet og 1998-kullet og disse følges i henholdsvis 14 år og 10 år etter at de begynte på VGS. I 2008, 14 år etter at 1994-kullet begynte i VGS, hadde 77 % av kullet fullført og bestått VGS. Dette var 16 prosent mer enn det vi målte 5 år etter at de begynte i VGS. Det var store forskjeller i fullføringsgraden etter sosial klasse og kjønn fem år etter at elevene hadde begynt i VGS, og disse forskjellene utjevnet seg i liten grad fram til 2008, 14 år etter at de begynte på VGS. For å måle de levekårsmessige konsekvenser av ulike utfall i VGS har vi nyttet fire levekårsindikatorer: Graden av høyere utdanning, arbeidsmarkedsstatus, inntekt og graden av arbeidsledighet. Ulik suksess i VGS hadde fått store levekårsmessige konsekvenser allerede i 2005 da elevene i 1994-kullet i gjennomsnitt var 27 år gamle. Disse forskjellene vil øke i styrke i årene som kommer, siden ulikhet i utdanning vil generere voksende ulikheter i inntekt og status. De som tar høyere utdanning, vil i gjennomsnitt få bedre betalte og mer interessante jobber i tillegg til mer makt, bedre helse og et lengre liv enn de som ikke tar slik utdanning. Utviklingsbanen for 1998-kullet viste seg å være nær en kopi av hva som skjedde med 1994-kullet. De endringer og forbedringer som ble gjort i undervisningsoppleggene i VGS mellom 1994-2002, har ikke gitt nevneverdige endringer verken i gjennomstrømning, eller frafall i VGS, og heller ikke i de levekårsmessige konsekvenser som ulik suksess i VGS medførte.

Emneord: Videregående skoler, gjennomstrømning, frafall, levekårskonsekvenser

Noter:

UTGIVER: Norut Tromsø, Postboks 6434, 9294 Tromsø

Forord

Denne rapporten handler om frafall og levekårsmessige konsekvenser av frafall i den videregående skolen i Nordland. Frafallet er undersøkt år for år etter normert studietid for de to kull som begynte på videregående utdanning i 1994 og i 1998. Disse to kull er fulgt fram til 2008 som er det siste året SSB kan levere gjennomstrømningsdata for. De levekårsmessige konsekvenser er undersøkt i perioden 2000-2005 ved hjelp av noen statistiske indikatorer på velferd eller levekår. Disse data er satt sammen og anonymisert av SSB etter oppdrag fra NORUT A/S. Rapporten er skrevet på oppdrag av Nordland fylkeskommune. Rapporten er lest og kommentert av vår oppdragsgiver.

Tromsø den 13.09. 2010.

Paul Pedersen
seniorforsker

Innhold

Kapittel 1

Problemets omfang, problemstillinger, analyseopplegg og data	5
1.1 Problemets omfang	5
1.2 Frafall og konsekvenser for arbeidsmarkedet	5
1.3 Individuelle konsekvenser	5
1.4 Frafall og videregående utdanning	6
1.5 Nærmere presisering av våre problemstillinger og datagrunnlag	6
1.5.1 Studier av frafall	6
1.5.2 Studie av levekår og ulike elevkarrierer	7
1.6 Kort om datasettet	8
1.7 Gangen i framstillingen	8

Kapittel 2

Innhold og gjennomføring av Reform 94	9
2.1 Bakgrunnen for Reform 94	9
2.2 Reform 94	9
2.3 En allianse med det lokale næringslivet	10
2.4 Gjennomføring av reformen	10
2.5 Utbygging av en egen oppfølgingstjeneste	11
2.6 Ungdomsarbeidsmarkedet ble ikke borte	12
2.7 Reguleringer som har betydning for ungdommens integrering i arbeidslivet	12

Kapittel 3

Frafall i den videregående skolen i Nordland og nabofylkene 1997-2007	14
3.1 Hovedresultater med hensyn til frafall i nyere undersøkelser	14
3.2 Frafall i Nordland og nabofylkene	15
3.3 Gjennomstrømning i VGS i Nordland og nabofylkene 1997-2007	16
3.4 Sluttbemerkninger	17

Kapittel 4

Gjennomstrømning og frafall i 1994-og 1998-kullet	18
4.1 Analyse av 1994-kullet	18
4.1.1 Gjennomstrømning i 1994-kullet	18
4.1.2 Gjennomstrømning og kjønn	19
4.1.3 Gjennomstrømning og foreldrenes klasseposisjon	19
4.1.4 Kjønn og klasseposisjon	20
4.2 Analyse av 1998 kullet	22
4.2.1 Gjennomstrømning i 1998-kullet	22
4.2.2 Sosial klasse og kjønn	22
4.3 Sammenligninger av 1994- og 1998-kullet	24

Kapittel 5

Frafall og levekår i 1994-kullet	26
5.1 Indikatorer på levekår	26
5.2 Metodiske bemerkninger	26
5.3 Bakgrunnsdata om kullet i 2001 og i 2005	27
5.4 Graden av suksess i VGS for 1994-kullet	28
5.5 Utdanningskarrierer etter graden av suksess i VGS	29
5.5.1 Personer som hadde bestått VGS i 2008	29

5.5.2 Personer som ikke bestod og som sluttet i VGS	31
5.6 Arbeidsmarkedskarrierer i 1994- kullet.	32
5.6.1 Hovedmønstret	32
5.6.2 De som fullførte og bestod VGS	32
5.6.3 De som ikke bestod	33
5.6.4 De som sluttet	34
5.7 Totaltid registrert i NAV 2000-2005	34
5.7.1 Hovedmønstret	34
5.7.2 De som fullførte og bestod	34
5.7.3 De som ikke bestod	35
5.7.4 De som sluttet	36
5.8 Graden av suksess i VGS og inntekt	36
5.8.1 Hovedmønstret i inntektsutviklingen	36
5.8.2 De som fullførte og bestod	36
5.8.3 De som ikke bestod	37
5.8.4 De som sluttet	38

Kapittel 6

Graden av suksess og levekår i 1998-kullet	40
6.1 Hovedbilde i 2005	40
6.2 Personer som hadde bestått VGS i 2008	40
6.3 Arbeidsmarkedsstatus for 1998-kullet i 2005	42
6.4 Tid som arbeidsledig	43
6.5 Inntekt og suksess i VGS	45

Kapittel 7

En sammenligning av 1994-kullet i 2001 med 1998-kullet i 2005	47
7.1 Innledning	47
7.2 Høyest fullførte utdanning	47
7.3 Arbeidsmarkedsstatus for 1994- og 1998-kullet 7 år etter at de begynte	48
7.4 Samlet tid registrert i NAVS register for 1994- og 1998-kullet mellom 2001-2005	48
7.5 Inntektsforskjeller mellom 1994-og 1998-kullet	49

Kapittel 8

Sammenfatning	50
8.1 Innledning	50
8.2 Gjennomstrømning og frafall	50
8.3 Levekårsmessige konsekvenser av ulike grader av suksess i VGS	50
8.4 Data	50
8.5 Frafall og gjennomstrømning i VGS i Nordland og nabofylkene 1997-2007	51
8.6. Gjennomstrømningen i 1994-kullet 14 år etter at de begynte	52
8.6.1 Hovedbilde	52
8.6.2 Gjennomstrømning og kjønn i 1994-kullet	53
8.6.3 Gjennomstrømning og sosial klasse i 1994-kullet	53
8.6.4 Kjønn og klasseposisjon i 1994-kullet	54
8.7 Sammenligninger av 1994- og 1998-kullet ti år etter at de begynte i VGS	54
8.8 Graden av suksess i VGS og levekår for 1994 11 år etter at de begynte i VGS	55
8.8.1 Innledning	55
8.8.2 Utdanningskarrierer til de som hadde bestått VGS I 2008	55
8.8.3 Status i 2008: Ikke bestått og som sluttet i VGS	55
8.8.4 Forskjeller i posisjon på arbeids-og utdanningsmarkedet	55
8.9. Sammenligninger av 1994-kullet og 1998-kullet etter 7 år	57
8.10 Sluttbemerkninger	57

Kapittel 1.

Problemets omfang, problemstillinger, analyseopplegg og data

1.1 Problemets omfang

Nær 29 % av de som begynte i videregående skole i Nordland i 2001 hadde ikke gyldig vitnemål målt 5 år etter (2006) at de startet utdanningen.¹ Dette er 5 prosentpoeng flere enn landsgjennomsnittet (24 %). Statusen på området er forbedret (2,8 prosentpoeng) i forhold til andelen som enten sluttet eller strøk til eksamen i 1994-kullet målt på samme måte. Det høye frafallet i den videregående skolen i Nordland er en medvirkende faktor til at andelen av de som hadde fullført videregående opplæring i aldersgruppen 20-24 år i 2007 var nær 3 prosentpoeng lavere i Nordland enn landsgjennomsnittet – 46,7 mot 49,3 prosent.²

1.2 Frafall og konsekvenser for arbeidsmarkedet

Det høye frafallet i videregående utdanning i Nordland er meget urovekkende sett fra en rekke synsvinkler. Om den lavkonjunkturen som vi er inne i, ikke får sterkere utslag enn i perioden 2001-2005, noe som synes rimelig sett i forhold til SSB og NAV sine siste konjunkturanslag, vil det kunne oppstå betydelig mangel på arbeidskraft i det neste tiåret (Konjunkturbarometer for Nord-Norge 2010). Den økonomiske krisen i en rekke land i Europa slik den har artet seg de siste halvåret, har imidlertid skapt stor usikkerhet om den framtidige konjunkturutviklingen også i Norge. Et annet strukturtrekk av stor betydning i arbeidsmarkedssammenheng er den sterke aldringen av arbeidsstyrken som skjer i de neste 10-15 årene. *Det vil ikke bare bli en generell mangel på arbeidskraft, men en særlig mangel på den unge, best utdannede og mest omstillingsdyktige arbeidskraften* (Konjunkturbarometer for Nord-Norge høsten 2008, s. 24-25).³ Demografiske faktorer skaper med andre ord en etterspørsel etter kvalifisert og omstillingsdyktig arbeidskraft som vil gå langt ut over det erstatningsbehov vi har vært vitne til i årene mellom 2000-2010.

1.3 Individuelle konsekvenser

Når nær 30 % av elevene av en eller annen grunn ikke får faglig sertifisering på videregående skoles nivå til tross for at de forsøkte, representerer dette brutte forhåpninger og knuste framtidsplaner i et så stort omfang at problemet burde settes øverst på den politiske sakslisten. For mange fører slike avbrudd til personlige nederlag som det kan ta tid å komme over. For en mindre gruppe øker sjansene sterkt for mistilpassning og manglende mestring av dagliglivet som lett leder mot mer eller mindre varige trygdekarrierer. For de fleste elevene som ikke makter å komme igjennom, vil oppholdet i den videregående skole, i alle fall i noen grad, representere en blindvei og/eller sirkelgang uten at en oppnår sertifisering for arbeidslivet. I tillegg fører dette til større eller mindre personlige eller familiære økonomiske tap. Vi må imidlertid ta visse forbehold. Vi har ikke funnet noen norsk undersøkelse som har sett nærmere på langtidskonsekvensene av drop-out når det gjelder ungdommenes videre karriere enten det gjelder utdanningssystemet, innen arbeidsmarkedet eller i trygdesystemet. Vi vet

¹ Hele 21,7 prosent av elevene som begynte på grunnkurs i videregående skoler i Nordland i 2001 hadde sluttet underveis målt 5 år etter (2006). På landsbasis gjaldt det samme for 18 prosent. 6,9 prosent av elevene i Nordland fullførte, men strøk til eksamen, mot 6 prosent for riket som helhet, jf Utdanningsstatistikken, Statistikkbanken, SSB, 2008.

² Utdanningsstatistikken, Statistikkbanken, SSB, 2008.

³ Disse strukturelle utviklingstrekk gjelder de aller fleste land i Europa. Forskjellen er at mange av disse land har en høy andel arbeidsledige i dag, og har slik sett en reservearme å ta av en tid. Mulighetene for import av arbeidskraft fra disse landene er i følge SSB, meget begrenset på sikt (SSB, Konjunkturanalyser 2008).

derfor svært lite om hvor alvorlig dette frafallet er og hvordan det preger de unges videre karrierer. Dette gjelder både i forhold til den utdanning som blir tatt og den integrering i arbeidsmarkedet som foregår i tidsrommet 10-15 år etter at elevene startet sitt yrkesforberedende løp gjennom den kvalifikasjonsprosessen som den videregående skolen representerer.

1.4 Frafall og videregående utdanning

Den høye frafallsraten er også et sterkt signal til det videregående skoleverk om at noe er galt i måten skolen fungerer på i forhold til den elevmassen den skal betjene. Enkelte endringer som vi ennå ikke kjenner konsekvensene av, ble imidlertid gjort gjennom de reformer Kunnskapsløftet representerte. En frafallsrate på nær 30 prosent betyr videre at effekten av de store ressurser som settes inne i den videregående opplæringen, er meget lav og betydelig lavere enn i andre deler av landet. Det er betydelige forbedringspotensialer innen rammen av det eksisterende plan og regelverk. Dette viser ikke minst de store regionale variasjoner som forekommer også mellom såkalte utkantfylker.

1.5 Nærmere presisering av våre problemstillinger og datagrunnlag

1.5.1 Studie av frafall

Et hovedproblem når temaet skal undersøkes er å identifisere ikke bare de som faller fra, men også andre karrierer som går ut over normert tid på en sikker og nyansert måte. Dette er ikke uten videre enkelt, siden elevene jo må følges over mange år før det er mulig å lage en slik sortering. I Norge er det bare Statistisk sentralbyrå sin klassifisering som både gir en sikker og rimelig nyansert gradering av suksess med hensyn til gjennomføring. Byrået anvender 5 kategorier:

1. Fullført på normert tid.
2. Fullført innen 5 år etter at en ble registrert opptatt i VGS.
3. Fortsatt videregående opplæring ut over fem år.
4. Gjennomført, men ikke bestått.
5. Sluttet underveis.

Dette er de kategoriene vi finner i den offisielle statistikken som utgis av byrået. Denne sorteringen gjøres først fem år etter at elevene for første gang begynte i videregående skole og fanger derfor opp de som fullførte litt over normert tid. Det grunnmaterialet er imidlertid kontinuerlig og lar seg lenke år for år slik at det blir mulig å følge utdanningskarrierer over et livsløp. En slik kobling på personnivå gir longitudinelle data som gjør det mulig for oss å følge utdanningskarrierer, dvs. ulike typer av forsinkede skolekarrierer. Det er denne muligheten vi har benyttet oss av i dette arbeidet. Vi har derfor data som spesifiserer utdanningskarrierer i den videregående skolen år for år utover 5 år som er grensen i den offisielle statistikken. De spørsmål vi søker svar på i frafallsundersøkelsen kan derfor formuleres slik:

1. Hvordan er utdanningskarrierene i den videregående for 1994-kullet 14 år etter (i 2008) at de begynte i videregående utdanning?
2. Hvordan er utdanningskarrierene i den videregående skolen for 1998-kullet ti år etter at de begynte i den videregående skolen?
3. Har frafallet økt eller minket mellom det eldste og yngste kullet?
4. Hvordan varierer frafallet etter kjønn og sosial klasse?

1.5.2 Studie av levekår og ulike elevkarrierer i den videregående skolen.

Det postindustrielle samfunnet er gitt mange etiketter slik som utdanningssamfunnet, kunnskapssamfunnet (Slagstad 2000), risikosamfunnet (Beck 1994) eller nettverkssamfunnet (Castells 2000). Disse betegnelsene sikter alle til tre grunnleggende forhold som er karakteristisk for de postindustrielle samfunn: (1.) At de samfunnsmessige omstillinger løper langt raskere enn før. (2.) At kunnskap, kompetanse og omstillingsvillighet blir mer og mer viktig for vellykkede karrierer i arbeidslivet. (3.) At kombinasjonen av rask omstilling og en stadig mer globalisert økonomi skaper grunnleggende usikkerhet med hensyn til framtidige utdanningsvalg. En vellykket integrering eller overgang fra skole til arbeidsliv gjør seg ikke selv. Overgangen fra skole til arbeidsliv kan dessuten bli forstyrret av kriser i samfunnsøkonomien slik det skjedde først på 1990-tallet og slik vi ser det i for eksempel Spania i dag, der nær 50 prosent av de unge voksne mellom 20-24 år er arbeidsledige.

I dette arbeidet skal vi undersøke noen levekårsmessige konsekvenser av ulike typer av karrierer eller suksess i den videregående skolen for de to kull. Konsekvensene vil bli undersøkt inntil 2005, dvs. 11 år etter at 1994-kullet begynte og 7 år etter at 1998-kullet begynte i den videregående skolen. Analysen muliggjøres ved å koble SSB sin gjennomstrømningsstatistikk til NORUTs ungdomsdatabase. NORUTs ungdomsdatabase omfatter ulike levekårsdata om alle personer som var mellom 18-25 år i 2000 og disse data er oppdatert årlig i de neste fem år til og med høsten 2005. Dataene er levert av SSB og alle koblinger av materialet er også utført av SSB. Koblingen muliggjør en analyse der både personvariabler, familiebakgrunn og levekårsvariabler inngår.⁴

Levekår er et meget vidt begrep med svært mange dimensjoner. En statistisk undersøkelse som baserer seg på registerdata har selvsagt mange begrensinger i forhold til hva vi kan belyse. Vi har valgt ut noen indikatorer vi mener er særlig relevante i forhold til det variabelutvalg vi rår over og den aldersgruppe vi har med å gjøre. En sentral levekårsdimensjon er hvorvidt elevene har lyktes i overgangen mellom skole og arbeid. Har de lyktes i å få seg et arbeid? I hvilken grad har de fortsatt innen høyere utdanning? Hvor mange sliter i usikre arbeidsforhold og hvor stor andel av kullene er arbeidsledige, uføre eller langvarig syke. Mer spesifikt vil vi også vise i hvilke grad kullene har vært rammet av arbeidsledighet, og hvor lang tid ulike deler av kullene har hatt som arbeidsledige eller på arbeidsmarkedstiltak. En annen indikator på gode og dårlige levekår er inntekt. Vi vil derfor også belyse hvordan inntektsutviklingen (bruttoinntekt) varierer med ulike grader av suksess i den videregående skolen. Analysene vil bli gjort for hvert av kullene separat. Til slutt vil vi foreta en kohortanalyse der vi sammenligner de to kull på samme tidspunkt i utdanningskarrieren for å kunne si noe om historiske endringer. Dette vil bli gjort etter 7 år etter at de begynte i videregående skole for 1994-kullet i 2001 og etter 7 år for 1998-kullet i 2005.

1.6 Kort om datasettet

Når det gjelder 1994-kullet, var vi første gang i stand til å registrere dette høsten 2000, dvs. fra 3 år (allmenfag) til 2 år etter normert studietid på videregående utdanning. Det materialet

⁴ Vår database inneholder følgende personvariabler: Kjønn, familietype, bostedskommune, sivil stilling og sosial klasse. Våre viktigste levekårsvariabler er: Utdanningsnivå, utdanningens art, næringstilknytning (5 siffer) bostedskommune ved alle oppfølgingstidspunkt og bostedskommune ved fylte 15 år, arbeidskommune, bosted tett/spredtbygd strøk, flyttekarriere, arbeidsmarkedstatus (meget detaljert), tid som arbeidsledig, tid i eventuelle arbeidsmarkedstiltak og kumulativ tid i siste femårsperiode, bruttoinntekt og kumulativ bruttoinntekt i siste femårsperiode.

som analyseres er med andre ord de personer av kullet som fortsatt var bosatt i Nord-Norge i 2000. Det eldste kullet var i demografisk forstand betydelig mindre enn 1998- kullet og i

Tabell 1 Antall i kullene andel menn og andel som var 16 år da de begynte på videregående for 1994-kullet og 1998-kullet.

	Antall	Andel menn	Andel som var 16 år da de begynte
1994-kullet	2713	52,2	92
1998-kullet	5232	51,7	94

tillegg var antallet redusert ved død og ikke minst flytting til andre landsdeler. Litt over 52 prosent av kullet var menn. 92 prosent av kullet begynte på videregående i en alder av 16 år. En prosent begynte som 15-åringer, 6 prosent var 17 år 1,4 prosent mellom 18-19 år. 1998-kullet er fullstendig i den forstand at vi har registrert antallet i 2000, dvs. 2 år etter at de begynte på videregående. Det kan selvsagt være et visst frafall dels ved at noen har flyttet fra fylket og fortsatt sin utdanning i andre deler av landet eller at noen har sluttet og flyttet ut av Nord-Norge. Dette er i så fall et lite antall. Andelen menn var nær 52 prosent, og andelen som var 16 år da de begynte var på 94 prosent. 4,2 prosent var 17 år og 0,9 prosent var eldre.

1.7 Gangen i framstillingen

I første del av kapittel to gjennomgår vi de nyeste norske undersøkelsene som er gjort av frafall i den videregående skolen, samt noen resultater fra Sverige og Finland. Der etter følger en analyse av frafallet i Nordland mellom 1997-2008 med utgangspunkt i SSB sin statistikk over gjennomstrømningen i videregående skoler. Utviklingen i Nordland blir sammenlignet med utviklingen i nabofylkene Troms og Nord-Trøndelag. I kapittel 3 analyseres gjennomstrømningen i 1994-kullet og i 1998-kullet. Vi analyserer også hvordan frafallet varierer etter kjønn og foreldrenes sosiale klasseposisjon. Kapittelet avsluttes med en kohortanalyse hvor frafallet i begge kull analyseres inntil 10 år etter at de begynte på videregående skole. I kapittel 4 analyseres levekårsmessige konsekvenser av frafall for 1994-kullet. Det samme gjøres i kapittel 5 for 1998-kullet. I kapittel 6 analyseres de levekårsmessige konsekvenser av frafall i 1998-kullet og i kapittel 7 blir 1994- og 1998-kullet sammenlignet etter våre levekårsindikatorer. I kapittel 8 blir enkelte hovedresultater summert.

Kapittel 2

Innhold og gjennomføring av Reform 94 og andre reguleringer med betydning for overgangen mellom utdanning og arbeid

2.1 Bakgrunnen for Reform 94

Fra slutten av 1970-tallet ble arbeidsmarkedet mer konjunkturpreget enn det hadde vært i de 25 årene som var gått siden 2. verdenskrig. Konjunktursvingninger har alltid rammer ungdom som har søkt arbeid hardt fordi nyrekrutteringen stopper opp. På slutten av 1970, men særlig under lavkonjunkturen på begynnelsen av 1980-tallet og den lange og kraftige lavkonjunkturen mellom 1988-1994 steg ungdomsledigheten meget sterkt. Relativt lav kapasitet i den videregående skolen på slutten av 1970-tallet førte til at mange unge sto uten både skoleplass og jobb. Dette var bakgrunnen for at Stortinget i 1978 vedtok den såkalte ungdomsgarantien. Ungdomsgarantien skulle sikre at alle ungdommer under 20 år fikk et tilbud om arbeid eller utdanning. Virkemidlene var først og fremst tilbud om elevplasser, lærlingplasser, arbeidsmarkedstiltak og formidling til ordinært arbeid. Tilbudet av arbeidsmarkedstiltak ble sterkt utbygd. Det dreide seg om praksisplasser, opplæring gjennom en rekke ulike kurs, såkalte AMO-kurs, og ulike støtteordninger for å stimulere bedrifter til å ansette ungdom gjennom det som ble kalt lønnstilskuddsordninger. AMO-kursene ble gjennomført i nært samarbeid med ulike utdanningsinstitusjoner gjennom at Aetat⁵ kjøpte de kurs det var behov for, eller at det ble utviklet spesielt tilpassede kurs som tilfredstilte de behovsprofil Aetat ønsket. Ungdomsgarantien var i sin opprinnelige form ingen garanti i rettslig forstand. Den rettslige garantien om rett til VGS kom først ved Reform 94 (Markussen 2009 s. 40-44).

2.2 Reform 94

Reform 1994 berørte hele den videregående opplæringen og på mange områder. Reformen var for det første en *rettsreform* som utvidet ungdommens rett til utdanning. Reformen fikk også store konsekvenser for opplæringssystemets *struktur*, særlig for den yrkesfaglige opplæringen, og den fikk konsekvenser for opplæringens *innhold*. Hovedinnholdet i reformen kan sammenfattes slik:

1. All ungdom som gikk i 9. klasse i 1994 ble gitt rette til tre års utdanning etter fullført grunnskole. Retten måtte tas ut 4 år etter avsluttet grunnskole (fem år for lærlinger).
2. Strukturen ble radikalt omkalfatret ved at over 100 grunnkurs i de gamle yrkesskolene ble redusert til 13 brede grunnkurs som også ga navn til 13 nye studieretninger. Av de 13 studieretningene var 9 yrkesfaglige studieretninger.
3. Søkerne hadde rett til opplæring i ett av tre prioriterte grunnkurs (1. års opplæring).
4. For det videre løp var det to modeller: En modell for et tredje år på skole (VK2) og en modell for opplæring i bedrift under lærlingordningen og lærefag som var regulert av lov om fagopplæring. For de yrkesfaglige studieretningene ble avsluttende opplæring to års skole og to år som lærling i bedrift lansert som hovedmodellen.
5. Flyten gjennom systemet skulle sikres ved at elevene valgte seg et nytt og mer spesialisert program på neste trinn. Mest spesialisert er lærefagene på vg3, se nedenfor

Lærlingeordningen og fagopplæringen i arbeidslivet ble med andre ord gjort til norm innen yrkesopplæringen. I 2006 i samband med Kunnskapsløftet ble betegnelsen studieretning

⁵ Vi anvender her for lettvinthetsskyld navnet A-etat selv om navnet ikke kom i bruk før i 2000. Tidligere ble denne delen av etaten benevnt som arbeidsformidlingen.

skiftet ut med studieprogram og VK1 og VK2 skiftet ut med vg1, vg2 og vg3. Opplæringen i skole skulle normalt gå over 3 år. I yrkesfagene med opplegg for fagopplæring basert på opplæring i bedrift går elevene normalt over i lære etter to år. Det finnes noen muligheter for overgang mellom programmer (Markussen 2009 s. 44-46).

2.3 En allianse med det lokale næringslivet

Oppbyggingen og gjennomføringen av reformen skjedde i *en allianse med næringslivet*. Reform 94 innebar en innholdsmessig *standardisering* og en opplæringsmessig *systematisering*. Hovedtanken var at både elever, bedrifter og utdanningsmyndighetene skulle kunne forholde seg til et enkelt system. Planleggbareheten og effektiviteten skulle forbedres ved at det ble etablert faste løp fra grunnkurs som 16-åring til læretid som 18-åring. All opplæring fikk en felles generell læreplan bygd over samme mal. Et stort arbeid ble lagt ned i utarbeidelse av metodiske veiledninger og håndbøker for elever og lærlinger. Dessuten ble det satset betydelige beløp på profesjonalisering av instruktører og faglig ansvarlige når det gjaldt den opplæringen som skjedde i bedriftene. Den innholdsmessige strukturen i allmennfaglige emner på yrkesfaglig studieretning ble lagt opp slik at elevene kunne søke om overgang underveis fra yrkesfag til allmennfaglig studieretning, og påbyggingskurs var tilgjengelig for å få allmennfaglig studiekompetanse. En konsekvens av omleggingen under den nye reformen ble et økt innslag av teoretiske emner og økt innslag av skolefag i teoriundervisningen på de yrkesfaglige studieprogrammer. En annen konsekvens ble at eldre ungdom og voksne måtte stille bakerst ved køer. Reformen 94 etablerte en ny bro mellom et institusjonelt opplæringssystem og arbeidsmarkedet der aktører i arbeidslivet var trukket med. Generasjonene som vokste opp etter innføringen av reformen, var ikke forventet å delta i arbeidsmarkedet før de var rundt 20 år.

2.4 Gjennomføring av reformen

Gjennomføringen av reformen gikk tilsynelatende glatt. Nær 100 prosent av ungdomskullene har etter 1994 søkt opptak i den videregående skolen. To faktorer bidro til å lette gjennomføringen. De små ungdomskull fra slutten av 1970-tallet utgjorde nå hovedbasen for rekrutteringen. Mens ungdomskullene (16-19 år) som hadde rett til videregående utdanning etter Reform 94 på slutten av 1980-tallet lå på rundt 27 000, falt de til et historisk lavmål i 2000 og lå i hele perioden 1996-2004 på mellom 22-23 000⁶. Da Reform 94 ble satt i verk var kullstørrelsen på rask vei ned samtidig som antall plasser i videregående utdanning var ekspandert kraftig i de foregående år. Bakgrunnen for denne ekspansjonen var ekstraordinær. Mellom 1988 og 1993 gjennomlevde Norge den dypeste og lengste lavkonjunkturen i etterkrigstiden (Pedersen og Andersen 1999). Siden denne lavkonjunkturen falt sammen med spesielt høye ungdomskull, førte dette til en rekordhøy arbeidsledighet blant ungdom. I Nord-Norge var andelen som var arbeidsledige eller gikk på ordinære arbeidsmarkedstiltak i gruppen 20-24 år rundt 24 % først på 1990-tallet (Pedersen og Andersen 1999). De som var under 20 år var omfattet av den såkalte ungdomsgarantien, noe som innebar at de hadde "rett" til enten utdanning eller tiltaksplass.

Konjunkturkrisen førte til en uplanlagt ekspansjon av skoleplasser i videregående opplæring og en spesielt sterk utbygging av studieplasser i høyere utdanning ved siden av sterk ekspansjon i arbeidsmarkedstiltakene (Try 1999, Aamot 1995). Den store kapasitetsutvidelse som skjedde i årene før reformen medførte at det ikke ble behov for noen stor kapasitetsutvidelse som følge av reformen. Den andre faktoren som lettet gjennomføringen

⁶ I de siste årene har kullstørrelsen igjen økt og lå i 2008 på litt over 25 000. Befolkningsstatistikken, SSB, 2009.

var den begynnende høgkonjunkturen som for alvor slo ut fra 1995 (Pedersen 2005).⁷ Reform 94 krevde en langt høyere og ikke minst stabil tilgang på lærlingplasser. For å motvirke at tilbudet av lærlingplasser svingte for mye ble flere virkemidler tatt i bruk. Lærlingtilskudd som bedriftene mottok ble økt for bedrifter som rekrutterte lærlinger. Det ble videre etablert statsstøttede opplæringskontorer som skulle hjelpe og veilede bedriftene. Det ble opprettet en egen formidlingstjeneste i fylkeskommunen som skulle etablere forbindelser til bedriftene og sørge for at elevene kom ut i lære. Dette gjorde det lettere å etablere lærlingeplasser enn det ellers hadde vært.

2.5 Utbygging av en egen oppfølgingstjeneste

Reformen hadde som mål at helst alle skulle benytte utdanningsretten. Den ble formidlet som en norm og nærmest som en plikt. For å støtte opp under denne målsettingen ble det opprettet en oppfølgingstjeneste (OT) ved hvert fylkesopplæringskontor. Denne tjeneste kan betraktes som en egen institusjon. Den har et særegent formål og særskilte ansatte. Tjenesten var organisert etter tre prinsipper:

- Den var rettet mot de enkelte elev/lærling.
- Den hadde som mål å ”motivere og forberede ungdommen på å gjennomføre et opplæringstilbud eller for deltakelse i arbeidslivet”.
- Den skulle også medvirke til at ” det bygges inn samarbeidsrutiner mellom ulike instanser” (Egge 1998:37).

I tillegg skulle tjenesten tilveiebringe statistikk som ga oversikt over alle ungdommer som ikke gikk i videregående skoler. Dette kan betraktes som en betydelig utvidelse av skolesystemets ansvarsområde. I tillegg til å påse at alle barn gjennomførte obligatorisk 9-årig utdanning fikk opplæringsetaten nå også ansvaret for å overvåke alle ungdommer etter grunnutdanningen og motivere de som ikke benyttet retten til å gjøre det. Dessuten skulle tjenesten følge opp de som falt fra underveis og motivere dem for engasjement i utdanning eller arbeid. Et slikt formål krevde et nært samarbeid med Aetat. Dette samarbeidet er da også utviklet i årenes løp gjennom forskjellige prosjekter, samarbeidsavtaler og nyordninger. De tiltakstyper som er satt i verk er karakterisert av at de er individrettede eller mest mulig skreddersydde for det problem en står overfor. Eksempler på slike tiltak er følgende:

- Det er gjennomført omfattende forsøk i skolen innenfor et nasjonalt prosjekt kald ”Differensiering og tilrettelegging i videregående skole.”
- Den nye reformen fra 2006, Kunnskapsløftet, lanserte ”prosjekt til fordypning.” Tiltaket tar sikte på at elevene det første året (vg1) skal få kjennskap til det mer praktiske innholdet i lærefagene.
- Det er brukt store ressurser på kvalifisering av rådgivere og bedring av rådgivingstjenesten som har økt tilgangen til individuell rådgiving og veiledning i samband med valg.
- Det er innført et eget fag i ungdomsskolen kalt ”utdanningsvalg” der elevene skal bli kjent med de utdanningsprogrammer de vil møte i den videregående opplæringen.

⁷ Konjunktorene spiller en stor rolle i tilgangen på lærlingkontrakter. Mens inngåtte lærlingkontrakter økte meget sterkt fra 1994 til 1998, falt antall inngåtte kontrakter betydelig fram til 2004 da Norge var inne i en moderat nedgangskonjunktur, og økte igjen sterkt fra 2004, jf RFAs årsberetning, Utdanningsdirektoratet, SSB.

- Det er lagt et stort arbeid ned i å utvikle opplegg for målrettet arbeid med dokumentasjon av delkompetanse og en ”praksisbrevordning med ”lærekandidater” som inngår kontrakt med bedrift om særegent løp og støtte, kontrollert av fylkeskommunen.

Det settes med andre ord betydelige ressurser inn overfor den store gruppe av ungdom som av ulike grunner faller fra og ikke fullfører videregående utdanning etter mønstermodellene.

2.6 Ungdomsarbeidsmarkedet ble ikke borte

Det har de siste år vært hevdet at ungdomsarbeidsmarkedet er skrumpet inn slik at ungdom under 20 år ikke har noe alternativ til utdanning. Reform 94 har imidlertid ikke medført noen nedgang i andelen av kullene som har lønnet arbeid. Andelen av ungdom i aldersgruppen 16-19 år som var i arbeid, var to år før reformen ble satt i verk (1992) rundt 32 prosent, mens den i 2007 var steget til rundt 40 prosent. Siden statistikken i 2007 også inkluderer de som er 15 år er trolig yrkesfrekvensen godt over 40 prosent.⁸ Når dette tallet vurderes, må en også ta i betraktning at ungdomskullene har økt sterkt etter 2004 slik at det absolutte antall av ungdom som er i arbeid har økt sterkere. Størrelsen på årskullet i 1997 var på samme høyde som i 1992. Ungdomsarbeidsmarkedet har med andre ord ikke forvitret. Det er flere ungdommer i arbeid i dag enn det var først på 1980-tallet. Det eksisterer derfor et alternativ til den videregående skolen for ungdom under 20 år som noen tiltrekkes av på heltid, og som mange også i videregående skole deltar i på deltid.

Yrkesdeltakelsen blant ungdom er imidlertid sterkt konjunkturpåvirket, og dette gjelder både for aldersgruppen 16-19 år og 20-24 år. Dette kom til uttrykk for eksempel i 2003-2004 da den moderate lavkonjunkturen toppet seg, og det samme har skjedd etter finanskrisen og nedgangskonjunkturen som satte inn høsten 2008. Det er særlig to forhold som bidrar til dette. Mobiliteten i arbeidsmarkedet synker sterkt som følge av at de som har jobb, holder på sine jobber. Det oppstår derfor langt færre vakanser enn normalt. Behovet for arbeidskraft går ned. Nyrekrutteringen stopper opp, og ved nedbemanning er det de med minst arbeidserfaring (ungdom) som må gå først. Dette illustreres godt ved situasjonen i mange europeiske land som i dag er rammet av en sterk nedgangskonjunktur. I Spania er for eksempel arbeidsledigheten i arbeidsstyrken samlet rundt 20 prosent. For ungdom mellom 20-24 år er ledigheten nær 50 prosent. Etter at Reform 94 fikk full effekt i 1998, har ledigheten blant ungdom under 20 år vært stabilt lav i Norge, mellom 3-4 prosent, men den økte noe under lavkonjunkturen i 2003. Aldersgruppen 20-24 år er i dag langt mer utsatt for ungdomsledighet, og ledighetsprosenten varierer i takt med konjunkturutviklingen.

2.7 Reguleringer som har betydning for ungdommens integrering i arbeidslivet

Ungdommens overgang fra utdanning til arbeidsliv er også styrt av en rekke lover, avtaler og historiske praksiser innen ulike arbeidsområder. Arbeidsmarkedet struktureres for det første gjennom en rekke bestemmelser i sysselsetningsloven og arbeidsmiljøloven. Det dreier seg om forbud mot barnarbeid og for yngre ungdom i alderen 16-19 år er det vedtatte reguleringer som helt eller delvis forbyr sysselsetting av unge under en viss alder og under visse vilkår innen ulike sektorer av arbeidslivet. Videre reguleres tilgangen til arbeidsmarkedet av arbeidsavtaler i form av bestemmelser om prøvetid og opphør av avtaler. Disse bestemmelsene er motivert ut fra at terskelen for ansettelse senkes, samtidig som bestemmelsene også skal ivareta arbeidstakernes interesser. Det er også store forskjeller

⁸ SSB, Sosialt utsyn 2000 og SSB. AKU 2008.

mellom ulike sektorer i de betingelsene som ligger til grunn for rekruttering. Varehandelen og hotell- og restaurant er de viktigste arbeidsområdene for ungdom. Det er også de bransjene hvor kravet om formell opplæring har stått svakest. Gjentatte forsøk på å utvikle attraktive utdanninger innen disse arbeidsområdene har hatt liten suksess. Områdene preges av lav organisasjonsgrad, lav tariffdekning og lave tariffestede lønninger (Nergård og Stokke 2006).

Kapittel 3

Frafall i den videregående skolen i Nordland og nabofylkene 1997-2007

3.1 Hovedresultater med hensyn til frafall i nyere undersøkelser

Det at elevene i videregående skole slutter har mange ulike årsaker. Alle elever som begynner når de er rundt 16 år har rett til å gå fem år på videregående skole. Dette gir rom for mange valg. Noen tar en pause og begynner igjen. Andre slutter eller går på tvers i systemet, men ordner seg slik at de ikke mister muligheten til å oppnå en treårig studieforbereende eller fireårig yrkesforberedende utdanning. I de senere år er det kommet en rekke studier som belyser frafallet i den videregående skolen fra en rekke synsvinkler. Ifølge gjennomstrømningsstatistikken til SSB varierte andelen som hadde bestått videregående opplæring fem år etter at de begynte fra 68-72 prosent i perioden 1994-2003. For de som begynte i 2003 var andelen som fullførte fem år etter at de begynte (2008) 68 prosent. Fraffallet har med andre ord vært relativt stabilt i alle år etter 1994.

Det er også foretatt en rekke studier med utgangspunkt i ulike typer av registermateriale. Vi skal her i hovedsak konsentrere oss om de ferskeste og mest grundige undersøkelsene. Støren, Helland og Grøgaard (2007) foretok en meget grundig studie av de kull som startet i videregående skole i 1999, 2000 og 2001. Disse ble fulgt opp til og med høsten 2005, dvs. i en periode på to til tre år etter normert studietid for det eldste kullet, og ett år for det yngste kullet. Forfatterne konkluderer med at studien ikke har avdekket oppsiktsvekkende nye sammenhenger. De variabler som slår sterkest ut er velkjente fra utdanningsforskningen. Kort oppsummert er hovedfunnene disse: Elever med høy sosial bakgrunn oppnår oftere yrkes- eller studiekompetanse enn elever med lav sosial bakgrunn. Foreldrenes utdanningsnivå hadde størst betydning. Det er en høyere andel med normal studieprogresjon på studieforbereende linjer enn på yrkesfaglige linjer. Elever med ikke-vestlig bakgrunn oppnår sjeldnere yrkes- eller studiekompetanse enn majoriteten. Karakterer fra lavere trinn og det å få sitt førsteønske innfridd når det gjelder studieprogram, spiller en viktig rolle for kompetanseoppnåelse. Jenter lykkes bedre enn gutter Det er stor forskjell i kompetanseoppnåelse på de som får tilbud om læreplass og de som får tilbud om opplæring i skole i de sistes disfavnør. Det er liten forskjell mellom de ulike kull og mellom fylker med ett unntak: De tre nordligste fylker og særlig Finnmark har et spesielt stort frafall der det meste utgjøres av frafall i yrkesfaglig studieretning. Disse funn bekreftes av en studie av et senere årskull i 2002 av Byrhagen, Falch og Strøm (2006). Av nye ting viser denne studien at gjennomsnittskarakteren fra grunnskolen var den viktigste enkeltfaktoren for kompetanseoppnåelse. De fant svært høye frafall blant elever med lave karakterer og svært lavt frafall blant elever med høye gjennomsnittskarakterer. Denne undersøkelsen viste ved siden av at det var store forskjeller i frafall mellom studieforbereende linjer og yrkesfaglige linjer, at det også var betydelige forskjeller mellom ulike yrkesfaglige linjer (Byrhagen, Falch og Strøm 2006, s. 3-4.) Det samme fant Markussen m.fl. (2008) i sin undersøkelse av de som gikk ut av grunnskolen i sju Østlandsfylker i 2002 og gjennom videregående skole til og med 2007. Her fant en bl.a. at gjennomføringskarakteren i videregående skole sank med 40 prosentpoeng når man sammenlignet elever med 5 i karaktersnitt i tiende klasse med de som hadde karaktersnitt 2,5. Over halvparten av elevene med dårlige grunnskolekarakterer (gjennomsnitt på 2,5) falt fra, mot 7 prosent blant elevene med et gjennomsnitt på 5. Også her var realiseringen av førstevalg av studieprogram viktig. Karakter og innfrielse av første valg er imidlertid nært korrelerte variabler, siden karakterer i stor grad avgjør sjansene for å få realisert førstevalg. En annen viktig forklaring var at sannsynligheten for å slutte økte for ungdom som ikke

brukte tid på lekser, tok skippertak eller ikke var pliktoppfyllende. Det samme var tilfelle for elever som følte seg sosialt utenfor på skolen og eller hadde høyt fravær.

Elevenes familiebakgrunn har som nevnt stor innflytelse på i hvilken grad elevene gjennomfører videregående opplæring. Jo høyere utdanning foreldrene har, desto høyere er andelen som fullfører. Markussen et al. (2008) viser at nesten tre fjerdedeler av de elevene som hadde foreldre med universitets- og høgskoleutdanning fullførte fem år etter at de begynte, mens det samme var tilfelle for kun halvparten av elever som hadde foreldre med kun grunnskoleutdanning. Også kjønn har betydning. Gjennomføringsgraden etter 5 år var 60 prosent for menn og 70 prosent for kvinner (Markussen et al., 2008). Byrhagen et al., (2006) viser imidlertid at når det kontrolleres for karakterer, er det forholdsvis flere menn som gjennomfører sammenlignet med kvinner. Dette kan tyde på at det høyere frafallet blant gutter kan forklares med at menn i gjennomsnitt har svakere skoleprestasjoner en kvinne før de begynner på videregående utdanning. Statistikk fra SSB viser videre at det er større forskjeller i gjennomføringsgraden mellom menn som har høyt og lavt utdannede foreldre enn mellom kvinner med høyt og lavt utdannede foreldre. Forskjellen i gjennomføringsgrad mellom kvinner og menn er også større blant elever med lavt utdannede foreldre enn blant elever som har høyt utdannede foreldre (www.ssb.no 2009). Det samme er funnet i analyser av eksamensresultater fra grunnskolen og nasjonale prøver (Bonesrønning og Iversen 2010). Også minoritetsbakgrunn har stor betydning for graden av frafall i videregående opplæring, men Byrhagen et al. (2006) viser at denne effekten reduserer betydelig når det kontrolleres for skoleprestasjoner målt ved grunnskolekarakterer.

Et annet viktig spørsmål er når i opplæringsperioden frafallet er størst. Markusen, Lødding, Sandberg og Vibe (2006) viser at det mest kritiske perioden for avbrudd er 1. skoleår og overgangen mellom skole og læretid. Halvparten av alle som slutter gjør det på disse to tidspunktene. Denne rapporten viser også at mange av de som slutter eller stryker har tilegnet seg relativt mye kompetanse. Samlet sett vet vi en god del om omfanget og viktige variabler som fører til frafall. Støren, Helland og Grøgaard (2007) har også fulgt elevene 1-2 år etter normert studietid. De viser her at både kompetansenivå, type utdanning og prestasjonsnivå i videregående skole har til dels stor betydning for ungdommenes beskjeftigelse. Det er også store forskjeller etter sosiale bakgrunnsvariabler og kjønn, mens demografiske og geografiske variabler har mest indirekte virkninger. Disse funn er i tråd med hva Grøgaard fant i sin oppfølgingsstudie av 1994-kullet i 2000 (Grøgaard 2006). Vi skal her nøye oss med disse påpekningene. Studien gir oss et godt bilde av hva som skjer like etter avsluttet videregående i en høykonjunktur. Det som mangler er studier som viser langtidseffekter av ulike utfall.

Hva så med frafallet i våre naboland? I en gjennomgang av forskningslitteraturen angående frafall fra videregående opplæring i de andre nordiske land konkluderer Markussen (2010) med at *”frafallet er et stort problem og en stor utfordring for videregående opplæring som sådan og for myndighetene i alle de nordiske land.”* (Markussen 2010:193). Markussen viser imidlertid at det foreligger en begrenset forskning på dette området i våre naboland og at ulike avgrensninger av hva frafall er, vanskeliggjør sammenligninger av resultater mellom nordiske land. En variabel som til en viss grad kan sammenlignes på tvers av landene, er andelen elever som har bestått videregående opplæring. I Sverige bestod 67 prosent ved fylte 20 år, men det samme var tilfelle for 68 prosent av de norske elevene ved fylte 21 år. På Island var det tilsvarende tall 62 prosent ved fylte 24 år (Markussen 2010). Nivået på frafallet er med andre ord om lag det samme i de to naboland der direkte sammenligninger kan gjøres uten for store feilkilder.

3.2 Frafall i Nordland og nabofylkene

SSB sin statistikk over gjennomstrømningen i VGS gir oss et første inntak til studier av frafall. Som tidligere nevnt, måler denne statistikken graden av suksess fem år etter at en elev har begynt på VGS etter følgende kriterier:

1. Fullført på normert tid.
2. Fullført på mer enn normert tid.
3. Fortsatt videregående opplæring ut over fem år.
4. Gjennomført, men ikke bestått.
5. Sluttet underveis.

Nedenfor skal vi analysere frafallet i VGS for de årskull som begynte mellom 1997 og 2002 og frafallet slik det ble registrert av SSB mellom 2002 og 2007, som er det siste året vi har tilgjengelig statistikk for hva angår frafall. Med frafall mener vi de som hadde sluttet eller ikke bestått og derved ikke tilegnet seg studie- eller yrkeskompetanse etter fem år, dvs. kategori 4 og 5 ovenfor. Frafallet er målt som det gjennomsnittlige frafallet for de 5 kull det her er snakk om. Vi har splittet opp materialet etter studieretning og kjønn og sammenlignet situasjonen i Nordland med situasjonen i nabofylkene Troms og Nord-Trøndelag. Som målestav for hva som er normalt anvender vi landsgjennomsnittet.

I gjennomsnitt var frafallet hele 42 prosent i Nordland på de yrkesfaglige studieprogrammer for de elevene som begynte i perioden 1997-2007. Dette var hele 6 prosentpoeng mer enn landsgjennomsnittet. Frafallet i Nordland var om lag det samme som i Troms, men betraktelig høyere enn i Nord-Trøndelag. I Nord-Trøndelag var frafallet kun 30 prosent eller 14 prosentpoeng lavere enn i Nordland. Forskjellene i forhold til Nord-Trøndelag er meget store og overraskende siden Nord-Trøndelag i likhet med fylkene i Nord-Norge er klassifisert som ”utkantområder.” Det andre vi skal merke oss er at menn har et langt større frafall enn

Tabell 3.1 Gjennomsnittlig frafall for kullene som begynte på VGS i perioden 1997-2002 fem år etter at de begynte i Nordland, Troms og Finnmark og for landet som helhet etter studieretning og kjønn.

	Yrkesfag			Allmennfag		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
Nordland	46	36	42	22	15	18
Troms	45	36	41	23	17	20
Nord-Trøndelag	33	27	30	12	8	10
Riket	40	31	36	17	11	14

kvinner. Frafallet blant de mannlige elevene i Nordland var på hele 46 prosent, noe som er hele 10 prosentpoeng høyere enn for de kvinnelige elevene. Dette mønsteret er et gjennomgående trekk også for landet som helhet. Frafallet på landsbasis var 9 prosentpoeng høyere for menn enn for kvinner. Sammenligner vi med nabofylkene er frafallet etter kjønn om lag det samme i Troms. Nord-Trøndelag skiller seg også her ut ved at frafallet bare er 5 prosentpoeng høyere blant de mannlige elevene sammenlignet med de kvinnelige.

Frafallet på allmennfag er langt mindre enn på yrkesfag. I Nordland var frafallet etter fem år på 18 prosent, noe som ligger 4 prosentpoeng over landsgjennomsnittet. Frafallet er litt mindre enn i Troms, men fortsatt betraktelig høyere (8 prosentpoeng) enn i Nord-Trøndelag. Også på

allmennfag er det betydelige forskjeller i graden av suksess mellom menn og kvinner, men forskjellene er litt mindre enn de var på yrkesfagene. De mannlige elevene hadde 7 prosentpoeng større frafall enn de kvinnelige elevene i Nordland. Mønstrer i Troms var om lag det samme. I Nord-Trøndelag var frafallet kun 4 prosentpoeng høyere blant de mannlige elevene.

3.3 Gjennomstrømning i VGS i Nordland og nabofylkene 1997-2007

Et av hovedmålene med Reform 94 var å øke gjennomstrømningen. Den komplekse studiestrukturen i den videregående skolen før Reform 94 medførte at elevene i for stor grad gikk på kryss og tvers og brukte lang tid på å oppnå kompetansegivende utdanning. La oss først tegne opp gjennomstrømningsbildet. I gjennomsnitt skaffet 46 prosent av de 5 kullene seg kompetansegivende utdanning i løpet av fem år i Nordland. Dette var om lag det samme som i Troms, men 9 prosentpoeng mindre enn landsgjennomsnittet og 13 prosentpoeng mindre sammenlignet med nabofylket i sør, Nord-Trøndelag. Det er her snakk om en meget markant forskjell. Kjønnforskjellene i forhold til gjennomstrømning er større enn de vi målte for frafallet. Etter fem år hadde kun 41 prosent av de mannlige elevene skaffet seg kompetansegivende utdanning mot 53 prosent av de kvinnelige elevene, en forskjell på hele 12 prosentpoeng. På landsbasis var forskjellen mellom kvinnelige og mannlige elever 10 prosentpoeng. I Troms og Nord-Trøndelag var de tilsvarende tall henholdsvis 11 prosent og 10 prosent.

Tabell 3.2 Gjennomsnittlig prosentandel som hadde fullført og oppnådd studie eller yrkeskompetanse i Nordland og nabofylkene og for riket som helhet etter fem år for kullene som begynte i VGS i årene 1997-2002.

	Yrkesfag			Allmennfag		
	Menn	Kvinner	Totalt	Menn	Kvinner	Totalt
Nordland	41	53	46	73	82	77
Troms	42	53	47	72	80	77
Nord-Trøndelag	54	64	59	86	90	88
Riket	51	61	55	79	86	83

Gjennomstrømningen på allmennfag var på 77 prosent i Nordland, noe som er 31 prosentpoeng høyere enn på yrkesfag. Forskjellen i gjennomstrømningen mellom Nordland og gjennomsnittet for riket er også betydelig mindre enn på yrkesfag. På landsbasis oppnådde 83 prosent kompetansegivende utdanning etter 5 år, noe som er 6 prosentpoeng mer enn i Nordland. Gjennomstrømningen var den samme i Troms som i Nordland. I Nord-Trøndelag var imidlertid gjennomstrømningen hele 11 prosentpoeng høyere. Her oppnådde hele 88 prosent kompetansegivende utdanning. Også på allmennfag er det forskjeller etter kjønn. 82 prosent av kvinnene oppnådde kompetansegivende utdanning mot 73 prosent av de mannlige elevene, en forskjell på 9 prosentpoeng. Bildet er om lag det samme i Troms. På landsbasis oppnådde 86 prosent av kvinnene kompetansegivende utdanning mot 79 prosent av de mannlige elever, noe som gir en forskjell på 7 prosentpoeng. I Nord-Trøndelag der gjennomstrømningen var på hele 90 prosent var forskjellene mellom kvinner og menn kun på 6 prosentpoeng.

3.4 Sluttbemerkninger

Et av de mest slående trekk ved denne sammenligningen er den regionale forskjellen i frafall og gjennomstrømning. Den videregående skolen i Nord-Trøndelag har markant bedre resultater sammenlignet med både Nordland og Troms og landsgjennomsnittet. Det vill være

viktig med forskning som kan gi svar på hva årsakene er til at elevene i et utkantfylke som ikke er svært ulikt Nordland og Troms, har så markant bedre resultater både med hensyn til frafall og gjennomstrømning enn det vi finner i de to sistnevnte fylkene. Skyldes forskjellene strukturelle ulikheter i VGS, større lærerstabilitet og bedre kvalifiserte lærere, andre forskjeller ved kvaliteten på tilbudet eller skyldes forskjellene ulik foreldrebakgrunn?

Kapittel 4

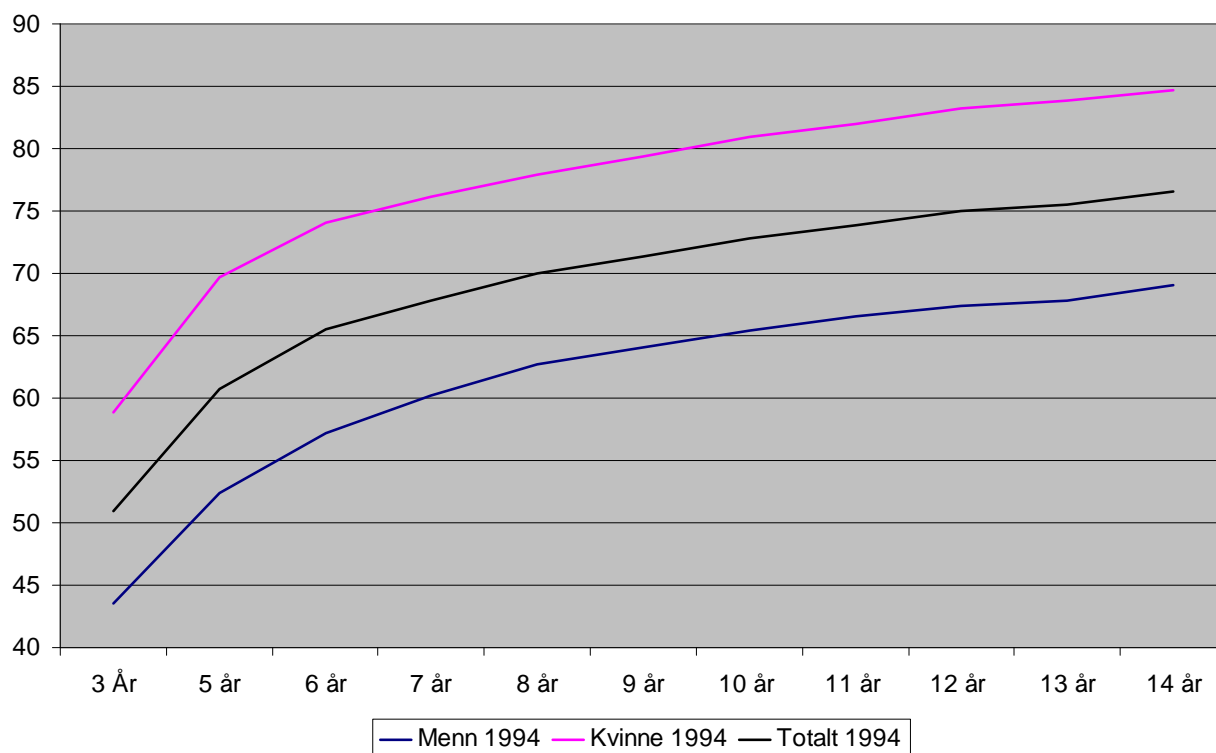
Gjennomstrømming og frafall i 1994- og 1998-kullet

4.1 Analyse av 1994-kullet

4.1.1 Gjennomstrømming i 1994-kullet

Høsten 1994 begynte det første kullet undervisningen etter de nye og reformerte fagplaner. I dette kapitlet skal vi analysere frafallet og gjennomstrømming i til sammen 14 år fram til våren 2008. Resultatet med hensyn til gjennomstrømming er vist i figur 4.1 og tabell 4.1. Tabell 4.1 og figur 4.1 refererer til gjennomsnittstall for både yrkesfag og allmennfag. For dette kullet er det ikke mulig å skille mellom yrkesfag og allmennfag.

Figur 4.1 Andel som har fullført videregående utdanning på normert tid og inntil 14 år etter at de startet på VGS i 1994 etter kjønn.

Tabell 4.1 Andel av 1994-kullet som har fullført VGS inntil 14 år etter at de begynte.

	Menn	Kvinner	Totalt
Normert tid	44,5	58,9	50,9
Fullført etter 5 år	8,9	10,8	9,8
Fullført etter 6-10 år	13	11,2	12,1
Fullført etter 11-14	3,7	3,8	3,8
Ikke bestått	8,3	4,2	6,3
Sluttet	22,5	11,2	17,1
Totalt	100	100	100
N	1415	1298	2713

I 1994-kullet fullførte 51 prosent av elevene på normert tid, dvs. på 3 år for de som gikk på allmennfag og 4 år for de som tok yrkesfag. Fem år etter at de hadde begynt (1999) hadde ytterligere 10 prosent fullført slik at gjennomstrømningen nå var oppe i 61 prosent av kullet. Det var imidlertid mange etterslengere. Ytterligere 12 prosent fullførte i tidsrommet 6 til 10 år etter at de begynte. I 2004 var derfor gjennomstrømningen på nesten 73 prosent. I tillegg fullførte 3,8 prosent av kullet kompetansegivende utdanning mellom 11 og 14 år etter at de begynte i 1994. I 1998 var gjennomstrømningsprosenten kommet opp i 77 prosent i snitt for både yrkes- og allmennfag. Av figur 1 der vi har fulgt kullet år for år, ser vi at økningen i andelen som fullfører flater ut etter 7 år, men at det er en jevn økning fram mot 14 år etter at elevene begynte. Det er ingen grunn til å tro at ikke andelen fortsatt vil øke noe. Kullet var fortsatt i snitt bare rundt 30 år gamle, og vi vet at en del tar videregående utdanning både i 30- og 40-årsalderen.

Disse resultater gir grunnlag for en mer positiv konklusjon når det gjelder gjennomstrømningen i den videregående skolen enn det en kan slutte ut fra data på kort sikt – inntil 5 år etter at elevene begynte. Hele 16 prosent av kullet hadde oppnådd kompetansegivende utdanning fra 6-14 år etter at de begynte i den videregående skolen i tillegg til de godt og vel 60 prosent som oppnådde kompetansegivende utdanning etter 5 år. I en alder av 30 år hadde 77 % av kullet skaffet seg kompetansegivende utdanning. Dette er nok mindre enn det en ideelt skulle ønske. Det avgjørende for vurderingene med hensyn til levekår er imidlertid hvordan de 23 prosent som ikke oppnådde kompetansegivende utdanning har klart sin tilpassing i yrkeslivet og samfunnslivet, noe vi vender tilbake til i neste kapittel.

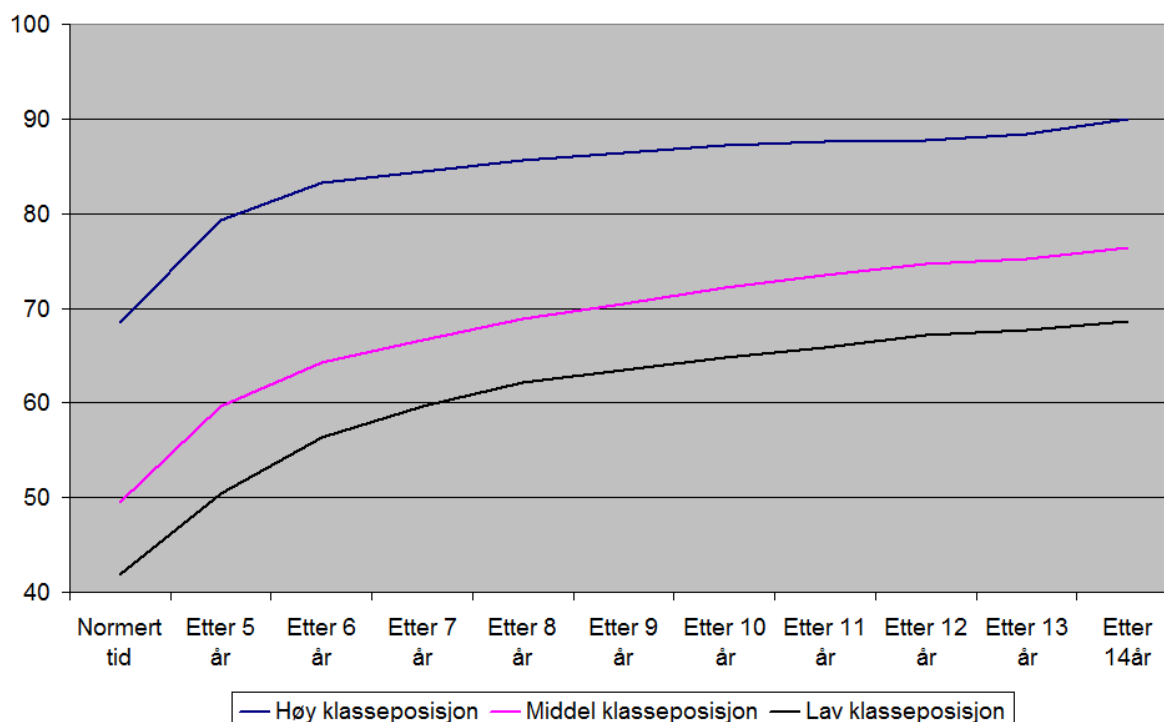
4.1.2 Gjennomstrømning og kjønn

Av tabell 4.1 og figur 4.1 ser vi at det er meget markante forskjeller i gjennomstrømningen mellom de mannlige og kvinnelige elevene. Andelen av de mannlige elevene som hadde skaffet seg kompetansegivende utdanning på normert tid var rundt 45 prosent, noe som var 14 prosentpoeng lavere enn det tilsvarende tall for de kvinnelige elevene. Etter fem år var kjønnsforskjellene enda større. Hele 16 prosent flere kvinner enn menn hadde skaffet seg kompetansegivende utdanning. Etter 6 år utjevnes forskjellene noe fram til 10 år etter at kullet begynte, men så stopper utjevningen opp. Som 30-åringer i 2008 hadde 70 prosent av de mannlige elevene skaffet seg kompetansegivende utdanning mot 85 prosent av de kvinnelige elevene. Forskjellene i suksess for de to kjønn var hele 15 prosentpoeng i kvinnes favør. Dette er et bekymringsfullt trekk.

4.1.3 Gjennomstrømning og foreldrenes klasseposisjon

Som vi tidligere har sett, er det stor forskjell i gjennomstrømningen mellom yrkesfag og allmennfag. For 1994-kullet kan vi ikke splitte materialet etter studieprogram. Vi kan imidlertid fange en del av disse variasjonene gjennom variabelen sosial klasse. Det er vel kjent at linjevalg er sterk korrelert ved elevenes sosiale bakgrunn. Elever av foreldre med høy utdanning og inntekt velger i langt høyere grad allmennfag enn elever der foreldrene har lav utdanning. I tabell 4.2 og figur 4.2 har vi splittet materialet opp i tre klasseposisjoner. Kriteriene for denne inndelingen er fars utdanning og fars inntekt. Høy utdanning og høy inntekt gir høy klasseposisjon og vise versa, jf. kapittel 1. Av figur 4.2 ser vi at foreldrenes klasseposisjon gir markante utslag i forhold til gjennomstrømningsgrad. Hele 69 prosent av elevene som hadde foreldre med høy klasseposisjon gjennomførte på normert tid, mot 50 prosent og 42 prosent blant elever med som hadde foreldre med henholdsvis middels og lav klasseposisjon.

Figur 4.2 Gjennomstrømning til 1994-kullet etter foreldrenes klasseposisjon.

Gjennomstrømningsgraden blant elever med høy klasseposisjon var 19 prosentpoeng høyere enn blant elever med foreldre som har en middels klasseposisjon og hele 27 prosentpoeng høyere enn de elevene som har foreldre med lav klasseposisjon. Det andre vi skal merke oss er at dette mønsteret i hovedsak ligger fast også 14 år etter at elevene begynte på VGS.

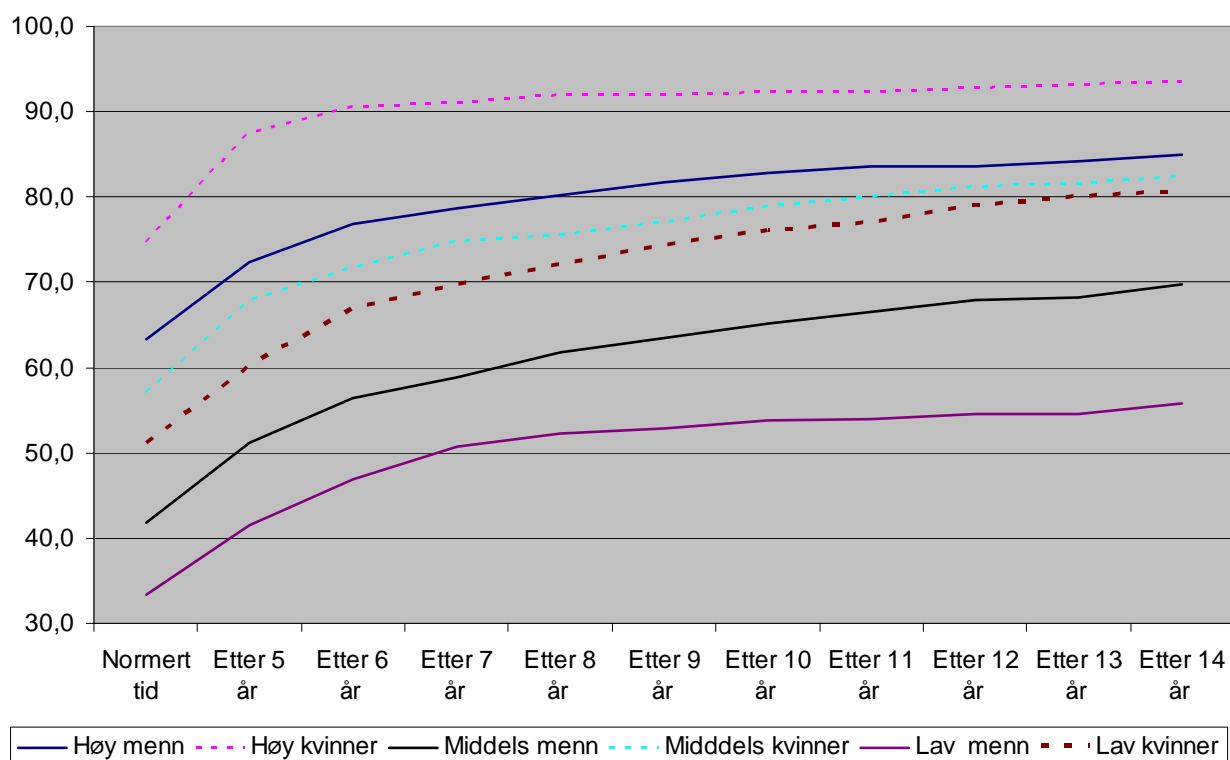
Gjennomstrømningen øker for alle grupper, men den relative avstanden mellom gruppene forblir endres ikke radikalt. I 2008 da elevene var 30 år gamle hadde så mye som 89 prosent av de elevene som hadde høy klasseposisjon skaffet seg kompetansegivende videregående utdanning. Det samme gjaldt for godt og vel tre fjerdedeler (76 %) av de med middels klasseposisjon og 69 prosent av de med den laveste klasseposisjonen. Fjorten år etter at de begynte på VGS var gjennomstrømningsgraden blant elevene med foreldre som hadde høy klasseposisjon 17 prosentpoeng høyere enn de elevene som hadde foreldre med middels klasseposisjon, og hele 20 prosentpoeng over de elevene som hadde foreldre med lav klasseposisjon. Dette var 7 prosentpoeng lavere enn forskjellen etter normert tid. Den relative avstanden i gjennomstrømningsgrad har med andre ord ikke endret seg mye mellom 4-14 år etter at elevene begynte i VGS. Disse resultatene er helt i tråd en rekke funn innen utdanningsforskningen helt til tilbake til 1960-tallet (Hernes 1974, Aamot 1982). Gjennomstrømningsproblemet i VGS er derfor i stor utstrekning et klasseproblem.

4.1.4 Kjønn og klasseposisjon

Hva så med kjønn? Av tabell 4.3 (s. 23) ser vi at kjønn har betydning, uansett sosial klasseposisjon. Kjønn har imidlertid først og fremst betydning for de elevene som har foreldre med en lav klasseposisjon. Blant de elevene som hadde foreldre med høyest klasseposisjon var andelen av kvinnelige elever som hadde oppnådd kompetansegivende utdanning etter 5 år 87 prosent mot 72 prosent de mannlige elevene, en forskjell på hele 15 prosentpoeng. De mannlige elevene hadde imidlertid en høyere uteksamineringsrate enn de kvinnelige elevene i årene som fulgte. Etter 14 år hadde 94 prosent av de kvinnelige elevene oppnådd

kompetansegivende utdanning, mens det samme var tilfelle for 85 prosent av de mannlige elevene. Prosentdifferansen mellom de kvinnelige og mannlige elevene var nå sunket til 9 prosentpoeng. Det samme mønstret går igjen for elever med foreldre som hadde en middels klasseposisjon. 69 prosent av de kvinnelige elevene hadde etter 5 år oppnådd kompetansegivende utdanning, og andelen steg til 83 prosent av kullet etter 14 år. De tilsvarende tall for de mannlige elevene var henholdsvis 51 prosent og 79 prosent. Prosentdifferansen mellom de mannlige og kvinnelige elevene var 17 prosentpoeng etter 5 år og sank til 13 prosentpoeng etter 14 år. For de elevene som hadde foreldre med en lav

Figur 4.3 Gjennomstrømming i 1994 kullet etter sosial klasse og kjønn etter tid for fullføring.

Tabell 4.2 Andel (kumulative prosenter) som har fullført videregående utdanning på normert tid og inntil 14 år etter at de startet på VGS i 1994 etter fars klasseposisjon, samt andelen som ikke bestod og som sluttet.

Klasseposisjon		Fullføringsgrad						
		Normert tid	Etter 5 år	Etter 6-10 år	Etter 11-14 år	Ikke bestått	Sluttet	
Høy	Menn	63,3	72,3	82,3	85,0	15,5	7,7	100
	Kvinner	74,7	87,6	92,5	93,8	2,7	3,6	100
Middels	Menn	41,8	51,2	65,2	69,9	7,5	22,7	100
	Kvinner	57,6	68,5	79,4	83,0	4,5	12,4	100
Lav	Menn	33,4	41,5	53,8	56,8	10,2	32,8	100
	Kvinner	51,1	60,1	76,7	81,4	4,7	13,9	100

klasseposisjon er mønstret et annet. Her øker forskjellene mellom kjønnene ettersom årene går. Etter fem år hadde 60 prosent av de kvinnelige elevene oppnådd kompetansegivende utdanning, mot 42 prosent blant de mannlige. Forskjellene mellom kvinner og menn var her på over 18 prosentpoeng. Etter 14 år hadde 86 prosent av de kvinnelige elevene og 57 prosent

av de mannlige fullført og bestått. Prosentdifferansen mellom de mannlige og kvinnelige elevene var nå 25 prosentpoeng.

4.2 Analyse av 1998-kullet

4.2.1 Gjennomstrømming i 1998-kullet

Av de elevene som begynte på VGS i 1998 fullførte 50 prosent på normert tid. Etter fem år hadde ytterligere rundt 13 prosent fullført slik at til sammen 63 prosent hadde skaffet seg kompetansegivende utdanning. I årene fram til 2008 da kullet i gjennomsnitt var 27 år gammel fullførte ytterligere 11 prosent av kullet slik at tre fjerdedeler av kullet hadde kompetansegivende utdanning 10 år etter at de begynte i videregående utdanning.

Tabell 4.3 Andel av 1998-kullet som har fullført VGS inntil 14 år etter at de begynte.

	Menn	Kvinner	Totalt
Normert tid	42,3	57,5	49,6
Fullført etter 5 år	12,9	13,2	13,0
Fullført etter 6-10 år	12,7	9,2	11,0
Fortsatt i VGS	1,4	0,8	1,1
Ikke bestått	5,5	3,9	4,7
Sluttet	25,3	15,6	20,5
Totalt	100	100	100
N	2430	2361	4791

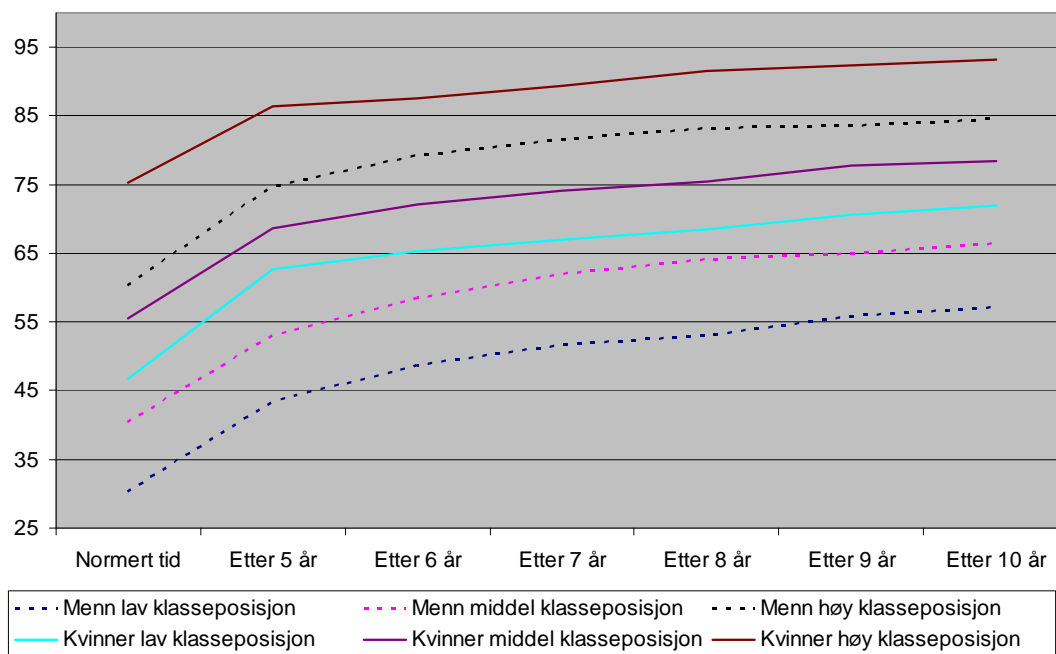
De store kjønnsforskjeller som vi fant i 1994-kullet er også til stede i 1998-kullet. Kun 42 prosent av de mannlige elevene fullførte på normert tid. Dette var 16 prosentpoeng lavere enn blant de kvinnelige elevene, der 58 prosent fullførte på normert tid. Av figur 4.4 ser vi hvordan fullføringsgraden øker år for år. De mannlige elevene har en noe større fullføringsgrad i årene fram til 2008, dvs. 10 år etter at de begynte. I 2008 hadde 68 prosent av de mannlige elevene fullført kompetansegivende utdanning, mot 80 prosent av de kvinnelige elevene. Forskjellen i fullføringsgrad mellom kvinner og menn var nå sunket til 12 prosentpoeng. Ytterligere 1 prosent av elevene fortsatte i VGS uten at vi vet utfallet. Også i 1998-kullet er det mange (11 %) som fullførte mellom 5-10 år etter de begynte i VGS.

4.2.2 Sosial klasse og kjønn

Tre fjerdedeler av de kvinnelige elevene som hadde fedre med en høy klasseposisjon gjennomførte en kompetansegivende utdanning på fem år. Dette var 15 prosentpoeng flere enn blant de mannlige elevene med samme fedrebakgrunn. Ti år senere da kullet i gjennomsnitt var 27 år gamle, hadde hele 93 prosent av kvinnene skaffet seg kompetansegivende utdanning. De mannlige elevene hadde i samme periode en større fullføringsgrad. 85 prosent av dem hadde i 2008 kompetansegivende utdanning, og forskjellen mellom de mannlige og kvinnelige elevene var nå på sunket til 9 prosentpoeng. 69 prosent av de kvinnelige elevene med fedre som hadde en middels klasseposisjon tok eksamen og bestod etter 5 år. Dette var 16 prosentpoeng flere enn blant de mannlige elevene med samme klassebakgrunn. Ti år etter at de begynte i videregående utdanning hadde de mannlige elevene tatt igjen noe av det tapte. Andelen som hadde fullført og bestått var nå 78 prosent blant de kvinnelige elevene og 67 prosent blant de mannlige, noe som gir en prosentdifferanse på 12 prosentpoeng. Blant de kvinnelige elevene som hadde fedre med lav klasseposisjon var det 63

prosent som fullførte etter fem år. Dette var 17 prosentpoeng flere enn blant de mannlige elevene med samme klasseposisjon. I årene som fulgte fram til 10 år etter at de begynte i

Figur 4.4 Andel som har fullført videregående utdanning på normert tid og inntil 10 år etter at de startet på VGS i 1998, etter klasseposisjon og kjønn.

Tabell 4.4 Andel (kumulative prosenter) som har fullført videregående utdanning på normert tid og inntil 10 år etter at de startet på VGS i 1994 etter fars klasseposisjon, samt andelen som ikke bestod og som sluttet.

Klasse-Posisjon		Fullført og bestått			Sluttet og ikke bestått		Totalt	N
		Normert tid	Etter 5 år	Etter 6-10 år	Ikke bestått	Sluttet		
		Kumulativ prosent			Prosent av alle			
Høy	Menn	60,3	74,8	84,5	4,9	10,6	100	518
	Kvinner	75,2	86,4	93,2	1,6	5,2	100	1536
Middels	Menn	40,5	53,0	66,5	7,1	26,4	100	546
	Kvinner	55,6	68,7	78,4	5,7	15,9	100	438
Lav	Menn	30,3	43,4	57,2	7,8	35,1	100	1510
	Kvinner	46,8	62,6	72,0	4,3	23,7	100	500

Videregående, økte andelen som fullførte og bestod noe mer blant de mannlige elevene. I 2008 ti år etter at de begynte hadde 72 prosent av de kvinnelige elevene fullført og bestått mot 57 prosent av de mannlige elevene, noe som gir en prosentdifferanse på 15 prosentpoeng.

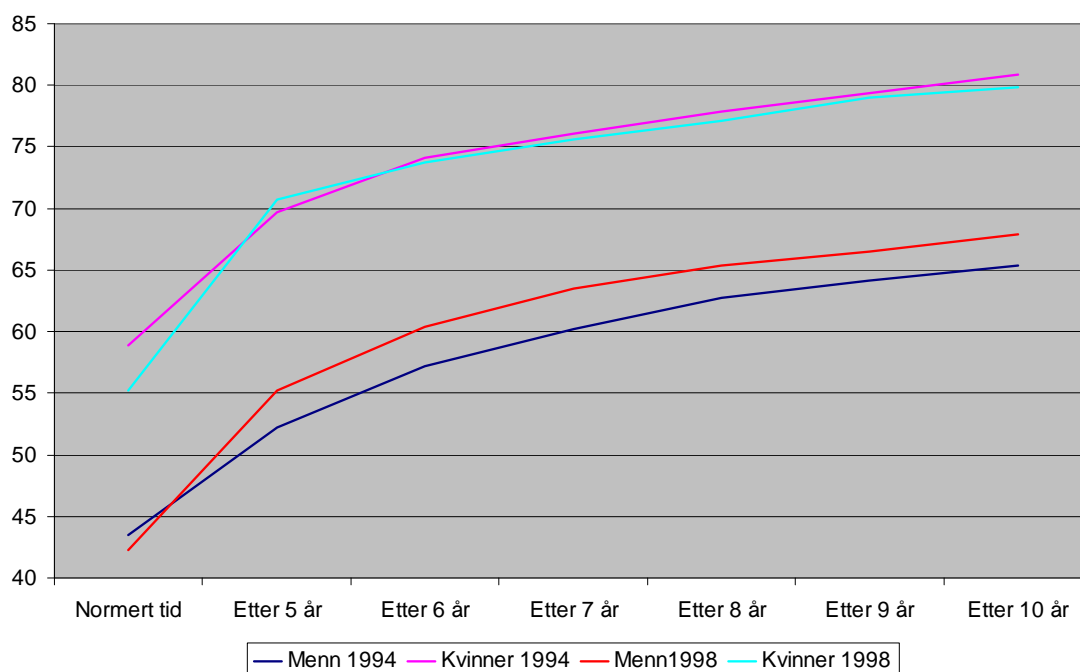
Analysen av 1998-kullet viser at forskjellene mellom kvinnelige og mannlige elever med hensyn til fullføringsgrad på normert tid er ganske lik uansett klasseposisjon – 15 prosentpoeng for de med høy og middels klasseposisjon og 17 prosentpoeng for de med lav klasseposisjon. Det viser seg videre at de mannlige elevene har høyere uteksamineringsrate i

forhold til de kvinnelige elevene fram til 10 år etter at de begynte. Økningen i fullføringsgrad blant de mannlige elevene viser seg videre å stige relativt sterkere i forhold til de kvinnelige elever med stigende klasseposisjon. Forskjellene i fullføringsgraden mellom kvinner og menn minket mest blant de med høy klasseposisjon og minst blant de med lav klasseposisjon. I 2008 eller ti år etter at 1998-kullet begynte, var forskjellen i fullføringsgrad 9 prosentpoeng, 12 prosentpoeng og 15 prosentpoeng høyere blant de kvinnelige elevene med henholdsvis høy, middels og lav klasseposisjon sammenlignet med de mannlige elevene.

4.3 Sammenligninger av 1994- og 1998 kullet

Sammenligner vi 1998-kullet med 1994-kullet når det gjelder graden av fullføring, ser vi at både de kvinnelige og mannlige elevene fra 1998 i hovedsak følger den samme bane som 1994-kullet med hensyn til fullføringsgrad.

Figur 4.5 Andel som fullførte VGS i 1994- og 1998-kullet etter kjønn inntil 10 år etter at de begynte på videregående skole.

Tabell 4.5 Andel som har fullført videregående utdanning etter 5 år og inntil 10 år etter at de startet på VGS for kullene fra 1994 og 1998 etter fars klasseposisjon og kjønn. Differanser i fullføringsgrad mellom høy og lav klasseposisjon.

Klasseposisjon	Menn 1994		Kvinner 1994		Menn 1998		Kvinner 1998	
	Etter 5 år	Etter 10 år	Etter 5 år	Etter 10 år	Etter 5 år	Etter 10 år	Etter 5 år	Etter 10 år
Høy	72,3	82,3	87,6	92,5	74,8	84,5	86,4	93,2
Lav	41,5	53,8	60,1	76,7	43,4	57,2	62,6	72,0
Prosentdifferanse	30,8	28,5	27,5	15,8	31,4	27,3	23,8	21,2

Av figur 4.5 der vi har fulgt 1994 og 1998 kullet år for år ser vi at de kvinnelige elevene i 1998-kullet i hovedsak har den samme økningen i gjennomføringsgrad som 1994-kullet. De endte imidlertid opp med rundt en prosent lavere fullføringsgrad enn det som var tilfellet for 1994-kullet. Når det gjelder de mannlige elevene fra 1998-kullet, hadde disse en noe høyere fullføringsgrad fram til 6 år etter at de begynte i VGS. Mellom 6-10 år etter at de begynte er banene om lag den samme for de mannlige elevene i begge kull. De mannlige elevene fra 1998 kullet hadde, 10 år etter at de begynte på VGS, rundt 3 prosentpoeng høyere fullføringsgrad sammenlignet med det de mannlige elevene i 1994- kullet hadde.

I tabell 4.5 har vi oppsummert forskjellene mellom de elevene som hadde foreldre med høy klasseposisjon og de elevene som hadde foreldre med lav klasseposisjon i forhold til fullføringsgrad etter 5 år og 10 år for begge kull. Tar vi først for oss de mannlige elevene i 1994-kullet, ser vi at forskjellene mellom de som ble uteksaminert og bestod så å si ikke utjevner seg fra 5-10 år etter at de begynte i videregående utdanning. De mannlige elevene som hadde foreldre med en lav klasseposisjon, hadde 31 prosentpoeng lavere fullføringsgrad etter fem år og 29 prosentpoeng lavere fullføringsgrad 10 år etter at de begynte. Dette er en forbedring på kun 2 prosentpoeng. Statusen for de mannlige elevene fra 1998-kullet er nær sagt den samme. Også her var forskjellen i uteksamineringsgrad med bestått karakter 31 prosent etter 5 år og 27 prosent 10 år etter at de begynte i VGS. Den eneste forskjellen er at de mannlige elevene har økt sin uteksamineringsgrad med 4 prosentpoeng, mot 2 prosentpoeng i 1994-kullet. Dette er en marginal forbedring sett i forhold til den totale forskjellen i mellom elever med henholdsvis høy og lav klasseposisjon.

Når vi sammenligner forholdet mellom elever tilhørende høyeste og laveste klasseposisjon, finner vi et annet gjennomstrømningsmønster enn det vi fant i tilsvarende grupper blant de mannlige elevene. Forskjellen i graden av fullført og bestått 5 år etter at de begynte i videregående er ikke særlig mye lavere enn bland de mannlige elevene i kullet. De kvinnelige elevene med lav klasseposisjon har imidlertid en betydelig større fullføringsgrad i resten av perioden fram til 2008. Prosentdifferansen mellom i gjennomføringsgrad mellom de med høy og de med lav klasseposisjon synker derfor fra 28 prosent fem år etter opptak til 16 prosent 10 år etter opptak. De kvinnelige elevene i 1998-kullet har en noe annen adferd sammenlignet med 1994-kullet. Forskjellen 5 år etter opptak er lavere (24 prosentpoeng) enn den var i 1994-kullet, og forskjellene mellom høyeste og laveste klasseposisjon kun 3 prosentpoeng 10 år etter opptak. Dette skyldes at de kvinnelige elevene med lav klasseposisjon 10 år etter opptak hadde 5 prosentpoeng lavere gjennomføringsgrad enn hva som var tilfelle i 1994- kullet.

Kapittel 5

Frafall og levekår i 1994-kullet

5.1 Indikatorer på levekår

For å beskrive levekår skal vi nytte fire indikatorer, *høyest fullførte utdanning*, *arbeidsmarkedsstatus*, *inntekt* og *samlet tid målt i måneder som personene har stått i registrene til NAV enten som arbeidsledig eller som deltaker på ulike arbeidsmarkedstiltak*. Utdanning er en grunnressurs som vi vårt samfunn sertifiserer for ulike posisjoner i yrkeslivet. Mengden og arten av et individs utdanning gir adgang til ulike segmenter i arbeidsmarkedet. Det er videre en nær sammenheng mellom utdanningens lengde og den inntekt en kan forvente som lønnstaker. I deler av arbeidsmarkedet som er viktig for ungdom er imidlertid kompetansekravene ikke avhengig av særskilt utdanning eller sertifisering. Dette gjelder i varehandelen, reiseliv, hotell og restaurantbransjen for å nevne noen sektorer. Å ha en kompetansegivende utdanning gir tilgang til sikre og godt betalte jobber, selv om dette varierer med hvilke sektor jobbene befinner seg i. Høyest fullførte utdanning er derfor et godt levekårs mål. Variabelen arbeidsmarkedsstatus beskriver i grove trekk elevenes etableringsgrad i arbeidsmarkedet. Variabelen gir oss kunnskap om hvorvidt elevene har kommet seg over i det vi kan kalle for privilegiestillinger, dvs. at de enten har gått over i høyere utdanning eller begynt i yrkeslivet. Noen vil, i alle fall en tid, ha mer løselige posisjoner til arbeids- og utdanningsmarkedet og noen vil midlertidig eller permanent havne utenfor arbeidsmarkedet. Forskjellen mellom de ulike arbeidsmarkedsstatuser hva angår økonomisk utbytte skal vi måle ved hjelp av bruttoinntekt. Inntektsvariabelen måler graden av suksess i forhold til den kjøpekraft den enkelte har og indirekte individets økonomiske frihetsgrad. Vi skal også måle problemgraden elevene møter i overgangen mellom utdanning og fast arbeidslivstilknytning. Dett gjør vi ved hjelp av den samlede tiden som personene har vært registrert hos NAV, enten som arbeidsløs eller tiltaksperson. Variabelen gir oss utfyllende kunnskap om hvor store problemer elevene har hatt med å finne seg arbeid eller komme inn på relevante utdanninger.

5.2 Metodiske bemerkninger

I forrige kapittel beskrev vi hvor mange som fullførte videregående utdanning, hvor mange som ikke bestod og som sluttet i 1994-kullet og i 1998-kullet fram til 2008, henholdsvis 10 år og 14 år etter at de begynte i den videregående skolen. Vi skal i dette kapitlet splitte materialet opp i de tre nevnte kategoriene og undersøke hvorvidt graden av suksess i den videregående skolen gir seg utslag på våre 4 levekårsindikatorer. Siden vår ungdomsdatabase kun foreligger for årene 2000 til 2005 står vi ikke helt fritt når det gjelder valg av oppfølgingstidspunkt. Vi kan derfor ikke følge kullene helt fram til 2008 med dette datasettet. Valg av oppfølgingstidspunkt er dels gjort ut fra muligheten av å sammenligne 1994-kullet med 1998-kullet og dels ut fra at oppfølgingen av 1998-kullet ikke burde gjøres før etter normert studietid, som for dette kullet er 2002. Siden vi er spesielt interessert i

Tabell 5.1 Oppfølging av kullene med levekårsdata.

	Første oppfølging	Andre oppfølging 2005
1994-kullet	Oppfølging i 2001 etter 7 år	Oppfølging i 2005 etter 11 år
1998-kullet		Oppfølging i 2005 etter 7 år

langtidsvirkninger har vi konsentrert oss om livssituasjonen til 1994-kullet henholdsvis 7 år og 11 år etter at de begynte i videregående utdanning, og 7 år etter påbegynt utdanning for

1998-kullet. Ved hjelp av kohortanalyse skal vi til slutt sammenligne statusen til 1994-kullet og 1998 kullet 7 år etter at de begynte på videregående skole. Om intet ved skolen eller samfunnet hadde endret seg, skulle kullene i prinsippet ha samme skår på de ulike variablene.

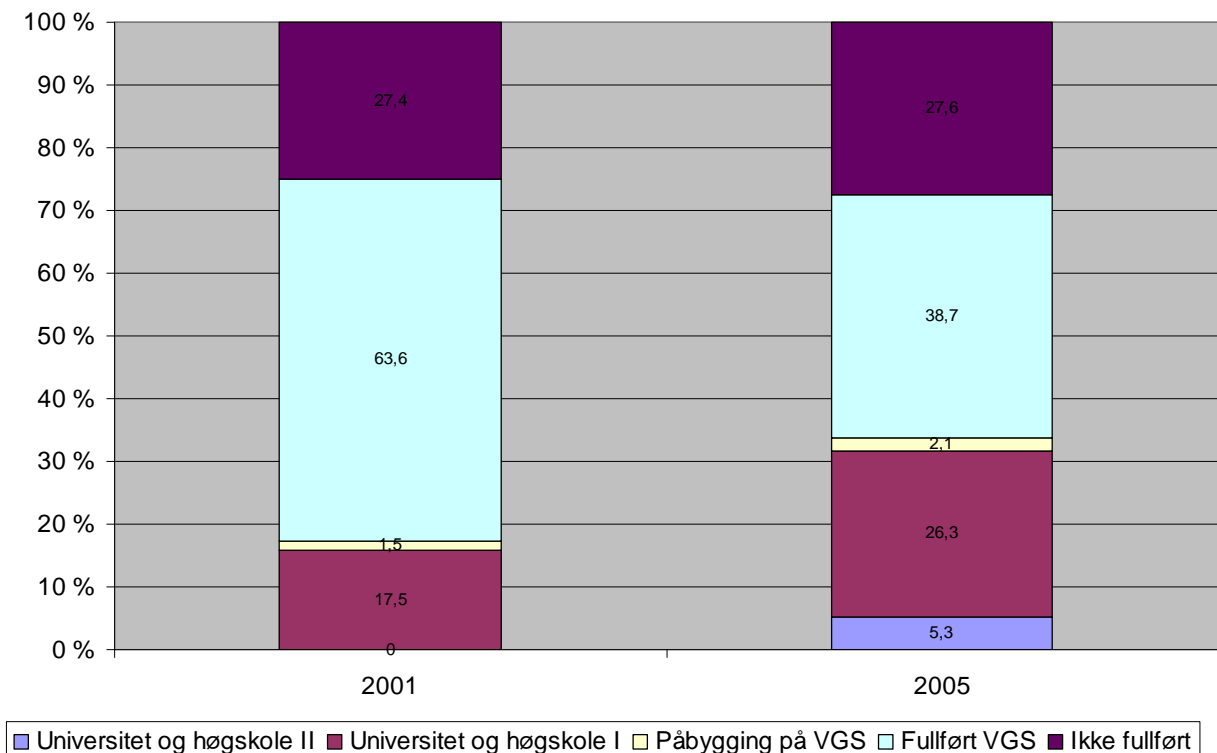
5.3 Bakgrunnsdata om 1994-kullet i 2001 og i 2005

Ved vår første oppfølging i 2001 var gjennomsnittsalderen i kullet 23 år. Andelen av menn var på 52 prosent.⁹ I denne aldersgruppen har de fleste etablert eget hjem utenom

Tabell 5.2 1994-kullet i 2001 og i 2005 etter alder, kjønn, sivil stilling, bosted og bostedstype.

	1994-kullet i 2001			1994-kullet i 2005		
	Menn	Kvinne	Totalt	Menn	Kvinne	Totalt
Alder	23,06	23,09		27,06	27,07	
Kjønn	52,2	47,8		52,2	47,8	
Gifte og samboende med barn	41,4	46,9	44,1			
Bosted						
Bosted Nord-Norge	94,4	93,2	93,8	79,2	74,7	77,0
Type bossted						
Store byer	20,7	19,6	20,2	25,7	24,3	25
Mindre byer	17,3	19,6	18,3	18,0	19,5	18,7
Landsbyer	25,9	29,9	27,8	25,2	28,4	26,,7
Rurale områder	35,0	31,1	33,7	31,0	27,9	29,6

Figur 5.1 Høyeste fullførte utdanning for 1994-kullet i 2001 og 2005

⁹ Noe av denne ubalansen oppstår fordi det fødes rundt 106 gutter pr. 100 fødte pike. Dette gir en overvekt av gutter på 51,5 prosent, mot 48,5 prosent piker.

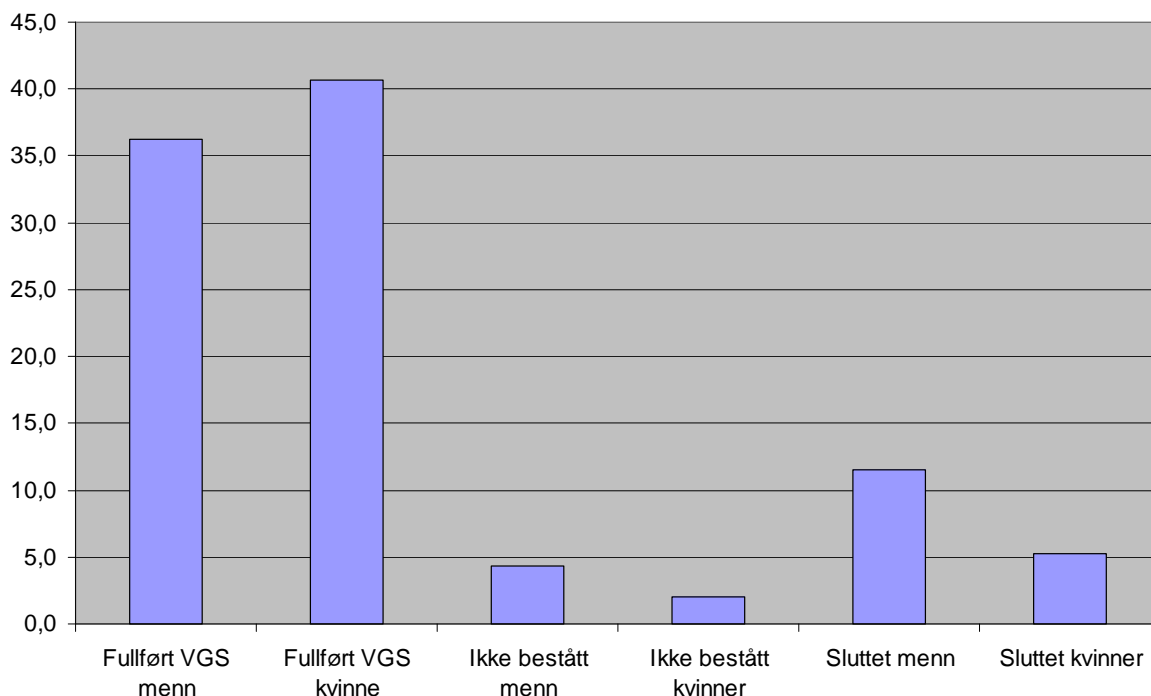
oppvekstfamilien. Ifølge familiestatistikken i 2000 var 47 prosent av kullet gifte eller samboere med barn, 41 prosent blant menn og 47 prosent blant kvinner. De fleste var fortsatt bosatt i Nord-Norge. 6 prosent hadde flyttet ut fra landsdelen. Nær 40 prosent bodde i byer, 28 prosent i landsbyer, dvs. større tettsteder og 34 prosent i rurale områder. I 2005 var kullet i gjennomsnitt 27 år gamle. 23 prosent av kullet hadde nå bosted utenfor Nord-Norge. Dette gjaldt for en fjerdedel av kvinnene og en knapp femtedel av den mannlige befolkningen. Andelen som bodde i byer var nå økt til 44 prosent, andelen som bodde i landsbyer var om lag den samme som i 2001, mens andelen som bodde i rurale områder var sunket fra 34 prosent til 30 prosent.

I 2001, sju år etter at de begynte på videregående utdanning, hadde 64 prosent fullført VGS ifølge utdanningsstatistikken. En femtedel hadde tatt utdanning ut over VGS. 18 prosent hadde fullført universitets- eller høgskoleutdanning og knapt to prosent hadde tatt en eller annen påbyggingsutdanning ut over VGS. Rundt 27 prosent hadde ikke fullført VGS. Fire år senere i 2005 var andelen uten fullført videregående utdanning den samme. Mange hadde i løpet av disse 4 år styrket sin kompetanse først og fremst ved å ta utdanning på universitets- og høgskolenivå. En tredjedel hadde nå skaffet seg universitets- eller høgskoleutdanning. Fem prosent hadde fullført utdanning på universitets- og høgskolenivå høyere grad og 26 prosent hadde fullført lavere grad.

5.4 Graden av suksess i VGS for 1994-kullet

Siden 2008 er basisåret for vår kategorisering av graden av suksess i VGS, skal vi kort minne om de kvantitative relasjoner mellom våre analysekategorier. I figur 5.2 har vi vist hvordan

Figur 5.2 Ulike grader av suksess i VGS for 1994-kullet 14 år etter at de begynte (i 2008), etter kjønn. Prosent av alle i kullet.

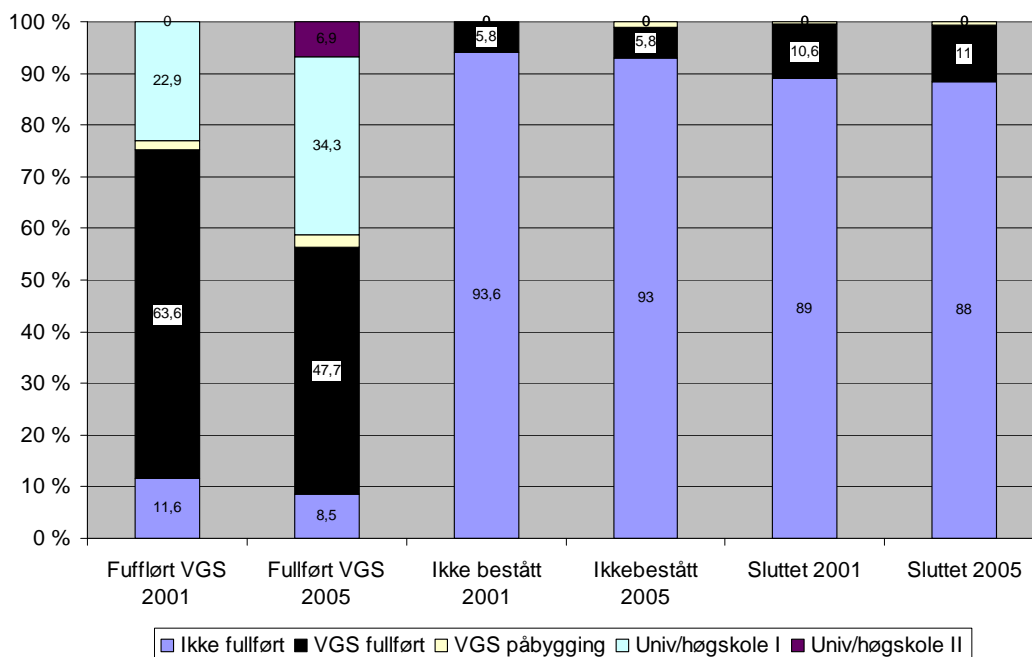
graden av suksess fordeler seg 14 år etter at de begynte på VGS, også etter kjønn. I 2008 hadde 81 prosent av 1994-kullet fullført videregående utdanning, 5,1 prosent av kullet hadde ikke bestått og rundt 15 prosent hadde sluttet. 53 prosent av de som fullførte var kvinner. Blant de som sluttet var det hele to tredjedeler menn, og det samme var tilfelle blant de som ikke bestod. I det følgende skal vi undersøke om og hvor sterkt disse tre gruppene skiller seg fra hverandre i forhold til våre 4 leveårsindikatorer.

5.5 Utdanningskarrierer etter graden av suksess i VGS

5.5.1 Personer som hadde bestått VGS i 2008

Å fullføre videregående utdanning gir yrkeskompetanse for de som velger yrkesfag og inngangsbillett til videre studier i universitets- og høgskolesystemet for de som tar allmennfag eller som skaffer seg studiekompetanse ved å ta tilleggsfag. Hvilke studier som står åpne, bestemmes i stor utstrekning på studier der det er adgangsbegrensning, noe som jo er tilfelle for en rekke "attraktive" studier av den karakteren elevene får fra VGS.

Figur 5.3 Høyest fullførte utdanning for 1994-kullet i 2001 og i 2005.

I de to første søylene i figur 5.3 finner vi alle som hadde fullført VGS i 2008. Ser vi på situasjonen til utdanningsstatusen til disse i 2001 ser vi at 11,6 prosent av de som hadde fullført VGS i 2008 ikke hadde gjort dette i 2001. Denne prosenten sank til 8,5 i 2005. I 2001 hadde en fjerdedel av kullet fullført utdanning ut over videregående nivå. De aller fleste av disse hadde fullført universitets- eller høgskolestudier av lavere grad, mens nær 2 prosent hadde tatt en påbyggingsutdanning i forhold til fagområder i VGS. I 2005 hadde 44 prosent tatt utdanning ut over VGS. Hele 41 prosent hadde nå tatt universitets- og høgskoleutdanning. Av disse hadde 34 prosent tatt lavere grad og 7 prosent høyere grad. Nær 3 prosent hadde gjennomført påbyggingsstudier i forhold til fagområder i VGS. Av tabell 5.3 og 5.4 ser vi at det er en markant forskjell mellom kvinner og menn i andelen som tar utdanning på høgskole og universitetsnivå. I 2001 hadde nær 29 prosent av de kvinnelige elevene tatt universitets- eller høgskolestudier av lavere grad, mot 17 prosent blant de mannlige elevene, noe som gir

en differanse på 12 prosentpoeng. Forskjellene mellom kjønnene økte i løpet av de neste 4 årene. I 2005 hadde 48 prosent av kvinnene tatt universitets- og høyskoleutdanning mot 33 prosent blant de mannlige elevene i kullet. Avstanden var nå 15 prosentpoeng i kvinnenes

Tabell 5.3 Høyest fullførte utdanning til 1994-kullet i 2001 etter karriere i VGS og etter kjønn.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Ikke fullført VGS	11,7	11,6	90,6	100	84,6	98,6
VGS fullført	68,4	59,3	8,5	0,0	15,4	1,4
VGS påbygging	3,3	0,5	0,9	0,0	0,0	0,0
Univ/ høyskole I	16,5	28,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Univ/ høyskole II	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	979	1098	117	54	312	142

Tabell 5.4 Høyest fullførte utdanning til 1994-kullet i 2005 etter karriere i VGS og etter kjønn.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Ikke fullført VGS	9,1	8,1	89,8	100	83,7	98,6
VGS fullført	53,0	43,0	8,5	0,0	15,7	1,4
VGS påbygging	4,5	0,7	1,7	0,0	0,6	0,0
Univ/ høyskole I	25,7	42,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Univ/ høyskole II	7,7	6,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	979	1098	117	54	312	142

favør. Det var imidlertid litt flere menn som hadde tatt universitetsutdanning av høyere grad. Av tabell 5.3 og 5.4 går det også fram at det i hovedsak er menn som tar påbyggingsutdanninger i forhold til fagområder innen VGS. I 2005 hadde nær 5 prosent av de mannlige elever i kullet tatt slik utdanning, mot i underkant av 1 prosent av de kvinnelige elevene i kullet.

Rekrutteringen til universitets- og høyskoleutdanninger var fortsatt ikke uventet sterkt betinget av hvilken sosial klasse elevene kommer fra. Nesten 70 prosent av kvinnene som har fedre med høy klasseposisjon hadde i en alder av 27 år fullført et høyskole- eller universitetsstudium mot bare halvparten (35 %) blant de kvinner som hadde foreldre med lav klasseposisjon. Dette gir en differanse på hele 35 prosentpoeng, noe som er svært mye i samfunnsvitenskapelig sammenheng.

Tabell 5.5 Fullført VGS i 2008 og andel som har fullført universitets- og høyskoleutdanning i 2005 etter kjønn og sosial klasse. Prosent antallet i gruppene.

	Menn	Kvinner	Totalt
Høy klasseposisjon	48,9	69,7	58,9
Middels klasseposisjon	30,6	46,7	39,2
Lav klasseposisjon	23,3	35,5	30,0

Vi ser videre at kjønn har en selvstendig effekt. Andelen av de kvinnelige elevene som hadde fedre med høg klasseposisjon var i 2005 20 prosentpoeng høyere enn for menn med tilsvarende bakgrunn. Også blant menn er det sterk seleksjon etter klasseposisjon. Kun en knapp fjerdedel av elevene som hadde fedre med lav klasseposisjon hadde fullført et høgskole eller universitetsstudium, mot 49 prosent blant mannlige elever med høy klasseposisjon – en forskjell på 27 prosentpoeng. Dette er et velkjent mønster som fortsatt består.

5.5.2 Personer som ikke bestod og som sluttet i VGS

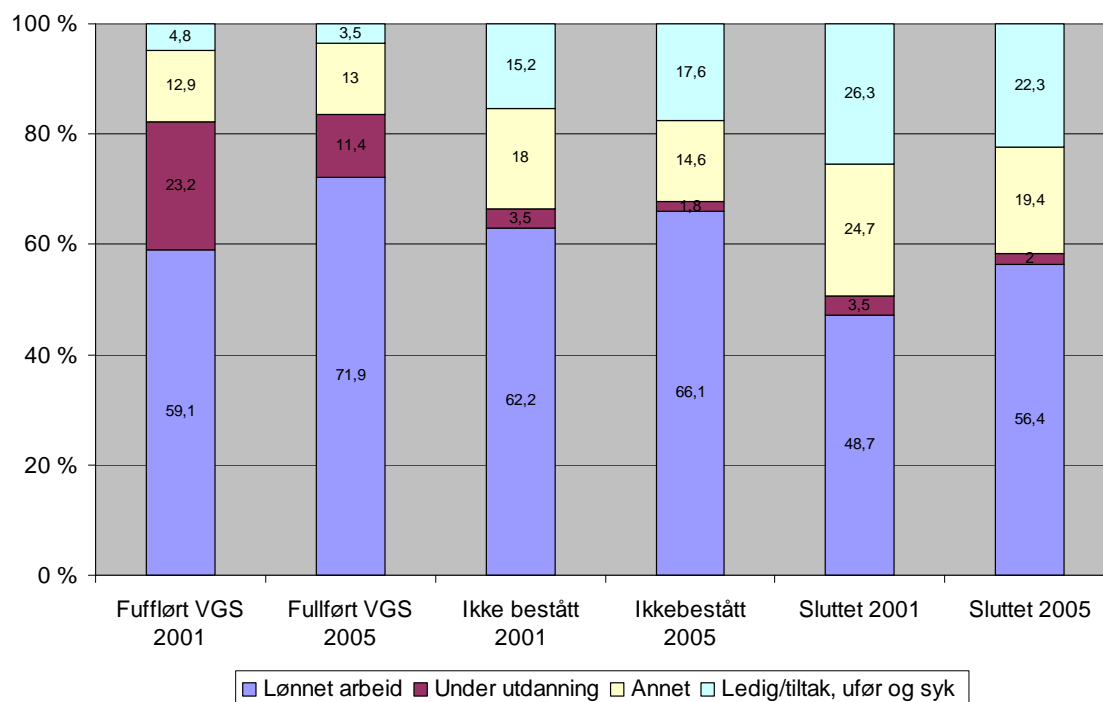
Tabell 5.3 og 5.4 inneholder et overraskende resultat. Ifølge gjennomstrømningsstatistikken til SSB hadde 5 prosent ikke bestått eksamen i 2008. Vi ser imidlertid ifølge undervisningsstatistikken fra 2001 og 2005 også produsert av SSB, er det rundt 10 prosent som er registrert med fullført videregående utdanning. Dette gjelder imidlertid bare for menn. For de kvinnelige medlemmene av 1994-kullet er det overensstemmelse mellom klassifiseringen i 2008 og 2005. Vi ser også at av de som var registrert som sluttet i 2008 var det hele 15 prosent av de mannlige slutterne som hadde fullført videregående utdanning i 2005 mot kun litt over 1 prosent blant kvinnene. Dette kan forklares med at noen av de som sluttet fullførte på et senere tidspunkt, men at de av en eller annen grunn ikke kom inn i registret til de som hadde bestått. Dette forhold modifierer forskjellene mellom kvinner og menn litt.

5.6 Arbeidsmarkedskarrierer i 1994-kullet.

5.6.1 De som fullførte og bestod VGS

Vi skal først kort redegjøre for våre samlekategorier. Under etiketten ”lønnet arbeid” har vi også inkludert selvstendige næringsdrivende. I 2005 utgjorde disse kun 3,3 prosent av kullet. Kategorien ”under utdanning” betyr personer hvis hovedgjøremål er utdanning. Dette utelukker ikke at disse kan ha en deltidsjobb. Kategorien ”annet” er en samlebetegnelse som SSB bruker på personer som ikke faller inn i noen av de andre kategoriene. Kategorien

Figur 5.4 Arbeidsmarkedsstatus etter graden av suksess i VGS

omfatter personer som på registreringspunktet i oktober 2005 ikke var i lønnet arbeid, under utdanning eller arbeidsledig, eller på tiltak. Dette er for det første personer som på registreringstidspunktet ikke var i arbeid og som ikke hadde meldt seg arbeidsledig. Dette er ikke uvanlig blant ungdom som ikke har opparbeidet seg dagpengerettigheter. Kategorien omfatter også hjemmeværende, for eksempel hjemmeværende med små barn eller ungdommer som har tatt seg noen måneders fri eller venter på en ledig jobb. Endelig har vi kategorien ” ledig/tiltak. Kategorien omfatter alle som var registrert som arbeidsledige og på alle arbeidsmarkedstiltak, både de ordinære tiltak og attføring. Disse kategoriene utgjorde 4,6 prosent av kullet i 2005. I tillegg kommer de som var uføretrygdet (1,7 %), de som var sykemeldt (0,7 %) og annen attføring (0,6 %). Samlet utgjorde kategorien Ledig /tiltak 8 prosent av kullet i 2005.

Av de som fullførte VGS i 2008 var 59 prosent i jobb ved fylte 23 år i 2001. Fire år senere i 2005 da kullet i gjennomsnitt var 27 år gamle var til sammen 72 prosent eller 12 prosentpoeng flere i jobb enn i 2001. I 2001 var fortsatt 23 prosent av kullet under utdanning. Andelen under utdanning sank til 11 prosent i 2005. Rundt 13 prosent hadde på begge tidspunkt et løselig forhold til arbeidsmarkedet i den forstand at de ikke var registrert som lønnstakere

Tabell 5.6 Arbeidsmarkedsstatus til 1994 kullet i 2001 etter karriere i VGS og etter kjønn

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Lønnet arbeid	61,3	57,1	65,0	59,3	56,1	32,4
Under utdanning	22,8	23,6	3,4	3,7	2,9	4,9
Annet	11,0	14,6	12,8	29,6	14,7	36,6
Ledig/tiltak, ufør	4,9	4,7	18,8	7,4	26,3	26,
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	979	1098	32	54	312	142

eller som elever/studenter, og heller ikke registrert i noen av NAVs mange register. Nær 5 prosent var havnet i kategorien ledig/ tiltak som vi har redegjort for i forrige avsnitt. Denne andelen sank til 3.5 prosent i 2005, noe som er under halvparten av hva som var tilfelle for gjennomsnittet for hele kullet. Dette er nok en effekt både av at de ble eldre og av bedringene i konjunktursituasjonen som satte inn allerede året før.

Tabell 5.7 Arbeidsmarkedsstatus til 1994 kullet i 2005 etter karriere i VGS og etter kjønn.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Lønnet arbeid	75,1	69,1	67,5	63,0	62,8	62,8
Under utdanning	10,7	12,0	2,6	0,0	2,2	2,2
Annet	9,7	16,0	8,4	22,2	15,1	15,1
Ledig/tiltak, ufør	4,6	2,8	18,8	14,8	19,8	19,8
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	979	1098	117	54	312	312

Det var ikke store forskjeller etter kjønn i forhold til den arbeidsmarkedsstatus de hadde. 61 prosent av de mannlige og 57 prosent av de kvinnelige medlemmene av kullet var i lønnet arbeid. En knapp fjerdedel av begge kjønn var fortsatt under utdanning i 2001. Andelen under utdanning sank om lag like mye blant både kvinner og menn fram til 2005. Kvinnene i kullet var i 2001 i noe større grad havnet i kategorien annet (14 % mot 11 %) Fram til 2005 økte andelen i denne kategorien til 16 prosent, mens den sank med ett prosentpoeng blant de

mannlige medlemmer av kullet slik at forskjellen nå var 6 prosentpoeng. Rundt 5 prosent av begge kjønn var registrert som ledige eller på tiltak. I takt med bedringene i konjunktorene sank denne andelen litt fram mot 2005, og mest for kvinner.

Blant de som ikke bestod var det større forskjeller i arbeidsmarkedsstatus enn blant de som fullførte og bestod. Dette gjelder ikke så mye kategoriene i lønnet arbeid og under utdanning, men mest andelen som har havnet i kategorien ”annet” og de som var registrert som ledige eller på tiltak. Nær 30 prosent av kvinnene som ikke bestod var registrert i kategorien ”annet.” Det var dobbelt så mange som blant de kvinnene som fullførte, og mer en dobbelt så mye i forhold til de menn som ikke bestod. Det er store kjønnsforskjeller også i forhold til kategoriene ledig/tiltak. I 2005 var 19 prosent av de mannlige medlemmer av kullet som ikke bestod registrert som arbeidsledige eller på tiltak. Dette var fire ganger mer enn blant de mannlige deltakere i kullet som fullførte VGS, og 2,5 ganger mer enn blant de kvinnelig i kullet som ikke bestod.

5.6.2 De som ikke bestod

Blant de som ikke bestod var 62 prosent i arbeid i 2001. Dette var 3 prosentpoeng mer enn blant de som fullførte VGS. I årene fram til 2005 økte denne andelen til 66 prosent. Økningen i yrkesfrekvensen var langt større blant de som hadde bestått. I 2005 hadde de som bestod VGS 4 prosentpoeng høyere yrkesfrekvens enn de som ikke bestod. Bare 3,5 prosent var under utdanning i 2001, og denne andelen sank til 2 prosent i 2005. I 2001 var hele 18 prosent av kullet havnet i kategorien annet. Andelen her sank til rundt 15 prosent i 2005. Det som virkelig skiller de to gruppene er at andelen i kategorien ledig/tiltak var på hele 15 prosent i 2001. Dette var tre ganger så mange som blant de som fullførte og bestod VGS. Denne forskjellen øker fram mot 2005 både ved at andelen synker blant de som fullførte VGS og ved at andelen stiger blant de som ikke bestod. Andelen som var falt i kategorien ledig/tiltak var i 2005 kommet opp i 18 prosent, noen som var 4,5 ganger høyere enn blant de som fullførte VGS.

5.6.3 De som sluttet

De som sluttet i VGS hadde store problemer med å etablere seg i arbeidsmarkedet. Under halvparten var i lønnet arbeid i 2001 da de var 23 år gamle og kun 4 prosent var under utdanning. Rundt en fjerdedel var registrert i kategorien annet og over en fjerdedel var registrert som arbeidsledige eller på tiltak. Situasjonen forbedret seg imidlertid noe i de neste 4 årene fram til høsten 2005. Andelen som var i lønnet arbeid var steget til 56 prosent. Andelen i kategorien annet var sunket med fem prosentpoeng, men var fortsatt på 19 prosent. Også andelen arbeidsledige og personer registrert på tiltak sank, men var fortsatt på 22 prosent høsten 2005, til tross for at høykonjunktoren var godt i gang. Det er markante kjønnsforskjeller i arbeidsmarkedstilknytning blant de som sluttet. Ser vi på yrkesaktiviteten var den på 56 prosent for de mannlige medlemmer av kullet, men kun 32 prosent blant kvinnene. Dette var bare halvparten så mange som blant de som ikke hadde bestått.

5.7 Totaltid registrert i NAV 2000-2005

5.7.1 Hovedmønsteret

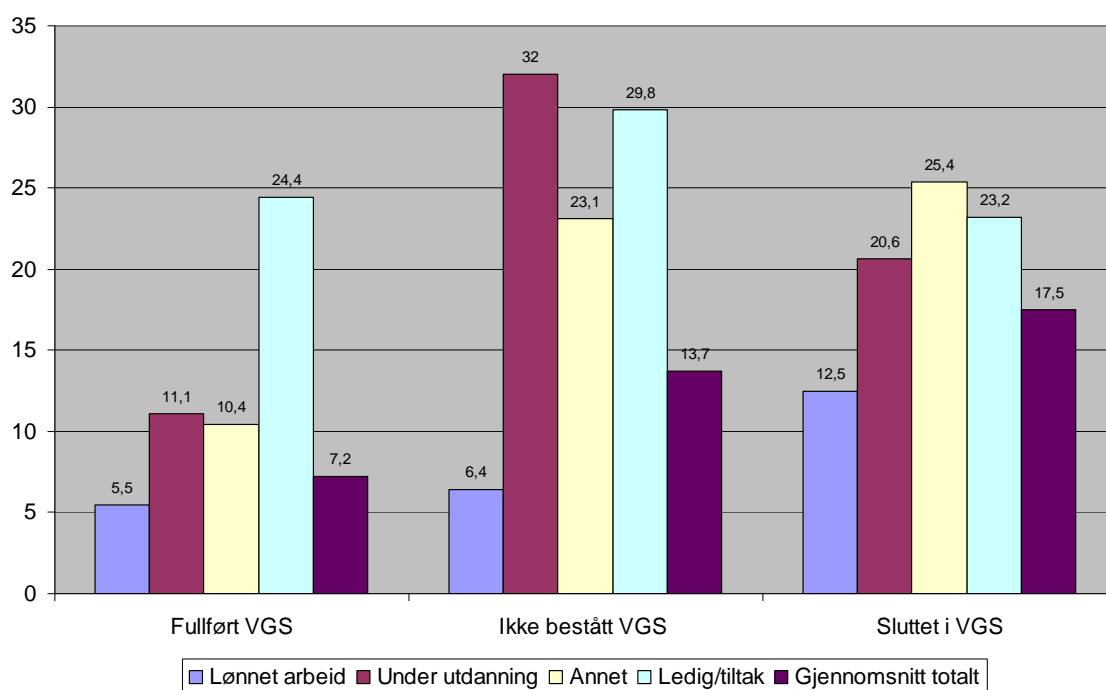
Vi skal belyse graden av problemer som 1994-kullet hadde i overgangen fra utdanning til arbeid noe nærmere ved å se hvor lenge de har stått registrert som arbeidsledig og tiltaksperson i NAVs ulike registre. Av den gjennomsnittlige totaltiden ser vi at det er markante forskjeller mellom de som fullførte, de som ikke bestod og de som sluttet. De som fullførte VGS hadde i gjennomsnitt vært registrert 7,2 måneder i NAVS register mellom 2000

og 2005, altså i perioden fra de var 22 til de var 27 år. Blant de som ikke bestod, var den gjennomsnittlige registreringstiden et år og to måneder, mens den var på nær 1,5 år for de som sluttet i VGS. Ser vi på hvordan samlet registreringstid varierer med arbeidsmarkedsstatus, finner vi markante forskjeller.

5.7.2. De som fullførte og bestod

Blant de som var i lønnet arbeid var den gjennomsnittlige registreringstiden som ledig/tiltaksperson 5,2 måneder. Blant de som fortsatt var under utdanning var den over dobbelt så høy (11,1 måneder). Dette kan tyde på at noen av disse har forsøkt seg i arbeidslivet, men havnet i ledighet og så fortsatt i utdanning for slik å bedre sine sjanser på arbeidsmarkedet. Det dreier seg også om tilfeller av langvarig sykdom der attføringstiltak er inne i bildet. Overraskende nok har de som havnet i kategorien annet en litt lavere

Figur 5.5 Samlet antall måneder registrert i NAVs registre 2000-2005

gjennomsnittlig registreringstid. De som fullførte, men som var registrert i kategorien ”ledig/tiltak” har hatt lange løp som brukere av NAVs tjenester. De har samlet vært registrert i hele to år i løpet av 5 årsperioden, noe som er ganske mye. Vi finner ikke store forskjeller etter kjønn, men noen er nevneverdige. Menn i 1994-kullet har i gjennomsnitt 0,7 måneders lengre registreringstid som arbeidsledig eller som tiltaksperson sammenlignet med kvinnene i kullet. Menn som var registrert som ledige og på tiltak høsten 2005, hadde 6 måneders lengre ledighetstid enn blant kvinnene i samme kategori. Det samme hovedmønster går igjen for de som var registrert i kategorien annet i 2005. Ellers er forskjellen mellom menn og kvinner lite nevneverdige.

5.7.3 De som ikke bestod

De som ikke bestod og var i arbeid hadde ikke særlig mye lengre ledighetstid enn de som hadde fullført VGS. I de resterende statuser hadde deltakerne gått lange løp som ledige og i ulike tiltak. De 3,5 prosent av disse som var under utdanning hadde hatt de lengste ledighets- og tiltaksløp bak seg hos NAV. De hadde stått registrert i NAVs register i hele 2,7 år i

femårsperioden. Nesten like lange løp hadde også de som var registrert i kategorien ledige/tiltak i 2005. Disse hadde i gjennomsnitt en registreringstid på 2,5 år. De som var registrert i kategorien annet i 2005 hadde en samlet registreringstid på 2 år. Det er gode grunner til å tro at de som ikke stod registrert i lønnet arbeid i 2005, var såkalte gjengangere dvs. personer som har store problemer med å etablere stabile arbeidsforhold og som av ulike grunner med jevne mellomrom faller ut av arbeidsmarkedet.

Det er dels markante variasjoner i ledighetstid etter kjønn blant de som ikke bestod. De mannlige medlemmene i kullet som ikke bestod hadde i gjennomsnitt 3 måneder lengre registreringstid enn kvinnene. Størst er forskjeller var det i kategorien annet. Her hadde de mannlige medlemmer av kullet en gjennomsnittlig registreringstid på 28,9 måneder mot 12,1 måneder blant kvinnene i kullet. De som var registrert i kategorien ledig/tiltak hadde ikke

Tabell 5.3 Total tid i Aetat i 2005 etter karriere i VGS etter arbeidsmarkedsstatus og kjønn

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Lønnet arbeid	5,4	5,0	6,6	9,3	12,3	13,7
Under utdanning	10,7	11,5	26,5	21,0	22,7	13,0
Annet	12,5	9,3	28,9	12,1	27,4	23,2
Ledig/tiltak, ufør	26,8	21,1	30,5	23,8	25,0	20,3
Totalt	7,61	6,9	14,6	11,6	17,3	18,0
N	979	1098	117	54	312	142

uventet den lengste registreringstiden. De mannlige medlemmer av kullet hadde en registreringstid på over 2,5 år mot knappe to år blant kvinnene i samme kategori. Blant de som var i lønnet arbeid hadde kvinnene 3 måneders lengre registreringstid enn menn, mens menn som var under utdanning hadde rundt 6 måneder lengre registreringstid enn kvinner.

5.7.4 De som sluttet

De rundt 450 som sluttet på VGS har hatt størst problemer med å skaffe seg en stabil tilknytning til arbeidsmarkedet. Selv blant de som hadde lønnet arbeid høsten 2005, var den samlede ledighetstiden over ett år, noe som var godt over dobbelt så mye som de som fullførte og nær dobbelt så mye sammenlignet med de som ikke bestod. De som befant seg i andre arbeidsmarkedsstatuser hadde om lag det samme registreringsmønsteret som blant de som ikke bestod. Registreringstiden var 20,6, 25,4 og 23,2 måneder for personer som var registrert som henholdsvis under utdanning, annet og som ledig/tiltaksperson. Blant de som sluttet var den samlet registreringstid om lag den samme for kvinner og menn, henholdsvis 18,0 måneder og 17,3 måneder. Det var ingen markante forskjeller mellom kvinner og menn blant de som var i lønnet arbeid. Både blant de under utdanning, de i kategorien annet og de som enten var ledige eller på tiltak hadde de mannlige deler av kullet en noe lengre registreringstid, jevnt over 4-5 måneder i siste femårsperiode.

5.8 Graden av suksess i VGS og inntekt

5.8.1 Hovedmønsteret i inntektsutviklingen

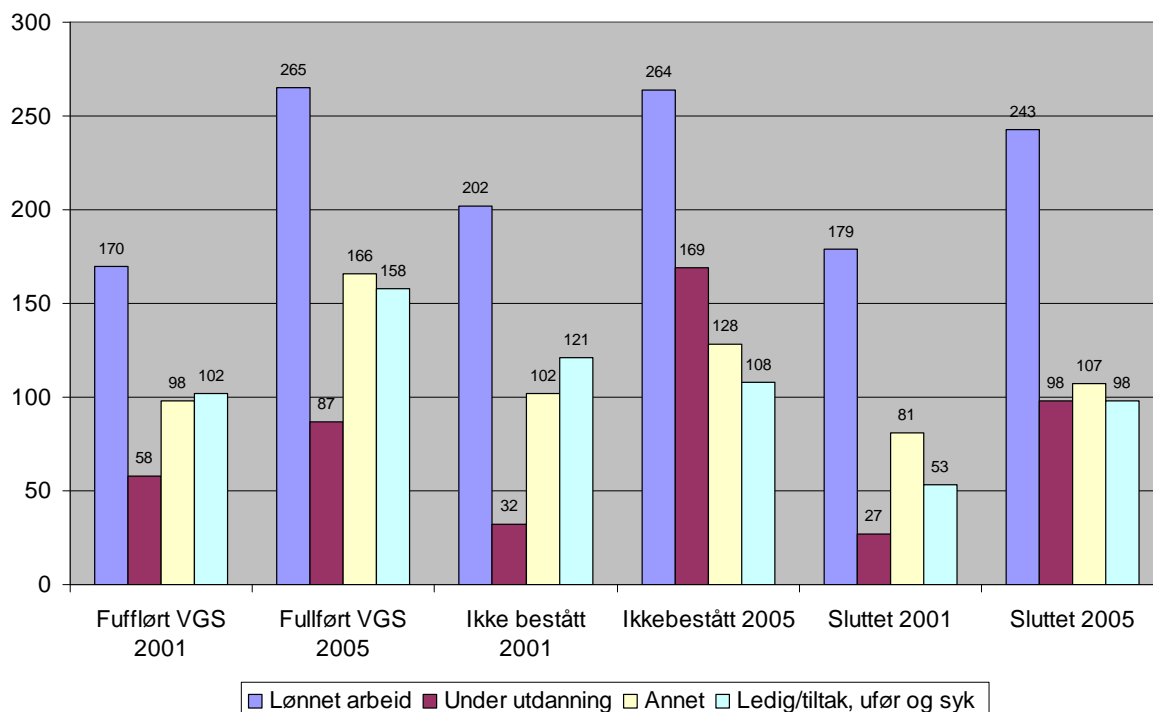
For de som var i lønnet arbeid var gjennomsnittsinntekten på kr.174 000 i 2001. Den laveste gjennomsnittsinntekten finner vi blant de som hadde fullført og bestått VGS. Blant disse var gjennomsnittsinntekten kr. 170 000. Dette var kr. 32 000 mindre enn blant de som ikke bestod VGS og kr. 9 000 mindre enn de som sluttet. Dette resultatet er trolig en effekt av tid i den forstand at de som ikke har bestått og de som har sluttet, etablerte seg i arbeidslivet på et

tidligere tidspunkt og derved har oppnådd ansiennitetstillegg. Inntektsutviklingen i de neste fire årene tyder på det. I 2005 var det de som fullførte og bestod som hadde høyest lønn, i gjennomsnitt 265 000 kroner. Dette var bare 1 000 kroner mer enn de som ikke hadde bestått VGS. Begge gruppene hadde betydelig stigning i gjennomsnittslønnen i 4-årsperioden, men de med fullført VGS hadde en langt sterkere lønnsstigning. Den mye sterkere lønnsutviklingen blant de som fullførte og bestod, er selvsagt også en effekt av at hele 28 prosent av dem i 2005 hadde fullført universitets- eller høyskoleutdanning og derved gått inn i jobber som er relativt høyt lønnet. De som sluttet og var i lønnet arbeid hadde også hatt en pen lønnsvekst, men disse var nå sakkett litt akterut og hadde i gjennomsnitt rundt kr. 20 000 mindre i gjennomsnittlig årslønn enn de som fullførte og bestod og de som ikke bestod. Det er fra nå av at lønnsforskjellene mellom de som fullførte og bestod og de andre to gruppene vil vise seg for alvor.

5.8.2 De som fullførte og bestod

I 2001 tjente de som var i lønnet arbeid i gjennomsnitt kr. 170 000. Dette var i gjennomsnitt kr. 70 000 mer enn de som var arbeidsledige eller på tiltak. Her var gjennomsnittsinntekten kr. 102 000.¹⁰ De som var havnet i kategorien annet, hadde også nesten like stor inntekt, i gjennomsnitt kr. 98 000. Lavest inntekt hadde de som var under utdanning. Det er vel kjent at svært mange studenter har ulike deltidsjobber og at mange også jobber i deler av sommerferien. Til tross for at kvinnene hadde et markant høyere utdanningsnivå hadde de betydelig lavere inntekt enn de mannlige medlemmer av kullet. Dette gjaldt i alle

Figur 5.6 Gjennomsnittsinntekt i 2001 og i 2005 for 1994-kullet etter kjønn og suksess i VGS.

¹⁰ De som var arbeidsledige utgjorde den største gruppen, og mange av dem hadde opptjente dagpengerrettigheter. De som var syke hadde sykepenger. Noen i gruppen hadde også uførepensjon.

statuskategorier. Størst var forskjellene mellom de som var i lønnet arbeid. Her hadde menn i gjennomsnitt kr. 46 000 mer i inntekt enn det de kvinnelige medlemmene av kullet hadde. For de relativt mange som befant seg i kategorien annet, var lønnsforskjellene mellom menn og kvinner på kr. 26 000, for de under utdanning på kr. 8 000, mens den var på kr. 5 000 for de som var ledige eller på tiltak. I løpet av neste 4-årsperiode fram til 2005 økte lønnen betraktelig i alle kategorier. Størst var økningen for de som var i lønnet arbeid. Her økte gjennomsnittsinntekten med hele kr. 93 000. Også de som var kategorisert under annet hadde en stor lønnsøkning i gjennomsnitt på kr. 68 000 fram til 2005, mens de som var arbeidsledige eller på tiltak hadde en økning på kr. 57 000. Forskjellene i lønnsnivået var minst like markante i 2005. Blant menn og kvinner i lønnet arbeid var nå lønnsforskjellen vokst til kr. 52 000 mot kr. 46 000 i 2001. Aller størst var lønnsforskjellene mellom menn og kvinner blant de som var helt ledige eller på tiltak. Her hadde den mannlige delen av kullet i gjennomsnitt kr. 65 000 mer i gjennomsnittslønn. Dette er delvis en refleks at lønnsnivået blant de mannlige deltakerne var høyt siden dagpengebeløpet er inntektsavhengig, men det forklarer ikke hele forskjellen. For de øvrige statuskategoriene var lønnsforskjellene ikke veldig forskjellige i forhold til hva de var i 2001.

5.8.3 De som ikke bestod

De an dem som stod i lønnet arbeid i 2001 tjente best av alle, i overkant av kr. 200 000. De som kom nærmest var de som var ledige eller på tiltak. Her var gjennomsnittslønnen kr. 121 000. De som var havnet i kategorien annet, tjente bare litt over halvparten av gjennomsnittslønnen til de som var i lønnet arbeid, og de som var under utdanning tjente knapt kr. 32 000 i gjennomsnitt. Fram til 2005 økte de som var i lønnet arbeid sin årsinntekt med kr. 62 000. Dette var nær kr. 30 000 mindre enn den lønnsøkningen vi fant for den samme kategori blant de som hadde fullført og bestått. For de i kategorien annet øket årslønnen i gjennomsnitt med kr. 26 000, mens gjennomsnittslønnen for de som var ledige eller på tiltak falt med rundt 12 000 kroner. De som var under utdanning i 2005, tjente i gjennomsnitt kr. 170 000, noe som tyder på at den utdanningen de tok, var lønnet på en eller annen måte.

Det var svært markante forskjeller i inntektsnivå etter kjønn, og denne forskjellen økte på enkelte områder mellom 2001-2005. Blant de som var i lønnet arbeid hadde de mannlige medlemmer av kullet i gjennomsnitt kr. 98 000 mer i lønn enn kvinnene, mot kr. 62 000 i 2001. For de som var i kategorien annet var den tilsvarende forskjellen kr. 52 000 i 2005, mot kr. 27 000 i 2001. Blant de som var ledige eller på tiltak var lønnsforskjellen kr. 95 000 i 2001 og litt mindre, kr. 86 000 i 2005. For begge kjønn gjaldt det at de som var under utdanning mottok en eller annen form for lønn, men også her mottok de mannlige medlemmer av kullet i 2005 rundt kr. 15 000 mer enn kvinnene.

5.8.4 De som sluttet

De som var i lønnet arbeid tjente i 2001 nær kr. 179 000 i året. Dette var i gjennomsnitt kr. 9 000 mer sammenlignet med de som hadde fullført og bestått VGS. Personer i andre statuser tjente betraktelig mindre enn de tilsvarende statusene både blant de som ikke hadde bestått og de som fullførte og bestod. De som var havnet i kategorien annet i 2001 tjente kr. 137 000 mindre enn de som var i lønnet arbeid. Det tilsvarende tall for de som var ledige eller på tiltak var hele 143 000 kroner. Fram til 2005 økte de som var i lønnet arbeid sin årsinntekt med kr. 65 000. Det var litt mer enn blant de som ikke bestod. Blant de ledig og de på tiltak økte årslønnen i samme periode med kr. 45 000, mens de som falt i kategorien annet økte sin inntekt i gjennomsnitt med kr. 26 000. Forskjellene i avlønningen etter kjønn følger det samme mønster som i de andre gruppene. Blant lønnstakerne i 2001 var den gjennomsnittlige

forskjellen mellom menn og kvinner på i gjennomsnitt kr. 35 000 i året. Blant de som falt i kategorien annet var forskjellen i inntekt på hele kr. 67 000, og blant de ledige og de på tiltak kr. 42 000. Fram til 2005 øker inntektsforskjellene kraftig i forhold til kjønn. De mannlige som var i lønnet arbeid hadde nå i gjennomsnitt kr. 77 000 mer i lønn en de kvinnelige lønnstakerne. I kategorien annet tjente menn i gjennomsnitt kr. 64 000 mer en kvinne, mens menn som var ledige eller på tiltak tjente rundt kr. 20 000 mer enn kvinner.

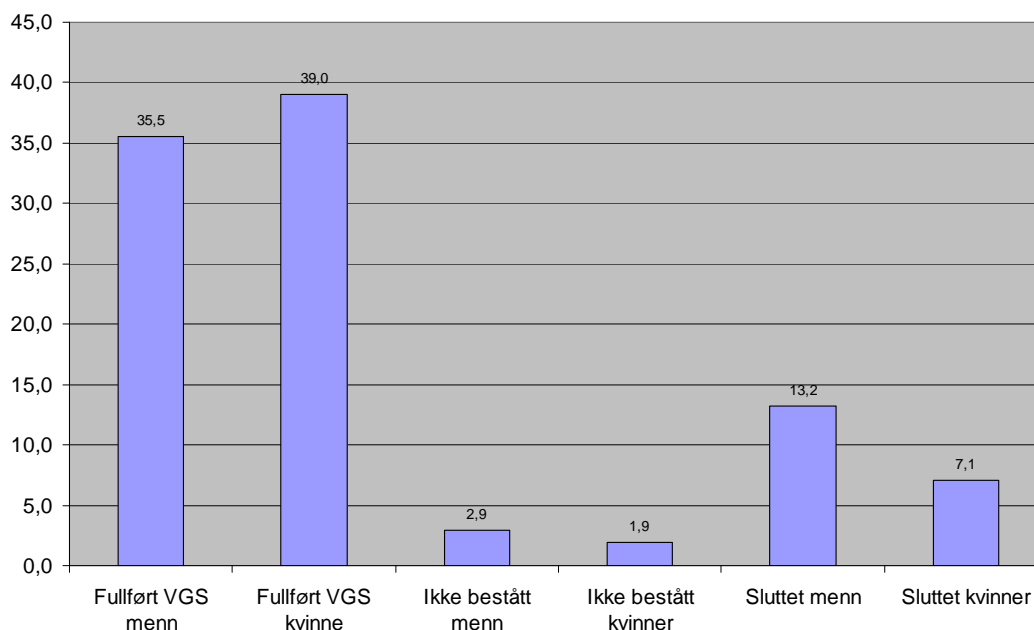
Kapittel 6

Graden av suksess og levekår i 1998-kullet

6.1 Hovedbilde i 2005

I 2005 var det 7 år siden kullet ble registrert som elever i VGS år. Hvordan dette kullet lyktes med hensyn til fullføringsgrad er vist i figur 6.1. Nær tre fjerdedeler hadde på dette tidspunkt

Figur 6.1 Graden av suksess i VGS i 1998-kullet i 2005 etter kjønn.

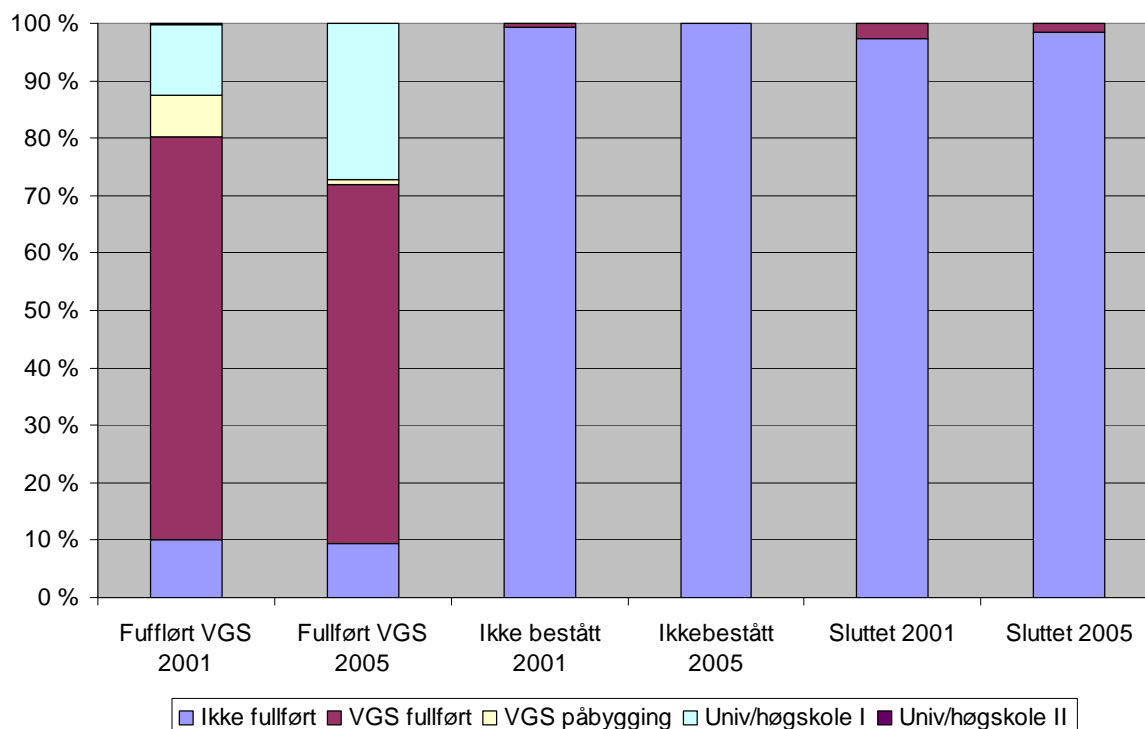

fullført og bestått. De kvinnelige elevene var overrepresentert blant de som fullførte og bestod, mens det motsatte var tilfelle både blant de som ikke bestod og de som sluttet. Nær 5 prosent av kullet bestod ikke eksamen. Litt over en femtedel sluttet. Menn var sterkt overrepresentert blant slutterne.

6.2 Personer som hadde bestått VGS i 2008

Blant de elevene som hadde fullført og bestått i 2008, hadde rundt 10 prosent av både kvinner og menn ikke fullført VGS i 2005. De fleste av guttene (70 %) stod fortsatt registrert med VGS som sin høyest fullførte utdanning. En stor andel hadde begynt i høyere utdanning. Nær 13 prosent av guttene hadde rukket å fullføre universitets- eller høyskoleutdanning av lavere grad og 7 prosent hadde fullført påbyggingsstudier i forhold til fagområder på VGS. På samme måte som i 1994-kullet hadde jentene på dette tidspunkt i større grad tatt videre utdanning sammenlignet med guttene. Hele 27 prosent hadde fullført universitets- eller høyskolestudier av lavere grad. Meget få jenter (0,8 %) tok påbyggingsutdanning i forhold til fagområder innen VGS. Vi finner fortsatt en liten uoverensstemmelse mellom utdanningsstatistikken og gjennomstrømningsstatistikken, men den er langt mindre enn den

Figur 6.2 Høyest fullførte utdanning etter graden av suksess i 1998-kullet i 2005.

Tabell 6.1 Høyest fullførte utdanning til 1998 kullet i 2005 etter karriere i VGS og kjønn.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Ikke fullført VGS	10,2	9,5	99,6	100	97,4	98,5
VGS fullført	70,2	62,5	0,7	0,0	2,6	1,5
VGS påbygging	7,1	0,8	0,7	0,0	0,0	0,0
Univ/høgskole I	12,4	27,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Univ/høgskole II	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	1836	2020	149	98	684	368

var i 1994-kullet. Av de som ikke hadde bestått i 2008 ser vi at 0,7prosent er registrert med bestått VGS i 2005. Blant de som sluttet er denne andelen mellom 2-3 prosent. Disse uoverensstemmelsene betyr lit for det hovedbildet som statistikken tegner.

Som for 1994-kullet er rekrutteringen til universitets- og høgskoleutdanninger fortsatt sterkt betinget av hvilke sosial klasse elevene kommer fra. Nesten 40 prosent av kvinnene som hadde fedre med høy klasseposisjon, hadde i en alder av 23 år fullført en høyskole eller universitetsstudium, mot kun 13 prosent blant de kvinner som hadde foreldre med lav klasseposisjon. Dette gir en differanse på hele 25 prosentpoeng, og andelen som tar høyere utdanning er tre ganger høyere blant jenter som har fedre med høy klasseposisjon i forhold til de som har foreldre med lav klasseposisjon. Følger 1998-kullet samme bane som 1994 kullet, noe det er stor sannsynlighet for, vil denne differansen øke sterkt i årene som kommer.

Tabell 6.2. Andel som hadde fullført universitets- og høgscoleutdanning i 2005 etter kjønn og sosial klasse. Prosent antallet i gruppene.

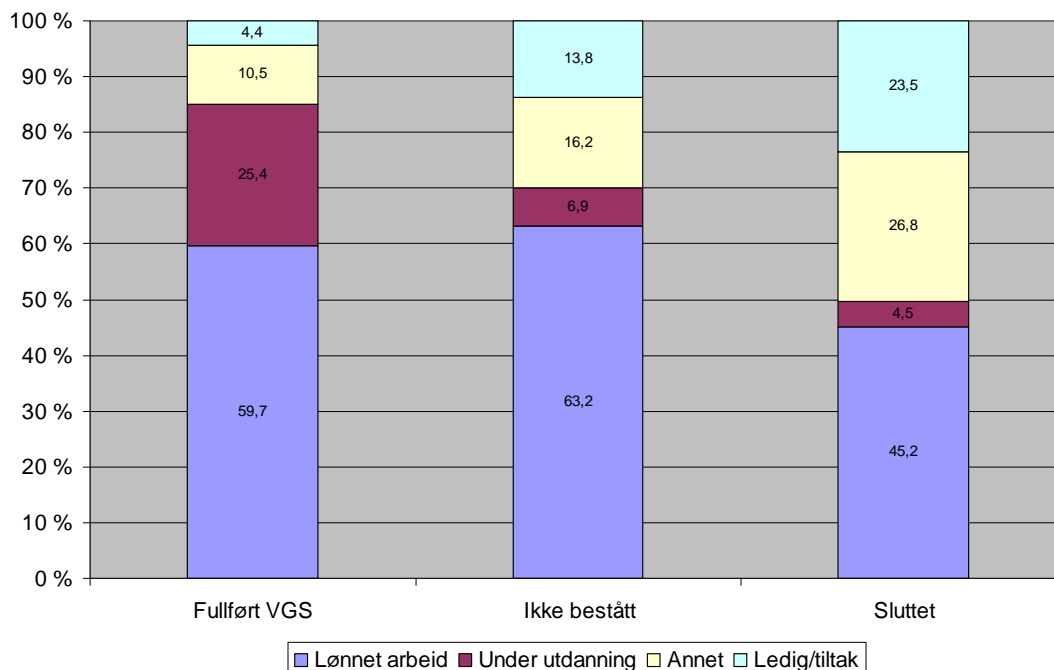
	Menn	Kvinner	Totalt
Høy klasseposisjon	17,5	38,4	27,2
Middels klasseposisjon	6,7	19,1	12,8
Lav klasseposisjon	3,9	13,2	8,2
Totalt	8,3	21,9	14,9
N	218	537	755

Det samme forhold finner vi også blant de mannlige elevene i kullet. Her er seleksjonen etter sosial klasse enda sterkere. Blant menn som hadde fedre med lav klasseposisjon var det kun 4 prosent som hadde fullført universitets- og høgscoleutdanning. Blant elevene med foreldre som hadde høy klasseposisjon var andelen over 4,5 ganger høyere (18 %). Kjønn har imidlertid en selvstendig virkning. Andelen kvinner som tok universitets- og høgscoleutdanning lå rundt tre ganger høyere for de som hadde fedre med lav klasseposisjon og 2 ganger for de med middels klasseposisjon.

6.3 Arbeidsmarkedsstatus for 1998-kullet i 2005

Det er markante forskjeller i arbeidsmarkedsstatus betinget av hvordan elevene klarte seg i VGS. Blant de som fullførte og bestod var rundt 60 prosent i arbeid. En fjerdedel av kullet var

Figur 6.3 Arbeidsmarkedsstatus for 1998-kullet etter suksess i VGS i 2005.

imidlertid fortsatt under utdanning. Knappt 11 prosent var havnet i kategorien annet, noe som i praksis betyr ustabile og midlertidige relasjoner til arbeids- og utdanningsmarkedet. Litt i overkant av 4 prosent var enten arbeidsledige, på arbeidsmarkedstiltak, syke eller uføretrygdede. Av tabell 6.3 ser vi at det ikke er store forskjeller etter kjønn for de som hadde fullført VGS. Om lag samme andel av både kvinner og menn var i arbeid eller utdanning, og andelen som var i usikre posisjoner i forhold til arbeidsmarkedet var omtrent lik.

Sammenligner vi med de relativt få som ikke bestod ser vi at 63 prosent av dem var i arbeid. Dette er rundt 3 prosentpoeng mer enn de som fullførte og bestod. Andelen under utdanning var naturlig nok langt lavere enn blant de som bestod, men 7 prosent var likevel under utdanning i 2005. Det som skiller ut gruppen utover en liten andel under utdanning, er de mange som faller i kategorien annet og i kategorien ledig/tiltak. Hele 30 prosent av de som ikke bestod faller i disse to arbeidsmarkedsstatuser, 16 prosent i annet og 14 prosent i kategorien ledig/tiltak. Dette betyr at i underkant av en tredjedel hadde problemer med å skaffe seg stabile arbeidsforhold. Andelen som er ledige eller på tiltak er for eksempel tre ganger høyere enn blant de som fullførte og bestod. Vi ser videre at denne gruppen har en stor overvekt av menn. Rundt 60 av de som ikke bestod var menn. I denne gruppen er det noen forskjeller etter kjønn som det er verd å merke seg. Ti prosent av de mannlige medlemmer i kullet var under utdanning mot 2 prosent av kvinnene. Over en femtedel av kvinnene var klassifisert i kategorien annet, mens menn i noe høyere grad var arbeidsledige eller på tiltak.

Tabell 6.3 Arbeidsmarkedsstatus til 1998 kullet i 2005 etter karriere i VGS og etter kjønn.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Lønnet arbeid	60,3	59,2	62,4	64,3	48,7	39,1
Under utdanning	24,8	25,9	10,1	2,0	4,4	4,7
Annet	9,6	11,3	12,8	21,4	21,9	35,5
Ledig/tiltak, ufør	5,3	3,6	14,8	12,2	25,0	20,7
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	1196	2020	149	98	684	368

Tendensen til å ha problemer i overgangen mellom arbeid og utdanning blir enda klarere i den relativt store gruppen av sluttere. Blant slutterne var 45 prosent i lønnet arbeid og i underkant av 5 prosent under utdanning. Rundt halvparten var i arbeidsmarkedsstatuser enten utenfor arbeidsmarkedet eller i en posisjon med liten stabilitet i arbeidsforholdene. Nær 27 prosent var å finne i kategorien annet og nær en fjerdedel var arbeidsledige på arbeidsmarkedstiltak uføretrygdet eller syk. Også i denne gruppen er det en sterk overvekt av menn, nær to tredjedeler. Det er videre betydelige forskjeller etter kjønn. 49 prosent av mennene var i lønnet arbeid mot 39 prosent av kvinnene. Hele 36 prosent av kvinnene var havnet i kategorien annet og rundt en femtedel var enten arbeidsledige eller tiltakspersoner. Til sammen var 56 prosent av de kvinner som sluttet enten havnet i annet eller var arbeidsledige eller på tiltak. Det tilsvarende tall for menn var 47 prosent. 25 prosent av de mannlige medlemmer av kullet var arbeidsledige eller på tiltak. Registreringene ble gjort i november 2005 på et tidspunkt da høykonjunkturen var i ferd med å prege arbeidsmarkedet. Til tross for dette, hadde de som sluttet i videregående store problemer med å skaffe seg stabile arbeidsforhold. Arbeidsmarkedsstatusen til de som slutter står i sterk kontrast til de som fullførte og bestod.

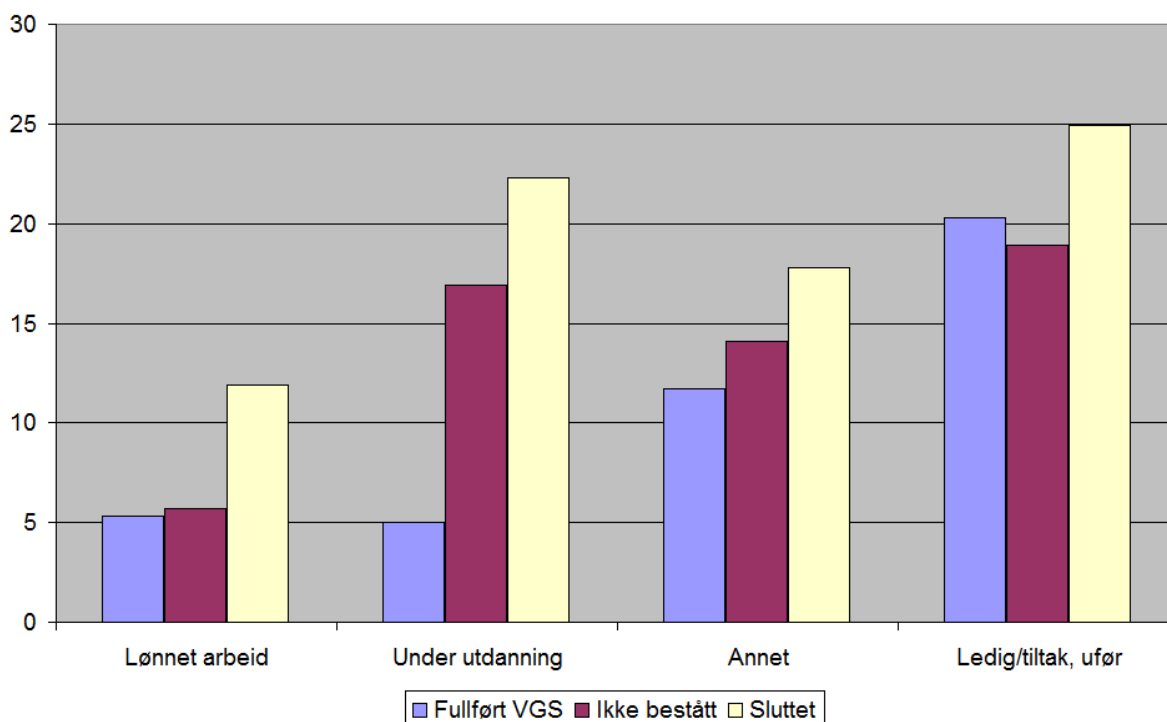
6.4 Tid som arbeidsledig

For å spesifisere de problemer kullet hadde i overgangen fra skole til arbeid, har vi summert den samlede tiden kullet har vært registrert i NAVs register som arbeidsledig og på ulike arbeidsmarkedstiltak. Figuren illustrerer et klart og entydig mønster. Det er klare forskjeller i ledighets- og tiltakstid alt etter hvordan elevene har klart seg i den videregående skolen. Det er imidlertid også interessante forskjeller etter arbeidsmarkedsstatus. De som fullførte og de som ikke bestod, men som var i lønnet arbeid høsten 2005 hadde lav samlet ledighetstid, i gjennomsnitt 5,3 for de som fullførte og 5,7 for de som ikke bestod. De som sluttet hadde hatt noe større problemer. I løpet av 5 år hadde de en samlet registreringstid på ett år. De som

fullførte og som var under utdanning hadde den lavest registrerte tid i NAV (5 mnd). De som derimot ikke hadde bestått og de som sluttet, hadde stått betydelig lengre i NAVs register. De som ikke bestod hadde i gjennomsnitt stått registrert i nær 1,5 år i løpet av femårsperioden. For de som sluttet og var under utdanning var det tilsvarende tall 1 år og 10 måneder. Dette tyder på at de har forsøkt å få arbeid, men at de ikke har lyktes med det på måter de var fornøyd med og var i ferd med å forbedre sin kompetanse.

De som har havnet i kategorien annet har også gjennomgående lang registreringstid i NAV og lengden øker etter manglende suksess i VGS. Registreringstiden er rundt et halvt år for de som hadde fullført VGS og 1,5 år for de som sluttet. Lengst registreringstid hadde ikke uventet de som enten var arbeidsledige eller på tiltak høsten 2005. Vi skal merke oss at blant disse beskytter ikke fullført VGS mot lang registreringstid. De som fullførte og bestod hadde stått i NAVs register over i 12,9 måneder. Dette var litt lengre enn for de som ikke hadde bestått. Verst stilt var de som sluttet og var arbeidsledige høsten 2005. De hadde stått i NAVs register i over 2 år i siste femårsperiode.

Figur 6.4 Gjennomsnittlig registreringstid i NAVS register etter graden av suksess i VGS.

Tabell 6.4 Gjennomsnittlig registreringstid i NAVs register etter graden av suksess i VGS og kjønn.

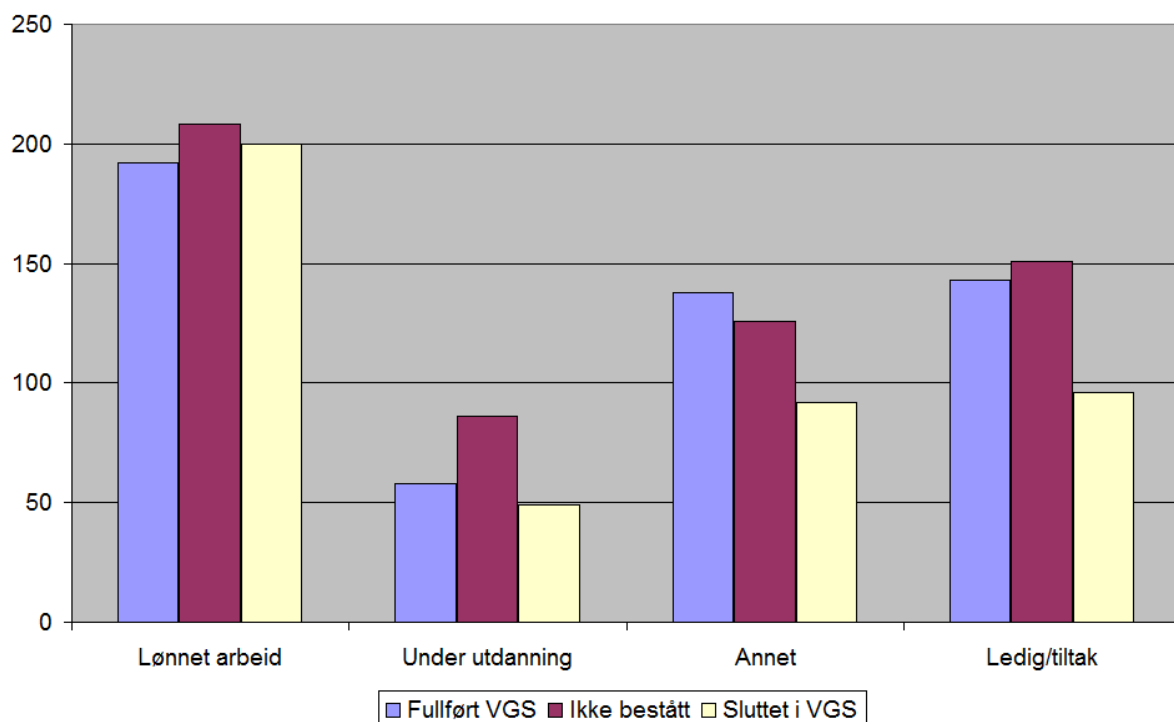
	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Lønnet arbeid	4,6	3,0	6,8	4,7	12,5	10,6
Under utdanning	4,5	3,1	17,9	10,0	25,4	17,2
Annet	6,3	7,0	14,8	13,5	22,4	12,9
Ledig/tiltak, ufør	13,4	12,4	18,9	19,1	27,1	20,2
Totalt	5,2	3,8	10,4	8,5	18,9	13,7
N	1837	2020	149	98	684	386

Det er ikke markante forskjeller mellom kvinner og menn i registreringstid for de som hadde fullført og bestått videregående utdanning. Menn har imidlertid noe lengre registreringstid uansett arbeidsmarkedsstatus med unntak av kategorien annet, slik at de i gjennomsnitt hadde stått registrert 5,2 måneder mot 3,8 blant kvinnene. Det vi skal merke oss er at de som var ledige eller på tiltak høsten 2005 hadde en registreringstid som var rundt 3 ganger høyere enn de som enten var i arbeid eller utdanning, og dette gjaldt begge kjønn. Noe av det samme hovedmønsteret går igjen blant de som ikke bestod. Her har imidlertid alle som ikke var i lønnet arbeid høy registreringstid, mellom 15-19 måneder for menn og mellom 10-19 måneder for kvinnene. For de som sluttet hadde den mannlige delen av kullet i gjennomsnitt 5 måneders lengre registreringstid enn den kvinnelige delen av kullet. Forskjellen mellom kvinner og menn var liten for de som var i lønnet arbeid. Her hadde de mannlige deler av kullet 12,5 måneders registreringstid mot 10,6 blant kvinnene. I de andre statuskategoriene var forskjellen mellom menn og kvinner betydelig mellom 7-9 måneder. Verst ut kom menn som var arbeidsledige eller på tiltak høsten 2005. Disse hadde en samlet registrert tid i Aetat på 2 år og 3 måneder i løpet av siste femårsperiode. De tilsvarende tallene for de som var registrert som annet og under utdanning var henholdsvis 22,4 måneder og 25,4 måneder. Vi har her å gjøre med personer med meget store problemer. De har lav utdanning, lav inntekt og er i lange perioder avhengig av de hjelpetjenester NAV kan tilby.

6.5 Inntekt og suksess i VGS

Det inntektsmønster som framkommer i figur 6.5 har sterke likhetstrekk med hva vi fant for 1994-kullet 7 år etter at de begynte. Når det gjelder de som hadde lønnet arbeid var det de som ikke bestod og de som sluttet som hadde de høyeste bruttoinntektene. De som ikke bestod

Figur 6.5 Bruttoinntekt i 2005 etter suksess i VGS, i hele 1000.

hadde i gjennomsnitt kr. 208 000, mot kr. 200 000 blant de som sluttet og kr. 192 000 blant de som fullførte VGS. Dette er hovedsakelig en effekt av ansiennitet. Både slutterne og de som

ikke hadde bestått har vært lengre tid ute i arbeidslivet og fått lønnsøkninger slik normalt er. De som var under utdanning hadde som forventet mellom 50-60 000 i inntekt. Når det gjelder de som var havnet i kategorien annet varierte lønnsnivået etter suksess i VGS. Gjennomsnittslønnen var lav, kr. 138 000 blant de som hadde bestått, kr. 126 000 for de som ikke bestod og kr. 92 000 for de som sluttet. Siden det er store andeler i begge disse kategoriene, særlig blant de som sluttet, er dette et fattigdomstrekk. Inntekten var noe bedre blant de som var ledige eller på tiltak høsten 2005, for de som fullførte og for de som ikke bestod mellom kr. 140 000 til kr. 150.000. Dette gjaldt ikke de som sluttet. Her var gjennomsnittsinntekten kun kr. 96 000. Siden over 50 prosent av de som sluttet enten var i kategorien annet eller arbeidsledige eller på tiltak, er dette en gruppe som kommer meget svakt ut inntektsmessig. De er fattige og har lange perioder bak seg både som arbeidsledige og i NAVs ulike arbeidsmarkedstiltak.

Tabell 6.5 Gjennomsnittsinntekt i 2005 for 1998-kullet etter karriere i VGS, arbeidsmarkedsstatus og etter kjønn.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Lønnet arbeid	221	165	233	172	214	171
Under utdanning	64	53	96	13	55	39
Annet	154	125	146	109	108	74
Ledig/tiltak, ufør	147	136	157	142	102	83
Totalt	172	130	197	152	156	112
N	1837	2020	149	98	684	386

Av tabell 6.5 ser vi at det 1998-kullet på samme måte som i 1994-kullet er markante forskjelle i bruttoinntekten mellom kvinner og menn, og dette gjaldt uavhengig av fullføringsgraden i VGS. De mannlige medlemmene i kullet hadde høyere gjennomsnittslønn enn kvinnene i alle stater når vi ser på de som fullførte, de som ikke bestod og de som sluttet hver for seg. Størst var forskjellene blant lønnstakerne. De mannlige lønnstakerne som hadde fullført VGS hadde i 2005 i gjennomsnitt kr. 56 000 mer i lønn enn kvinnene. For de som ikke bestod var det tilsvarende tallet kr. 61 000 og for de som sluttet kr. 43 000. Lønnsforskjellene var også merkbare blant de som hadde arbeidsmarkedsstatusen annet. For de som hadde fullført VGS var forskjellen i bruttoinntekt på kr. 29 000. For de som ikke bestod var den kr. 37 000 og for de som sluttet kr. 34 000. For de som var arbeidsledig eller på tiltak var inntektsforskjellene ikke store mellom menn og kvinner for de som hadde fullført og bestått VGS og de som ikke hadde bestått, mellom kr. 11-15 000. Blant de som sluttet var imidlertid forskjellen i bruttoinntekt på kr. 32 000.

Kapittel 7

En sammenligning av 1994-kullet i 2001 med 1998-kullet i 2005

7.1 Innledning

Vi har tidligere vist at gjennomstrømningen og frafallet i 1994-kullet og 1998-kullet var nær den samme 10 år etter at begge kull begynte på videregående skole. Vi skal her kort se på hvilke forskjeller vi finner mellom de to kull når vi sammenligner kullene etter våre levekårsindikatorer 7 år etter at begge kull begynte på VGS. For to av indikatorene, nemlig inntekt og registreringstid i NAV får vi visse problemer. Når det gjelder inntekt, er jo denne stadig stigende. Vi har lagt til grunn en lønnsstigning på i gjennomsnitt 3 prosent per år mellom 2001 og 2004. Gjennomsnittsinntekten i de ulike statuskategorier i 1994-kullet er derfor ganget opp med 12 prosent. Dette gir en grov, men rimelig korleksjon for lønnsveksten i perioden. Når det gjelder samlet registreringstid, er denne beregnet som summen av antall måneder mellom 2001- 2005 som personene har vært arbeidsledige eller på arbeidsmarkedstiltak. Sammenligningen i tabell 7,3 kan derfor ikke gjøres ved samme alder. 1994-kullet var i 2005 27 år gamle, og 1998 var i gjennomsnitt 23 år. Når vi likevel velger å sammenligne de to kull etter denne variabelen, er det fordi aldersavstanden ikke er alt for stor, at konjunkturvekslingene var like for begge kull og fordi det viser seg at de statuskategorier som ikke omfatter arbeid eller utdanning har mange gjengangere.

7.2 Høyest fullførte utdanning

Utdanningsnivået er målt i 2001 for 1994-kullet og i 2005 for 1998-kullet, dvs. 7 år etter at begge kull ble registrert som elever i VGS. For de som fullførte og bestod VGS er statusen 7 år etter at de startet på VGS nær sagt den samme. Mellom 10-11 prosent hadde ikke fullført VGS. Andelen som hadde fullført universitets- eller høyskoleutdanning var knappe tre prosentpoeng høyere i det eldste kullet, mens 1998-kullet hadde to prosentpoeng høyere andel

Tabell 7.1 1994 og 1998-kullet etter høyest fullførte utdanning 7 år etter at de var registrert som elever i videregående skole.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	1994	1998	1994	1998	1994	1998
Ikke fullført VGS	11,6	9,7	93,6	99,2	89,0	98,1
VGS fullført	63,6	66,2	5,8	0,4	10,6	1,9
VGS påbygging	1,8	3,8	0,6	0,4	0,4	0
Univ/høyskole I	22,9	20,2	0	0	0	0
Univ/høyskole II	0,0	0,1	0	0	0	0
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	2077	3856	171	247	454	1070

innen påbyggingsstudier. Når det gjelder de som ikke har bestått og de som har sluttet, er det en uoverensstemmelse mellom gjennomstrømningsstatistikken og utdanningsstatistikken i 1994-kullet. Nær 6 prosent blant de som ikke bestod og nær 11 prosent blant de som sluttet målt mot gjennomstrømningsstatistikken i 2008 hadde fullført VGS i 2005. Raten for fullføring skulle derfor vært noe høyere enn den er i 1964 da det er sannsynlig at de som var registrert med fullført faktisk har gjort dette, men at det ikke har blitt registrert i gjennomstrømningsstatistikken. Bortsett fra dette er det likheten i utfallet for begge kull som er det mest slående trekk. "Produksjonsresultatet" er i hovedsak det samme for begge kull.

7.3 Arbeidsmarkedsstatus for 1994- og 1998-kullet 7 år etter at de begynte.

For de som fullførte og bestod VGS er fordelingen på de ulike statusgrupper nesten identisk for 1994 og 1998- kullet. Omlag samme andel er i lønnet arbeid, samme andel arbeidsledig eller på tiltak og nesten samme andel er under utdanning eller har havnet i kategorien ”annet.” Det er likheten i

Tabell 7.2 Arbeidsmarkedsstatus 7 år etter at kullene begynte på VGS.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	1994	1998	1994	1998	1994	1998
Lønnet arbeid	59,1	59,7	62,2	63,2	48,7	45,2
Under utdanning	23,2	25,4	3,5	6,9	3,5	4,5
Annet	12,9	10,5	18,0	16,2	24,7	26,8
Ledig/tiltak, ufør	4,8	4,4	15,2	13,8	26,3	23,5
Totalt	100	100	100	100	100	100
N	2077	3857	171	247	454	1070

kullenes arbeidsmarkedstilknytning som er det slående trekk. Det samme gjelder også for de som ikke bestod. Om lag samme andel er i arbeid. Litt flere er i utdanning og noen færre er arbeidsledige eller på tiltak av 1998- kullet. Også for denne gruppen er det likheten i fordelingen på de ulike statusposisjoner som er mest iøynefallende. For de som sluttet gjelder det samme. I 1998 kullet er andelen i arbeid 3 prosentpoeng høyere enn i 1994 kullet og andelen ledige eller på tiltak rundt 3 prosentpoeng lavere. Hovedkonklusjoner er at etableringen i både arbeidsmarkedet og i utdanningsmarkedet er slående likt for begge kull.

7.4 Samlet tid registrert i NAVs register for 1994- og 1998-kullet mellom 2001-2005

Som vi var inne på i innledningen er tallene i tabell 7.3 ikke helt sammenlignbare siden 1994 kullet var 27 år i 2005, mens 1998-kullet var 23 år. 1994-kullet er med andre ord kommet

Tabell 7.3 Samlet tid registrert i NAVS register mellom 2001-2005 for 1994- og 1998 kullet

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	1994	1998	1994	1998	1994	1998
Lønnet arbeid	5,2	5,3	6,4	5,7	12,5	11,9
Under utdanning	11,1	5,0	32,0	16,9	20,6	22,3
Annet	10,4	11,7	23,1	14,1	25,4	17,8
Ledig/tiltak, ufør	24,4	20,3	29,8	18,9	23,2	24,9
Totalt	7,2	7,5	13,7	9,6	17,5	17,0
N	2077	5232	171	247	454	1070

lenger i å etablere seg i arbeidslivet. Det kan likevel ha interesse å studere forskjellene. Det første som slår oss er at de som var i lønnet arbeid både i 1994- og i 1998 kullet har en tilnærmet lik registreringstid. Prosentdifferansen er under ett prosentpoeng både blant de som bestod, ikke bestod og de som sluttet. Bland den aller største gruppen, de som fullførte VGS er det likhetene som slår oss. Forskjellen i den totale registreringstiden i NAV er bare 0,3

måneder høyere i 1998-kullet enn i 1994-kullet. Den samme konklusjonen må trekkes for de som sluttet. Både 1994- og 1998-kullet har delt samme skjebne og stått omtrent like lenge i NAVs register – knappe 1,5 år. Den gjennomsnittlige forskjellen i registreringstid mellom de to kullene er kun en halv måned. Størst forskjell finner vi blant de som ikke har bestått. Her var den gjennomsnittlige registreringstid 4,1 måned lengre i 1994-kullet sammenlignet med 1998-kullet.

7.4 Inntektsforskjeller mellom 1994- og 1998-kullet.

I et forsøk på å korrigere for lønnsveksten mellom 2001- 2005 har vi hevet 1994 kulletts bruttolønn med 12 prosent. Vi har antatt en lønnsstigning på i gjennomsnitt 3 prosent i året.

Tabell 7.4 Bruttoinntekt i hele tusen i 1994-kullet i 2001 og for 1998-kullet i 2005.

	Fullført VGS		Ikke bestått		Sluttet	
	1994	1998	1994	1998	1994	1998
Lønnet arbeid	190	192	226	208	200	200
Under utdanning	65	58	36	86	30	49
Annet	118	138	114	126	91	92
Ledig/tiltak, ufør	122	143	136	151	59	96
Totalt	148	150	184	179	134	140
N	20077	3857	171	247	454	1070

Vi skal ikke kommentere tabellen i detalj, men nøye oss med et par hovedmerknader. Ser vi på gjennomsnittslønnen for alle arbeidsmarkedsstatuser avviker denne ikke mye blant de som fullførte VGS. Avviket er på kr. 2 000 i 1998 kulletts favør. For de som ikke bestod er avviket noe større, men ikke stort (kr. 5 000). Det samme gjelder for de som sluttet. Her er gjennomsnittsavviket kr. 6 000 i 1998- kulletts favør. Ser vi på de som er i lønnet arbeid, er inntektsavviket meget lite for de som fullførte og bruttoinntekten er identisk blant de som sluttet i de to kull. Når det gjelder de som ikke bestod, er inntektsavviket større (kr. 16 000) for de som var i lønnet arbeid. 1998-kullet hadde med andre ord havnet på om lag det samme inntektsnivå i 2005 som 1994-kullet hadde 7 år etter at de begynte på VGS i 2001.

Kapittel 8

Sammenfatning

8.1 Innledning

I dette arbeid har vi undersøkt både gjennomstrømning og frafall i den videregående skolen (VGS) i Nordland. Dernest har vi undersøkt levekårsmessige konsekvenser av ulik grad av suksess i VGS. Undersøkelsen omfatter to kull. De ene er 1994-kullet som var det første kullet som fikk undervisning etter den nye modellen og de nye fagplaner i VGS. Det andre er kullet som begynte høsten 1998. Undersøkelsen baserer seg på statistiske variabler som er innhentet av SSB.

8.2 Gjennomstrømning og frafall

Denne undersøkelsen strekker seg over en tidsperiode på 14 år for 1994-kullet og 10 år for 1998-kullet. Vi har fulgt gjennomstrømningen og frafallet helt fram til 2008 som er det siste året det foreligger slik statistikk for. De spørsmål vi søker svar på i frafallsundersøkelsen kan formuleres slik:

- Hvordan er utdanningskarrierene i VGS for 1994-kullet i 2008, 14 år etter at de begynte i videregående utdanning?
- Hvordan er utdanningskarrierene i den videregående skolen for 1998-kullet ti år etter (2008) at de begynte i den videregående skolen?
- Har frafallet økt eller minket mellom det eldste og yngste kullet?
- Hvordan varierer frafallet etter kjønn og sosial klasse?

8.3 Levekårsmessige konsekvenser av ulike grader av suksess i VGS

Levekår er et meget vidt begrep med svært mange dimensjoner. En statistisk undersøkelse som baserer seg på registerdata, har selvsagt mange begrensninger i forhold til hva en ideelt skulle ønske å belyse. Vi har valgt ut noen indikatorer vi mener er særlig relevante i forhold til det variabelutvalg vi rår over og den aldersgruppe vi har med å gjøre. En sentral levekårsdimensjon er *hvordan elevene har lyktes i overgangen mellom skole og arbeid*. Følgende spørsmål står sentralt:

- Har elevene lyktes i å etablere seg i arbeidslivet?
- I hvilken grad har elevene fortsatt innen høyere utdanning?
- Hvor mange sliter i usikre arbeidsforhold?
- Hvor stor andel av kullene er arbeidsledige, ufør eller langvarige syke?
- Hvordan er inntektsnivået og i hvilke grad har vi med fattigdomsproblemer å gjøre?

Denne delen av undersøkelsen baserer seg på statistiske levekårsdata for årene 2000-2005, dvs. 11 år etter at 1994-kullet begynte i VGS og 7 år etter at 1998-kullet begynte i videregående utdanning.

8.4 Data

Undersøkelsen av gjennomstrømning og frafall bygger på en spesiell bearbeiding av Statistisk sentralbyrå (SSB) sine data om fullført utdanning. SSB sin offisielle statistikk omkring frafall og gjennomstrømning i VGS blir gjort opp 5 år etter at kullene begynte i VGS. Denne sorteringen fanger derfor ikke opp de som fullførte senere enn fem år etter at de begynte på VGS. Det grunnmaterialet som SSB har, er imidlertid kontinuerlig. Det lar seg lenke på

personnivå år for år slik at det blir mulig å følge utdanningskarrierer over et livsløp. Det er dette vi har gjort. En slik kobling på personnivå gir longitudinelle data som gjør det mulig for oss å følge utdanningskarrierer, dvs. ulike typer av forsinkede skolekarrierer. Vi har derfor data som spesifiserer utdanningskarrierer i den videregående skolen år for år utover 5 år som er grensen i den offisielle statistikken.

Analysen av levekår muliggjøres ved å koble SSB sin gjennomstrømningsstatistikk til NORUTs ungdomsdatabase. NORUTs ungdomsdatabase omfatter ulike levekårsdata om alle personer som var mellom 18-25 år i 2000 i Nord-Norge. Dataene er oppdatert årlig i de neste fem år til og med høsten 2005. Også disse data er levert av SSB, og alle koblinger av materialet er også utført av SSB. Koblingene muliggjør en analyse der både personvariabler, familiebakgrunn og levekårsvariabler inngår.¹¹ Analysene vil bli gjort for hvert av kullene separat. Til slutt vil vi foreta en kohortanalyse der vi sammenligner de to kull på samme tidspunkt i utdanningskarrieren for å kunne si noe om historiske endringer. Dette vil bli gjort 7 år etter at elevene begynte i videregående skole. For 1994-kullet er sammenligningsåret 2001, og for 1998-kullet er sammenligningsåret 2005.

8.5 Frafall og gjennomstrømning i VGS i Nordland og nabofylkene 1997-2007

8.5.1 Frafall

Et av hovedmålene med Reform 94 var å øke gjennomstrømningen. Den komplekse studiestrukturen i den videregående skolen før Reform 94, medførte at elevene i for stor grad gikk på kryss og tvers og brukte lang tid på å oppnå kompetansegivende utdanning. Vår analyse av gjennomstrømningen i Nordland og nabofylkene bygger på SSB sin gjennomstrømningsstatistikk. Prosenttallene refererer til den gjennomsnittlige gjennomstrømning i tidsperioden og gir følgende mønster: I gjennomsnitt var frafallet hele 42 prosent i Nordland på de yrkesfaglige studieprogrammer for elevene som begynte i perioden 1997-2007. Dette var hele 6 prosentpoeng mer enn landsgjennomsnittet. Frafallet i Nordland var om lag det samme som i Troms, men betraktelig høyere enn i Nord-Trøndelag. I Nord-Trøndelag var frafallet kun 30 prosent eller 14 prosentpoeng lavere enn i Nordland. Frafallet blant de mannlige elevene i Nordland var på hele 46 prosent, noe som er hele 10 prosentpoeng høyere enn for de kvinnelige elevene. Dette mønsteret er et gjennomgående trekk også for landet som helhet. Frafallet på landsbasis var 9 prosentpoeng høyere for menn enn for kvinner. Sammenligner vi med nabofylkene er frafallet etter kjønn om lag det samme i Troms. Nord-Trøndelag skiller seg også her ut ved at frafallet bare er 5 prosentpoeng høyere blant de mannlige elevene sammenlignet med de kvinnelige.

Frafallet på allmennfag er langt mindre enn på yrkesfag. I Nordland var frafallet etter fem år på 18 prosent, noe som ligger 4 prosentpoeng over landsgjennomsnittet. Frafallet er litt mindre enn i Troms, men fortsatt betraktelig høyere (8 prosentpoeng) enn i Nord-Trøndelag. Også på allmennfag er det betydelige forskjeller i graden av suksess mellom menn og kvinner, men forskjellene er litt mindre enn de var på yrkesfagene. De mannlige elevene hadde 7 prosentpoeng større frafall enn de kvinnelige elevene i Nordland. Mønsteret i Troms var om

¹¹ Vår database inneholder følgende personvariabler: Kjønn, familietype, bostedskommune, sivil stilling og sosial klasse. Våre viktigste levekårsvariabler er: Utdanningsnivå, utdanningens art, næringstilknytning (5 siffer) bostedskommune ved alle oppfølgingstidspunkt og bostedskommune ved fylte 15 år, arbeidskommune, bosted tett/spredtbygd strøk, flyttekarriere, arbeidsmarkedsstatus (meget detaljert), tid som arbeidsledig, tid i eventuelle arbeidsmarkedtiltak og kumulativ tid i siste femårsperiode, bruttoinntekt og kumulativ bruttoinntekt i siste femårsperiode.

lag det samme. I Nord-Trøndelag var frafallet kun 4 prosentpoeng høyere blant de mannlige elevene.

8.5.2 Gjennomstrømning

I gjennomsnitt skaffet 46 prosent av de 5 kullene seg kompetansegivende utdanning på yrkesfag fem år etter at de begynte i VGS. Dette var om lag det samme som i Troms, men 9 prosentpoeng mindre enn landsgjennomsnittet og 13 prosentpoeng mindre sammenlignet med nabofylket i sør, Nord-Trøndelag. Det er her snakk om en meget markant forskjell. Kjønnsforskjellene i forhold til gjennomstrømning er større enn de vi målte for frafallet. Etter fem år hadde kun 41 prosent av de mannlige elevene skaffet seg kompetansegivende utdanning mot 53 prosent av de kvinnelige elevene, en forskjell på hele 12 prosentpoeng. På landsbasis var forskjellen mellom kvinnelige og mannlige elever 10 prosentpoeng. I Troms og Nord-Trøndelag var de tilsvarende tall henholdsvis 11 og 10 prosent.

Gjennomstrømningen på allmennfag var på 77 prosent i Nordland, noe som er 31 prosentpoeng høyere enn på yrkesfag. Forskjellen i gjennomstrømningen mellom Nordland og gjennomsnittet for riket er også betydelig mindre enn på yrkesfag. På landsbasis oppnådde 83 prosent kompetansegivende utdanning etter 5 år, noe som er 6 prosentpoeng mer enn i Nordland. Gjennomstrømningen var den samme i Troms som i Nordland. I Nord-Trøndelag var imidlertid gjennomstrømningen hele 11 prosentpoeng høyere. Her oppnådde hele 88 prosent kompetansegivende utdanning. Også på allmennfag er det forskjeller etter kjønn. 82 prosent av kvinnene oppnådde kompetansegivende utdanning mot 73 prosent av de mannlige elevene, en forskjell på 9 prosentpoeng. Bildet er om lag det samme i Troms. På landsbasis oppnådde 86 prosent av kvinnene kompetansegivende utdanning mot 79 prosent av de mannlige elever, noe som gir en forskjell på 7 prosentpoeng. I Nord-Trøndelag der gjennomstrømningen var på hele 90 prosent, var forskjellene mellom kvinner og menn kun på 6 prosentpoeng.

Et av de mest slående trekk er at elevene i den videregående skolen i Nord-Trøndelag har markant bedre resultater sammenlignet med både Nordland og Troms og landsgjennomsnittet. *Det ville være viktig med forskning som kunne gi svar på hva som er årsakene til at elevene i et utkantfylke som ikke er svært ulikt Nordland og Troms, har så markant bedre resultater både med hensyn til frafall og gjennomstrømning enn det vi finner i Nordland og Troms.* Skyldes forskjellene strukturelle ulikheter i VGS, større lærerstabilitet og bedre kvalifiserte lærere, andre forskjeller ved kvaliteten på tilbudet eller skyldes forskjellene ulik foreldrebakgrunn (Lie, I., mf. 2009).

8.6. Gjennomstrømningen i 1994 kullet 14 år etter at de begynte

8.6.1 Hovedbilde

Fjorten år etter at 1994-kullet begynte i VGS var gjennomstrømningen 77 prosent i snitt for både yrkes- og allmennfag. Det er med andre ord et betydelig antall som skaffer seg kompetansegivende utdanning etter normert tid. I forhold til normert tid som er 3 år for allmennfag og 4 år for yrkesfag, var andelen som hadde skaffet seg kompetansegivende utdanning steget med rundt 10 prosent målt 5 år etter at de begynte i VGS. Økningen i andelen som fullfører VGS flater ut etter 7 år, men det er en jevn økning i andelen som skaffer seg kompetansegivende utdanning fram til 14 år etter at de begynte i VGS. Mellom 6-10 år etter at elevene begynte i VGS økte andelen som skaffet seg kompetansegivende utdanning med 12 prosent, og mellom 11-14 år øker andelen med ytterligere 4 prosent. I 2008 var elevene i 1994-kullet omlag 30 år. Andelen som hadde skaffet seg kompetansegivende

utdanning (gjennomført VGS og bestått) var da 26 prosent høyere enn hva som var tilfelle etter normert tid (51 %) og rundt 16 prosent høyere enn hva som ble målt 5 år etter at de begynte i VGS. Det er ingen grunn til å tro at ikke andelen fortsatt vil øke noe. Kullet var fortsatt i snitt bare rundt 30 år gamle, og vi vet at en del tar videregående utdanning både i 30- og 40-årsalderen.

Disse resultater gir grunnlag for en langt mer positiv konklusjon for gjennomstrømningen i den videregående skolen enn det en kan slutte ut fra data på kort sikt – inntil 5 år etter at elevene begynte. Hele 16 prosent av kullet hadde oppnådd kompetansegivende utdanning fra 6-14 år etter at de begynte i den videregående skolen, i tillegg til de godt og vel 60 prosent som oppnådde kompetansegivende utdanning etter 5 år. I en alder av 30 år hadde 77 % av kullet skaffet seg kompetansegivende utdanning. Dette er nok mindre enn det en ideelt skulle ønske, men langt fra så alarmerende som frafallsfrekvensen fem år etter at elevene begynte, viser. Mange er med andre ord ikke beredt, motivert for eller har klart for seg hva de vil med sitt yrkesliv før det er gått noen år. Sett fra det enkelte individs ståsted er forsinkede karrierer kanskje ikke noen ulykke. De forsinkede karrierer kan betraktes som en realistisk tilpassing til hva elevene kunne make der og da. Mange med forsinkede karrierer har over år arbeidet hardt for å skaffe seg kompetansegivende utdanning, om enn på en annen måte enn det normerte mønster. Også de samfunnsmessige skadevirkninger bør nedtones. De fleste gjør samfunnsnyttig arbeid i de år som går før de fullfører VGS. De betjener jobber det er behov for å fylle, og de skaffer seg viktig arbeidslivserfaring underveis. Rundt 6 prosent har prøvd å skaffe seg kompetansegivende utdanning, men ikke maktet det (strøket til eksamen i et eller flere fag). Som vi skal se, har også mange av disse skaffet seg realkompetanse som gjør dem i stand til å gå inn i ordinære og rimelig godt betalte jobber. Det samme var også tilfelle for mange av de som slutter i VGS.

8.6.2 Gjennomstrømning og kjønn i 1994-kullet

Det var meget markante forskjeller i gjennomstrømningen mellom de mannlige og kvinnelige elevene. Andelen av de mannlige elevene som hadde skaffet seg kompetansegivende utdanning på normert tid var rundt 45 prosent noe som var 14 prosentpoeng lavere enn det tilsvarende tall for de kvinnelige elevene. Som 30 åringer i 2008 hadde 70 prosent av de mannlige elevene skaffet seg kompetansegivende utdanning mot 85 prosent av de kvinnelige elevene. Forskjellene i suksess for de to kjønn var hele 15 prosentpoeng i kvinnes favør. Dette er et bekymringsfullt trekk. Undersøkelser som også har kontrollert for oppnådd karakternivå i grunnskolen viser imidlertid at det først og fremst er karakternivået i grunnskolen som forklarer forskjellene mellom kvinner og menn (Markussen 2008). Det viser seg at gutter har systematisk lavere karakterer enn jenter ved avsluttet grunnskole. Det er ingen allmenn enighet om hva dette skyldes (Markussen 2009).

8.6.3 Gjennomstrømning og sosial klasse i 1994-kullet

Foreldrenes klasseposisjon gir markante utslag i forhold til gjennomstrømningsgrad. Hele 69 prosent av elevene som hadde foreldre med høy klasseposisjon gjennomførte på normert tid, mot 50 prosent og 42 prosent blant elever som hadde foreldre med henholdsvis middels - og lav klasseposisjon. Gjennomstrømningsgraden blant elever med høy klasseposisjon var 19 prosentpoeng høyere enn blant elever med foreldre som har en middels klasseposisjon, og hele 27 prosentpoeng høyere enn de elevene som har foreldre med lav klasseposisjon. Det andre vi skal merke oss er at dette mønsteret i hovedsak ligger fast også 14 år etter at elevene begynte på VGS. Gjennomstrømningen øker for alle grupper, men den relative avstanden mellom gruppene forblir om lag den samme. I 2008 da elevene var 30 år gamle, hadde så mye

som 89 prosent av de elevene som hadde høy klasseposisjon skaffet seg kompetansegivende videregående utdanning. Det samme gjaldt for godt og vel tre fjerdedeler (76 %) av de med middels klasseposisjon og 69 prosent av de med den laveste klasseposisjonen. Fjorten år etter at de begynte på VGS var gjennomstrømningsgraden blant elevene med foreldre som hadde høy klasseposisjon 17 prosentpoeng høyere enn de elevene som hadde foreldre med middels klasseposisjon og hele 20 prosentpoeng over de elevene som hadde foreldre med lav klasseposisjon. Den relative avstanden i gjennomstrømningsgrad endret seg noe, men ikke radikalt i favør av de med lavest klassebakgrunn. Disse resultatene er helt i tråd en rekke funn innen utdanningsforskningen helt til tilbake til 1960-tallet (Hernes 1974).

Gjennomstrømningsproblemet i VGS er derfor i stor utstrekning et klasseproblem der en rekke bakgrunnsforhold har indirekte effekt på kompetanseoppnåelse ved at disse faktorene (foreldrenes utdanningsnivå, inntekt, kjønn og minoritetsbakgrunn) virker inn på elevenes skoleprestasjoner på hvert trinn i utdanningskjeden og genererer de seleksjonsprosesser vi har beskrevet (Aamodt 1982, Markussen m.fl. 2008, Steffensen og Ziade 2009, Nordli Hansen og Wiborg 2010).

8.6.4 Kjønn og klasseposisjon i 1994-kullet

Kjønn har betydning, uansett sosial klasseposisjon (Birkelund 2010). Kjønn har imidlertid først og fremst betydning for de elevene som har foreldre med en lav klasseposisjon. Blant de elevene som hadde foreldre med høyest klasseposisjon var andelen av kvinnelige elever som hadde oppnådd kompetansegivende utdanning etter 5 år 87 prosent, mot 72 prosent for de mannlige elevene, en forskjell på hele 15 prosentpoeng. De mannlige elevene hadde imidlertid en høyere uteksamineringsrate enn de kvinnelige elevene i årene som fulgte. Etter 14 år hadde 94 prosent av de kvinnelige elevene oppnådd kompetansegivende utdanning, mens det samme var tilfelle for 85 prosent av de mannlige elevene. Prosentdifferansen mellom de kvinnelige og mannlige elevene var nå sunket til 9 prosentpoeng. Det samme mønstret går igjen for elever med foreldre som hadde en middels klasseposisjon. For de elevene som hadde foreldre med en lav klasseposisjon er mønstret et annet. Her øker forskjellene mellom kjønnene ettersom årene går. Etter fem år hadde 60 prosent av de kvinnelige elevene oppnådd kompetansegivende utdanning, mot 42 prosent blant de mannlige. Forskjellene mellom kvinner og menn var her på over 18 prosentpoeng. Etter 14 år hadde 86 prosent av de kvinnelige elevene og 57 prosent av de mannlige fullført og bestått. Prosentdifferansen mellom de mannlige og kvinnelige elevene var nå 25 prosentpoeng.

8.7 Sammenligninger av 1994- og 1998-kullet ti år etter at de begynte i VGS

Sammenligningen viser at 1994- og 1998-kullet i hovedsak følger den samme bane for fullføring år for år, og dette gjelder både for menn og kvinner. De kvinnelige elevene i 1998-kullet har i hovedsak den samme økningen i gjennomføringsgrad som 1994-kullet. De endte opp med rundt 1 prosent lavere fullføringsgrad enn det som var tilfellet for 1994-kullet. Når det gjelder de mannlige elevene fra 1998-kullet, hadde disse en noe høyere fullføringsgrad fram til 6 år etter at de begynte i VGS. Mellom 6-10 år etter at de begynte, er banene om lag den samme for de mannlige elevene i begge kull. De mannlige elevene fra 1998-kullet hadde 10 år etter at de begynte på VGS rundt 3 prosentpoeng høyere fullføringsgrad sammenlignet med de mannlige elevene i 1994-kullet.

Variasjonene i fullføringsgrad etter foreldrenes klasseposisjon følger det samme mønster i begge kull. Tar vi først for oss de mannlige elevene i 1994-kullet, var forskjellene mellom laveste og høyeste klasseposisjon store, og de utjevner seg så å si ikke fra 5-10 år etter at de begynte i videregående utdanning. De mannlige elevene som hadde foreldre med en lav klasseposisjon hadde 31 prosentpoeng lavere fullføringsgrad etter fem år og 29 prosentpoeng

lavere fullføringsgrad 10 år etter at de begynte. Dette er en forbedring på kun 2 prosentpoeng. Statusen for de mannlige elevene fra 1998-kullet er nær sagt den samme. Også her var forskjellen i uteksamineringsgrad med bestått karakter 31 prosent etter 5 år og 27 prosent ti år etter at de begynte i VGS. Den eneste forskjellen er at de mannlige elevene i 1998-kullet har økt sin uteksamineringsgrad med 4 prosentpoeng, mot 2 prosentpoeng i 1994 kullet. Dette er en marginal forbedring sett i forhold til den totale forskjellen mellom elever med henholdsvis høy og lav klasseposisjon.

8.8 Graden av suksess i VGS og levekår for 1994-kullet 11 år etter at de begynte i VGS

8.8.1 Innledning

Graden av suksess er fastsatt etter kullet utdanningsstatus i forhold til VGS i 2008. Vi skiller mellom 3 kategorier: De som hadde fullført og bestått, de som fullførte, men ikke bestod og de som sluttet. For å beskrive levekårsforskjeller mellom disse tre gruppene nytter vi fire indikatorer, *høyest fullførte utdanning, arbeidsmarkedsstatus, inntekt og samlet tid målt i måneder som personene har stått i registrene til NAV enten som arbeidsledig eller som deltaker på ulike arbeidsmarkedtiltak*. Vi skal her nøye oss med å poengtere langtidsvirkningene av ulik suksess i VGS for 1994-kullet i 2005, dvs. 11 år etter at de startet på utdanningen i VGS, fordi utviklingstrekkene for 1998-kullet så å si følger de samme spor som det mønstret vi tegnet for 1994-kullet.

8.8.2 Utdanningskarrierer til de som hadde bestått VGS i 2008.

I 2005 hadde 44 prosent av de som fullførte og bestod tatt utdanning ut over VGS. Hele 41 prosent hadde fullført universitets- og høgskoleutdanning. Av disse hadde 34 prosent tatt lavere grad og 7 prosent høyere grad. Nær 3 prosent hadde gjennomført påbyggingsstudier i forhold til fagområder i VGS. Vi finner markante forskjeller mellom kvinner og menn i andelen som tar utdanning på høgskole- og universitetsnivå. I 2005 hadde 48 prosent av kvinnene tatt universitets- og høgskoleutdanning, mot 33 prosent blant de mannlige elevene i kullet. Avstanden var 15 prosentpoeng i kvinnenes favør.

Rekrutteringen til universitets- og høgskoleutdanninger var ikke uventet sterkt betinget av hvilke sosial klasse elevene kommer fra. Nesten 70 prosent av kvinnene som hadde fedre med høy klasseposisjon hadde i en alder av 27 år fullført ett høyskole- eller universitetsstudium, mot bare halvparten (35 %) blant de kvinner som hadde foreldre med lav klasseposisjon. Dette gir en differanse på hele 35 prosentpoeng, noe som er svært mye i samfunnsvitenskapelig sammenheng. Vi ser videre at kjønn har en selvstendig effekt. Andelen som hadde fullført universitets- eller høgskoleutdanning blant elever der fedrene hadde høy klasseposisjon, var i 2005 20 prosentpoeng høyere for kvinner enn for menn. Også blant menn er det sterk seleksjon etter klasseposisjon i forhold til høyere utdanning. Kun en knapp fjerdedel av elevene som hadde fedre med lav klasseposisjon hadde fullført et høgskole- eller universitetsstudium, mot 49 prosent blant mannlige elever med høy klasseposisjon – en forskjell på 27 prosentpoeng. Dette er et velkjent mønster som fortsatt består.

8.8.3 Status i 2008: Ikke bestått og som sluttet i VGS

For de som sluttet og ikke bestod var veien til høyere utdanning blokkert. Våre data byr imidlertid på en overraskelse. Ifølge utdanningsstatistikken, også produsert av SSB, var rundt 10 prosent av de som ikke hadde bestått registrert med fullført videregående utdanning i 2005. Dette gjelder imidlertid bare for menn. Bland de som sluttet var det tilsvarende tallet for menn hele 15 prosent mot kun litt over 1 prosent blant kvinnene. Dette kan forklares med at noen av de som ikke bestod/sluttet fullførte VGS på et senere tidspunkt, men at de av en eller annen

grunn ikke kom inn i registret til de som hadde bestått/fullført. Dette forhold modifierer forskjellene mellom kvinner og kvinner, men ikke mye siden hele gruppen kun utgjør i underkant av en fjerdedel av hele kullet.

8.8.4 Forskjeller i posisjon på arbeids- og utdanningsmarkedet

Vi har summert noen nøkkeltall på våre levekårsindikatorer i tabell 8.1 fordelt etter fullføringsgrad i VGS i 2008. I forrige avsnitt så vi at de som fullførte, hadde skaffet seg et betydelig høyere kompetansenivå ved at 24 prosent av dem hadde fullført høyere utdanning, noe de som ikke bestod eller sluttet i praksis var avskåret fra. Denne kompetanseforskjellen begynte nå for alvor å slå ut levekårsmessig da de tidligere elever i 2005 var blitt 27 år gamle. Sammenligner vi først tilknytningen til arbeidsmarkedet, ser vi at det er markante forskjeller mellom våre tre grupper: De som fullførte og bestod, de som ikke bestod og de som sluttet. Blant de som fullførte og bestod var 72 prosent i lønnet arbeid. Det tilsvarende tall for de som ikke hadde bestått og de som sluttet var henholdsvis 66 prosent og 56 prosent. Andelen i lønnet arbeid er hele 15 prosentpoeng lavere blant de som sluttet i forhold til de som gjennomførte og bestod.

Tabell 8.1 Arbeidsmarkedsstatus, bruttoinntekt og tid i NAVs i 2005 etter suksessgrad i VGS.

	Fullførte og bestod			Ikke bestått			Sluttet		
	Andel av alle	Inntekt	Tid i NAV	Andel av alle	Inntekt	Tid i NAV	Andel av alle	Inntekt	Tid i NAV
Lønnet arbeid	71,9	265	5,5	66,1	264	6,4	56,0	243	12,5
Annet	13,0	168	14,6	14,6	128	23,0	19,4	107	24,4
Under utdanning	11,4	87	11,1	1,8	169	32,0	2,0	98	20,6
Ledig/tiltak	3,5	158	24,4	17,6	108	29,8	22,8	98	23,2

Vår første hovedkonklusjon med hensyn til levekår er denne: Å ikke fullføre VGS har klare levekårsmessige konsekvenser med hensyn til arbeidsmarkedsstatus, men også mange av de som ikke består og de som slutter klarer seg godt. Nær to tredjedeler av de som ikke bestod og godt over halvparten av de som sluttet klarte seg bra. Dette ser vi tydelig om vi også trekker inn gruppenes gjennomsnittlige bruttoinntekt. De som fullførte og bestod og var i lønnet arbeid tjente best (kr. 265 000), men både de som ikke bestod og de som sluttet og var i arbeid hadde ikke særlig lavere inntekt, henholdsvis kr. 264 000 og kr. 243 000. De som var i lønnet arbeid hadde heller ikke vært plaget av lange ledighets- eller tiltaksperioder, med et visst unntak for de som sluttet. Den samlede ledighetstiden var rundt et halvt år for de som fullførte og de som ikke bestod, og dobbelt (12,5 måneder) så mye for de som sluttet.

11 prosent av de som fullførte VGS var fortsatt under utdanning i 2005. Blant de som ikke bestod og sluttet, var det tilsvarende tallet rundt 2 prosent. Blant de som hadde bestått kan det se ut som om disse bekoster en tilleggsutdanning selv, trolig fordi de har hatt en del problemer med å få arbeid eller av andre grunner ønsker et annet yrke. De har lav inntekt og i underkant av ett års ledighets- og tiltakstid i femårsperioden mellom 2000-2005. For de som ikke bestod er bildet et helt annet. De har ekstrem lang ledighets- og tiltakstid, i gjennomsnitt 32 måneder i løpet av femårsperioden og en relativt høy bruttoinntekt (kr. 168 000). Dette tyder på at de er under betalt omskolering. Det samme gjelder for de som sluttet selv om disse både har lavere ledighetstid (20 måneder) og høyere bruttoinntekt enn de som bestod VGS (kr. 98 000).

13 prosent av de som fullførte og bestod var klassifisert under etiketten annet. Annet betyr at personene ikke var registrert verken som sysselsatte, under utdanning eller i NAVs register i de standardkategorier som eksisterer. De har med andre ord et turbulent og en lite stabil tilknytning til arbeidsmarkedet. For de som ikke bestod var andelen ikke mye høyere enn for de som fullførte (15 prosent). Blant de som sluttet var imidlertid andelen som var kategorisert under annet hele 20 prosent. Den lite stabile tilknytningen til arbeidsmarkedet gjenspeiles også i nivået på bruttoinntektene. Blant de som hadde fullført VGS var bruttoinntekten kr. 168 000, som var nær kr. 100 000 lavere enn for de som var i lønnet arbeid. Blant de som ikke bestod og de som sluttet var bruttoinntekten henholdsvis kr. 128 000 og kr. 107 000. Disse har så lav inntekt at de lever i fattigdom. Føyer vi nå til at særlig de som ikke bestod og sluttet hadde lange løp bak seg som arbeidsledig og tiltaksperson, blir bildet enda klarere. Selv blant de som hadde fullført VGS var ledighet og tiltakstiden 14,6 måneder i tidsrommet mellom 2000-2005. Dette steg til rundt *to år for de som ikke bestod og de som sluttet*.

Det samme mønstret går igjen for de som var registrert som ledige og på tiltak høsten 2005, med den forskjell at skårene på våre levekårsvariabler er enda lavere. Bruttoinntekten til de som hadde bestått VGS lå rundt kr. 160 000. De tilsvarende tall for de som ikke bestod og de som sluttet var henholdsvis kr. 108 000 og kr. 98 000. Føyer vi nå til at alle gruppene hadde en ledighetstid på 2 år og over som gjennomsnitt for femårsperioden, ser vi at disse personene har hatt store problemer med å etablere gode og stabile relasjoner til arbeidsmarkedet. Disse representerer det moderne samfunnets fattige og ressursvake grupper. Å falle ut av VGS har med andre ord store levekårsmessige konsekvenser, men bare for en del. Dette gjelder også en del av de som fullfører, men relativt sett langt færre.

9.0 Sammenligninger av 1994-kullet og 1998-kullet 7 år etter at de begynte på VGS

Vår sammenligning av 1994-kullet og 1998-kullet 7 år etter at de hadde begynt på VGS (kapittel 7), viser at 1998-kullet fulgte de samme spor som 1994-kullet når vi sammenlignet dem etter de samme levekårsindikatorer. Vi må derfor forvente at situasjonen til 1998-kullet etter 11 år er noenlunde den samme som vi har beskrevet for 1994-kullet overfor om arbeidsmarkedet ikke skulle bli sterkt forverret.

10.0 Sluttbemerkninger

Våre hovedfunn føyer seg pent inn i rekken av hva andre undersøkelser har vist på alle punkter, jf kapittel 3 s. 14-15. Dette gjelder også de store forskjeller med hensyn til fullføringsgrad og de sterke forskjellene i langsiktige levekårsutvikling som sosial klasse genererer. Som vi har sett, er forskjellene i levekår store når vi grupperer elevene etter deres suksess i VGS allerede ved fylte 27 år. Disse forskjellene vil øke i styrke i årene som kommer, siden ulikhet i utdanning vil generere voksende ulikheter i inntekt og status. De som tar høyere utdanning vil i gjennomsnitt få bedre betalte og mer interessante jobber i tillegg til mer makt, bedre helse og et lengre liv enn de som ikke har slik utdanning. Dette er godt dokumentert i en rekke undersøkelser (Aamodt 1982, Elstad 2010, Birkelund 2010, Espeland og Madsen 2010) og sist i Hansen og Wiborgs (2010) sin studie der langtidsvirkninger på sentrale levekårsvariable av å tilhøre ulike sosiale klasser er undersøkt. Forfatterne konkluderer slik: ” *Klassebakgrunn har stor betydning for de utfall som er undersøkt (utdanning, inntekt, sosialhjelp), samtidig som effekten i de fleste tilfeller holder seg relativt stabilt over tid eller øker over tid... De med høy klassebakgrunn har de største sjansene for å oppnå en eliteposisjon eller havne i den øvre middelklassen... Har man klassebakgrunn i den ufaglærte arbeiderklassen har man den største sannsynligheten for selv å havne i et arbeideryrke.*” (Nordli Hansen og Wiborg 2010 s. 212).

Litteratur

- Beck, U. (1992): Risk Society. Towards a new Modernity. London, Sage.
- Birkelund, G. E.(2010): Klasse og kjønn. Dahlgren, K. Og J. Ljunggren (red.) Klassebilder. Oslo, Universitetsforlaget.
- Bonesrønning, H., Iversen J.M.V. (2010): Prestasjonsforskjeller mellom skoler og kommuner: Analyse av nasjonale prøver 2008. Trondheim: SØF-rapport 01/2010.
- Byrhagen, K., Falch,T., Strømme, B. (2006): Frafall i videregående opplæring: Betydning av grunnskolekarakterer, studieretning og fylke. Rapport 8. Trondheim: SØF
- Castells, M. (1998): End of Millennium. Bind III av: The Information Age: Economy, Society and Culture. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Egge, M. (1998): Ungdomsgarantien. Arbeidsmarkedstiltak og tilrettelagt opplæring som virkemiddel for å sikre utdanningsretten og oppfylle ungdomsgarantien: FAFO-rapport 259, Oslo:FAFO.
- Elstad, J. I. (2010): Klasseforskjeller i helse. Dahlgren, K. og J. Ljunggren (red.) Klassebilder. Oslo, Universitetsforlaget.
- Espeland J., Kirkeberg, M. I. (2010): Går økonomisk levekår i arv? Samfunnspeilet 2010 2-3, Oslo: SSB.
- Hernes, G. (1974): Om ulikhetens reproduksjon. Hvilke rolle spiller skolen? I Mortensen M. S (red.) I forskningens lys: 32 artikler om norsk forskning i går, i dag, i morgen. Oslo, NAVF.
- Markussen E., Frøseth, M. W., Lødding B., Sandberg N: (2008) Bortvalg av kompetanse. Oslo: NIFU STEP. Rapport 13/2008.
- Markusen, E., Lødding, B., E., Sandberg & Vibe, N. (2006): Forskjell på folk – hva gjør skolen. NIFU STEP Rapport 3 2006. Oslo: NIFU STEP.
- Markussen, E., Frøseth, M.W., Løding B. og Sanberg, N. (2008): Bortvalg og kompetanse. Gjennomføring, bortvalg og kompetanse i videregående opplæring blant 9749 ungdommer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002. NIFU STEP rapport 13 2008. Oslo: NIFU STEP.
- Markussen E. (2009): (red.) Videregående opplæring for nesten alle. Oslo 2009, Cappelen Akademiske forlag.
- Markussen, E. (2010): Frafall i utdanningen for 16-20-åringer i Norden s. 193-226. I Markussen E. (red): Frafall i utdanningen for 16-20-åringer i Norden. Nordisk Ministerråd.
- Nordli Hansen, M. Wiborg Ø. N. (2010): Klassereisen – mer vanlig i dag? Dahlgren, K. og Lie, I., mf. (2009): Bortvalg og gjennomstrømning i videregående skoler i Finnmark. Alta: Rapport, NORUT Alta.
- Ljunggren (red.)Klassebilder. Oslo, Universitetsforlaget.
- Pedersen, P., Andersen, M. (1999): Når mange banker på, men få kommer inn. Tromsø: Rapport NORUT Samfunnsforskning.
- Pedersen, P. (2005): 25 år med konjunktursvingninger i Nord-Norge. Konjunkturbarometer for Nord-Norge 2005.
- Slagstad, R. (1999): ”Idrett som samtid”. Dagbladet 26.8 1999.
- Steffen, K., Ziade, S. E. (2009): Skoleresultater 2008.. En kartlegging av karakterer i grunnskolen og i videregående skoler i Norge. Rapport 23, Statistisk Sentralbyrå.
- Støren, L., Helleand H., Grøgaard J. (2007): Og hvem stod igjen ...? Sluttrapport fra prosjektet: Gjennomstrømning i videregående opplæring blant elever som startet videregående opplæring i årene 1999-2001. Oslo: NIFU STEP. Rapport 2007.
- SSB: Sosialt utsyn 2000
- SSB. Utdanningsstatistikken 2008, Statistikkbanken.
- Try, S. (1999): Arbeidsmarked og studentvekst. Søkelys på arbeidsmarkedet nr. 2, Oslo.
- Aamodt, P. O. (1995):”Floods, Bottlenecks and Backwaters: An Analysis of Expansion in Higher Education in Norway.” Higher Education, 30:63-80.
- Aamodt, P.O. (1982): Utdanning og sosial bakgrunn. SØS nr. 51. Oslo, Statistisk sentralbyrå.

Paul Pedersen

Magistergrad i sosiologi fra Universitetet i Trondheim 1975. Ansatt ved Trondheim lærerhøgskole (1975-1977) og Tromsø lærerhøgskole 1977-1988 fra 1986 som førsteamanuensis. Ansatt som forsker ved NORUT i 1989, som seniorforsker i perioden 1998-2001 og som forskningsleder fra 2002-2008. Etter 2008 har Pedersen vært engasjert av NORUT i samband med spesifikke forskningsprosjekter. Forskningstema: Demografi, arbeidslivsforskning og etnisitet.

Norut - Northern Research Institute

er et forsknings- og innovasjonskonsern med hovedkontor i Tromsø og datterselskap i Alta og Narvik. Norut er landsdelens største anvendte forskningsinstitutt med aktiviteter innen teknologi og samfunn. Norut har 110 ansatte og største eier er Universitetet i Tromsø.

Northern Research Institute Tromsø

I Norut Tromsø er kunnskapsproduksjon og oppdragsforskning samlet i fire forskjellige forskningsgrupper:

- Bioteknologi
- Informasjons- og kommunikasjonsteknologi
- Jordobservasjon
- Samfunnsforskning

Les mer om oss på www.norut.no

ISBN 978-82-7492-234-1

Postadresse: Postboks 6434, N-9294 TROMSØ

Besøksadresse: Forskningsparken i Tromsø

Telefon: (+47) 77 62 94 00

E-post: post@norut.no

URL: www.norut.no